CHRISTIANA CATHOLICA RELIGIO CONTRA GENTILES, ...

Antonio Celestri, Giovanni Maria Gabrielli, ...

BIBLIOTECA NAZIONALE
VITTORIO EMANUELE
8
8 A
35

CHRISTIANA CATHOLICA
RELIGIO
Contra
GENTILES, MAHVMETANOS, HEBRÆOS, ET SECTARIOS
VIGINTITRIBVS
PROPOSITIONIBVS
DEMONSTRATA,

Quas
IN COMITIIS GENERALIBVS
Sub Auspicijs Eminentissimi, ac Reuerendiss. Principis
GASPARIS
DE CARPINEO
S.R.E. Cardinalis, ac Sanctiss. D.N. INNOCENTII XI. in Vrbe
Ex libris I M. Vicarij in Porticu in Campitello
DISPVTANDAS PROPONIT

FR. ANTONIVS CELESTRI
à Panormo Tertij Ordinis S. Francisci in Collegio Siculo S. Pauli de Arenula Vrbis Studiorum Regens.

ROMÆ, Typis Tizzoni. 1683.
Superiorum permissu.

Ex Dono Authoris P. Francisco Mariae Campiano.

Em.me Princeps.

X Prӕclarissimi Philosophi Aristippi lege, laudabili vsu deindè firmata, Scriptoribus inhibente: *Nihil literis mandare, quod non eorum, quos sibi colendos susceperint præfulciendum nomine, atq; honestandum putent,* hoc paruulum Opusculum, quod in Comitijs Generalibus subijciendũ est examini, prӕsidio muniri tenebar. Nam & si maxima dignitas sit Operis, ab Opificis tamen imbecillitate veluti eneruata, ab alio robustioris animi, ac virtute prædito corroborari congruum erat. At cuius

patrocinio committerem non diù hæsit deliberabunda voluntas. Eminentiæ Tuæ statim dedicare collibuit. Miraberis quidem hominem à Te non cognitum, nitorem, ac lucem à Te quærere, peruagata tamen Sublimium tuarũ Virtutum fama, ingenita Tibi, tuæq; Genti singularis humanitas, firma ad Te recurrentium tutela, Maiestatis splendor, quo omnium Ordinũ Sapientes in hac Alma Vrbe collustras, ac eorum animos Tibi deuincis, multaque alia, quæ sermone pro Dignitate commẽdari non queunt, potiusque sacro silentio veneranda, me contemplantem suauiter traxere. Obscura præterea est Religio, ac vndique Sectariorum calumnijs agitata; Tibi igitur, tamquam Numini inter Purpuras irradiãti, à quo lumen reciperet, &

Cœli

Cæli Romani Atlanti, vt sustineretur, iustum fuit referre. Fateor paucas reflexiones, exilem dispositionem in hoc Opere de proprio posuisse, cætera fusiùs, ac eleganter ab alijs dicta, quæ haud meo subijci nomine veritus sum: *Quid enim alieno labore non subleuemur*, aiebat Seneca epist.8. ad Lucilium: *quidquid ab vllo benè dictũ est, meum est.* Idcircò minima, quia sub microscopio Magni tui Nominis posita, sperabam futurum, vt magna apparerent, libenti animo Tibi tanto Viro dicaui. Recipe igitur Eminentiss. Princeps qualecumque sit hoc munusculum, illudque Sapientia, qua abstrusissimas quasque difficultates exestricas, Humanas Sciẽtias, & præcipuè Christianam, ac maturiorem literaturã incessanter promoues, foue; benignita-

te, qua iacentes ſubleuas, tuere propugna,& vnum ſupplex oro, vt attendas, quod ſi quæ Celebratiſſimi Principis merita æquarent non præſtiti, ſaltem ad tuę Summę Humanitatis,& Munificentiæ exercitium ſatis, ſuperque præbui motiua.

Fa-

Facultas Ministri Generalis.

PRæsens Opusculum inscriptum *Christiana Catholica Religio contra Gentiles, &c.* à Patre Magistro Antonio Celestri Siculo à Panormo elaboratum, PP. Theologorum, & Examinatorum iudicio approbatum, quantum ad Nos spectat, vt Typis mandetur facultatem impartimur. In quorum fidem præsentes manu nostra subscriptas, nostrique Muneris Sigillo munitas dedimus. Romæ in Venerab. nostro Collegio Sanctorum Cosmæ, & Damiani. Hac die 21. Maij 1683.

Fr. Honoratus Bedusius
Min. Gen. Apost.

Locus † Sigilli.

Approbationes Examinatorum.

EGo infrascriptus de mandato Reuerendiss. P. Magistri Honorati Bedusij Brixiensis Ministri Gen. Apostolici Tertij Ordinis S. Francisci de Pœnitentia Regularis Obseruantiæ iterum, atque iterum accuratè perlegi, & examinaui Opusculum Adm. R. Patris Magistri Antonij Celestri à Panormo eiusdem Ordinis Prouincialis Titularis Prouinciæ Patrimonij, & in Collegio S. Pauli de Arenula Studiorum Regentis, inscriptum, *Christiana Catholica Religio contra Gentiles, &c.* nec meo iudicio aliquod, quod non sit consentaneum eidem Religioni, ac fidei in eo conscriptum reperi; vnde publicari, ac Typis mandari posse non dubito. Et in fidem, &c. Dat. Romæ in Vener. nostro Collegio Sanctorum Cosmæ, & Damiani. Hac die 20. Maij 1683.

Fr. Bernardinus Thesauri Prouincialis Romæ, & Examinator Generalis.

Ex

EX impositione Reuerendiss. Patris Magistri Honorati Bedusij Religionis Tertij Ordinis S.Francisci Ministri Generalis ego infrascriptus Sac. Theol. Magister, ac Ordinis Examinator Generalis Opusculum *Christiana Catholica Religio contra Gentiles,&c.* inscriptum ab Adm.Reuer. Patre Magistro Antonio Celestri à Panormo pręfati Ordinis, ac Prouinciæ Patrimonij Prouinciali Titulari elaboratum, accuratè percurri, & quia in eo nihil nec Fidei. nec moribus dissonum reperi, adeo vt in lucem exire, & Typis mandari valeat dignum iudicaui. Dat. in nostro Conuentu Sanctorum Cosmæ, & Damiani de Vrbe. Die 21. Maij 1683.

Fr, Dominicus Palterius Religionis Tertij Ordinis S.Francisci S.Theologiæ Mag. ac Examinator Gen.

Imprimatur,
Si videbitur Reuerendiss. P. Mag.Sacri Pal. Apost.

Gregorius Carduccius Episc. Valet. ex commissione Eminentiss. Vicarij.

Imprimatur.
Fr.Ioseph Clarionus Ord. Præd.Reuerendiss.P.Magistri S.Ap. Pal, Socius.

INDEX PROPOSITIONVM, ET PARAGRAPHORVM.

PROPOSITIO PRIMA.

ad-

PROPOSITIO SECVNDA.

a 6 §. 6.

quid

noui

TERTIA PROPOSITIO.

ap-

QVARTA PROPOSITIO.

Veritas Religionis non est diiudicanda per genituras ex astris. pag. 63.

§. 5.

QVINTA PROPOSITIO.

§. 5.

SEX-

SEXTA PROPOSITIO.

SEPTIMA PROPOSITIO.

OCTAVA PROPOSITIO.

Ratione saltem consequenti probari possunt Mysteria, non ad veram Reli-

NO-

VNDECIMA PROPOSITIO.

DVODECIMA PROPOSITIO.
Euidens est existere in Mundo veram Religionem. pag.16.

§. 9.

esse

XV. PROPOSITIO.

XVII.

XVIII. PROPOSITIO.

§. 8.

XIX. PROPOSITIO.

XX. PROPOSITIO.

Argumenta contra moralem euidentiam reuelationis non concludunt. pag. 138.

XXI. PROPOSITIO.

XXII. PROPOSITIO.

§. 6.

Occasio

Occasio Operis.

B annis ferè primis postquam Theologicas didici disciplinas, addictissimum interruptè mihi fuit, modum inueniendi Sacræ nostræ Religionis tuendi veritatem, ac vno simplici principio, Gentiles, Mahumetanos, Hebræos, omnesque Sectarios conuincendi. Sic enim mecum ipse loquebar. Catholicus ego contra Catholicos arguo, defendo, quod si vel victor, vel victus remanserim, nil vel vtilitatis acquirit, vel incommodi Sacra patitur Doctrina, quia conclusiones, de quibus disputationem instituo, æquè sunt ex vtraque parte probabiles, terminos non excedentes fidei; æquè inuariatim ex principijs partim fidei, partim naturali lumine notis deducuntur.

A Quod

Quod si quæ fidei, cur talia, vel talia sint quæro, deficit responsio, quia vtpotè Theologiæ principia non probantur, vt vera *ab eodem D. Th.* 1 *par. qu.* 3 .*art.* 8, supponuntur. Verum enim verò aliqua, quæ sunt fidei: nempè principia mediata ab immediatis Theologia probat, at prima adhuc improbata remanent: e. g. Christus duas habet voluntates, diuinam scilicet, & humanam est de fide, & est principium Theologiæ mediatum, ab hoc alio immediato dependens. Christus est homo Deus. Probat duplicitatem voluntatum in Christo Theologia, at supponit id, à quo hoc dependet, videlicet: Christus est homo Deus. Vnde vltimò concludebam Theologiam nobilissimos præstare effectus, ac vtilissimam esse ad probanda contra Hæreticos mediata principia, tum etiam ad corroboranda, & naturali ratione fulcienda, quæ sunt fidei. Cæterum contra Gentiles, Mahumetanos, Hebræos, ac nonnullos Hęreticos prima principia fidei refutantes, inefficacem prorsus esse. Et certè si Mahumętanus negans Trinitatem

tatem

tatem, ac Christum, accederet, nescirem simplici Theologica facultate illum conuincere: primo enim loco afferrem Euangelium Trinitatem testificans; alias, secundò, rationes in alijs fidei propositionibus fundatas adducerem, quas Infidelis, Euangelio non credens, firmiter negaret: eodem modo de Gentili, de Hebræo, ac Hæretico discurrebam. Ex his veluti impulsus, primò iunior cum condiscipulis meis, maturior deinde cum Lectoribus, ac Magistris, vltrò citròque multa agitaui, & expertus sum omnia denique ad fidei principia reduci: eo modo, quo omnes naturalium scientiarum conclusiones ad prima naturalia principia per se nota collimant. Hinc dixi; nisi prima principia, vt credibilia, ac vt à Deo reuelata proponã, inanis, inutilisque erit labor. Percepto difficultatis puncto, credendi motiua Christianæ Religionis in vaticinijs Prophetarum, Christi Apostolorum, Sanctorumque miraculis, finis excellentia, reuelatorum conformitate, ac legum sanctitate fundata meditatus sum; aliundè ex omnium con-

ſenſu mihi certa erat Religionis veræ exiſtentia; nec dubitabam, quin Deus prouidus, & iuſtus diſcernibilem fecerat Religionem falſam à vera, tum etiam haud eſſe diſtinguibilitatem ab inſtinctu, & natura: idcircò veritatum indagando connexiones, ad ignota ex notis petendo, videbatur demum obtinuiſſe euidentem diſcurſum concludentem, Chriſtianam Religionem eſſe à Deo reuelatam. Nec facilis vndique fuit reſolutio: Menti aduerſabatur fidei cum ſcientia incompoſſibilitas, quia obſcuritas vnius, videbatur cum alterius claritate, etſi in Atteſtante, pugnare: imò ex Atteſtantis ſcientia, ſcientiam adhuc credendorum concludi: idcircò beneficium ex reuelationis euidentia conſequutum, ab oppoſitione cum fide labefactabatur. At benè perpenſis, quæ Philoſophus 1. *poſt. poſt init. t.7.* de ſcientia dixerat: *ſcire autem arbitramur vnumquodque ſimpliciter, & non ſophiſtico modo, qui eſt ſecundum accidens, cum cauſam exiſtimamus cognoſcere, propter quam res eſt quod illius cauſa eſt, & non contingere hoc aliter ſe habere*, nempè: ſcien-

ſcientiam eſſe cognitionem euidentem rei per cauſam eſſendi, & non tantum cognoſcendi, id eſt: cognitionem, quare prædicatum ſubiecto re ipſa cõneniat, aut non conueniat: certum mihi fuit Ariſtotelem excludere à nomine ſcientiæ notitiam per authoritatem etiam Dei clarè reuelantis acceptam. Quod duabus alijs firmaui rationibus, quas Sapientiſſimus meus Magiſter P. Cotonius in Panſophiæ Inſtitutionibus *cap.* 2. promouerat: primò, quia: qui myſterium euidentèr à Deo audiret, myſterium docere non poſſet, cum rationem eius, & cauſam ignoret. Signum autem Sapientis eſt poſſe docere, vt ait Ariſtoteles 1. *metaph.cap.*1. qui proinde indignum hoc nomine eſſe docet ſolum expertum, (quamuis experientia, reuelatione ſit clarior) quia ſcilicet nõ tenet cauſam. Secundò quia reuelatio eodem modo afficit omnes articulos, ideſt extrinſecè, & tamen diuerſas ſinguli habent cauſas eſſendi, vnde dicitur communiter: Reuelatio non eſt ſpeciei; ergo ex ipſa intellectus, myſteriorũ cauſam, ſcire minimè poteſt. Vnde concluſi

assensum euidenter audientis esse propriissimè fidem soli dicentis authoritati innixam, cui captiuatur intellectus, sæpè ratione naturali reluctante. Hisce notitijs imbutus, nondum speraueram futurum, vt aliquando à me traderentur scriptis, & publici iuris fierent. Tulit interim occasio de Comitijs Generalibus, ad quæ inter selectiores Regentes minimus ego ad publicas propugnàndas conclusiones Superiorum benignitàte connumeratus fui. Propriam tenuitatem, exiguo dumtaxat duorum mensium tempore, ac domesticis curis, magis, magisq; diminutam, negotia studium interpellantia, quotidianas Sacræ Theologiæ lectiones, eximendi causa Reuerendissimo Generali exposui; at candida eius constantia meam tremebundam, vexatamque imbecillitatem retudit, me perplexum firmauit; idcircò, quod antea per otium priuatim commentatus fueram, currente calamo in sequentibus propositionibus palam facere coactus fui, quas vt connexas, non seorsim consideratas, intentum probare existimo: vnde Lectores, nisi omnes

omnes percurrerint, (quod fieri molestum nõ erit) iudicium de finis consequutione producere, oro, vt se abstineant. Interim dignetur Deus eorumdem Lectorum mentes dociles, ac benignas, spiritu contradictionis depresso, ad huiusmodi veritates præbere, vt fructum veræ fidei, iuxta mea vota, per inconcussa, ac scientifica motiua percipiant;

PRIMA PROPOSITIO.

Per instinctum internum non est quærenda vera Religio.

1 D veram inueniendã Religionẽ multi ſunt, qui omni ratiocinij auxilio deſtituti, ſolo interni luminis diſcerniculo, vtũtur. Naturam, ac inſtinctum extollunt, hunc iudicẽ vnius veritatem ſupra cæteras Religiones iudicantem conſtituunt, difficultates omnes, quæ infallibili illius iudicio aduerſantur, indiſcuſsè deuorant, vtpotè nullius momenti, haud curant; idcircò ſi interrogas, quare hanc præ alijs Religionem amplectimini? reſpondent, quia ſic nobis inſtinctus veriſſimè dictat; & ſi denuò, quare inter

ter multas, hæc potiùs, non illa eſt vera; hoc idem ab inſtinctu recepiſſe dicent: præcipuum addunt hoc eſſe Religionis priuilegiũ (quod à Deo concedi poſſe, nonniſi impius negauerit) vt nempè tamquam lux à tenebris diſcernatur; atque hoc inter ipſam Religionem, ac alias naturales veritates intereſſe diſcrimen, vt ipſas comparari ſtudio, ac labore neceſſe ſit; illam ex indito lumine acquiri; nam ſicuti audiens ex natura loquentis audit dictum; nec in audiendo examine indiget; ita ad intelligendum quæ Dei ſunt & Religionis, intellectus per naturam cognoſcit, & vocem Dei audit. Deus igitur omnibus intùs veram Religionem loquitur, & Græcis gręcè, Hebræis hebraicè, & Latinis latinè; nec exceditur Deus author fidei à Deo authore naturæ, huic in neceſ-

Motiua ad Religionem ex inſtinctu inueniendam.

ſarijs non deficit; nec ergo credenti in credendorum veritate deficiet. Tum quia neceſſarium eſt fideles ad ea, circa quæ verſari debent per fidem faciliter, ſuauiterque peruenire; quod niſi reipsà dilucida, ac conſpicua eſſet Religio, nec quiſque ex indito lumine perciperet, ac diſcerneret; ſicuti in aliarum ſcientiarum obiectis euenit, omnium operum difficillimum foret negotium de Religione.

2 Hæc ſunt nonnullorũ hæreticorum deliria; per quæ Doctoribus authoritatem, ſubditis ſubmiſſionem, Pontifici Summo venerabilitatẽ abſtulere, feceruntque commune & Sutori, & Cauponi, Tabernario, & Stabulario, & Ancillæ, & pueris, quod peculiariter Diuina Scriptura ſoli Chriſti Vicario concedit, vt in ſuis locis apparebit. At pro nunc nec cum

Hæ-

Hæreticis, nec ſolis quibuſcumqne alijs Scripturam acceptantibus, mihi bellum indico; pro nunc à Scripturarum authoritate præſcindo; quaſi, veram, adhuc inuentã non eſſe, ſuppono. Fingere mihi permittatur, vnum ex nouæ interioris Batauiæ hominibus diuina hìc Romæ virtute translatum, qui vagus per Vrbem, ad domum de Propaganda fide, vel fortuitò, vel à Ciuium pietate ex barbara locutione exterum virum, ſimulqne infidelem exiſtimantium, ductus: ſtatim Rector, in patrio peregrini idiomate verſatus, interrogaret quid crederet, ac quænã eius eſſet Religio: Deos colo, reſponderet; at ille: Diſplicet quidem; falſam enim Religionem elegiſti; & quænam ſunt, adderet incola, præter meam aliæ? Eſt, reſpondebit, Chriſtiana Religio, ac ſtatim cum omnibus

Præſcindendo à Scripturis, & Patrum authoritate ex ſola ratione inſtinctus impugnandus eſt.

nibus eius articulis exponeret. Et ille, hanc christianam audio, attamen antiquam amplecti magis mihi probat. Et vndè hoc? replicaret Magister. Respondet, quia sic ex quodam instinctu interno iudico, nec aliundè rationem quærere volo. En casus noster, hunc conuincere opus est, nō quidem ex Scripturis, non ex Sanctorū Patrum authoritate; sed ex ratione superiori, nō deprompta ex nostra particulari Religione, quia hanc non credit; sed ex ratione, quòd vera Religio per instinctum internum minimè quærenda sit; quia si semel hoc principium non destruit, nunquā illi Christianam præ Gentili eligendam esse suadebit; nam nec miracula, nec Prophetiæ, nec Scripturarum concordātia, nec vtilitas, nec charitas, aliaque signa ad mouendum hominem illum satis

essent,

essent, qui intendit veritatem Religionis à lumine & interna locutione doceri. Probationem igitur instinctum destruentem quæramus, ac deindè firmetur propositum in conclusione assumptum: Per instinctum non est quærenda vera Religio.

3 Et primò, si omnes à Deo instinctum ad Religionum discretionem habuissent, cum sit vnus & idem spiritus in omnibus, procedens ab vno eodemque principio, nempè Deo, omnes applicati ad huiusmodi indagationem concordare deberent in ipsissima re electa: sicuti, quia ex natura habetur discretio lucis à tenebris, omnes discernentes dicunt, lucem non esse tenebras, omnes aquam non esse ignē &c. Sequela, vt recipiatur, dūtaxat applicationem suę expositioni requirit. Duas leges contradictorias, quarum vna

Prima ratio, quia omnes in eadem Religione concordarent.

vna præfigit beatitudinem in coitu, alia in Dei visione vna condemnat, alia approbat vitia; repugnat oriri ab vno eodemque Deo reuelante; quia aliter idem purissimus Deus non decipiens, nec vmquam deceptus, negaret quidquid affirmaret, & è contrà; idcirco si semel dari vnum Deum perfectissimum, sapientissimumquè supponitur, dari tantum vnã veram Religionem fas erit concedere: ergo omnes habentes instinctum ad veritatem Religionis, ipsam eamdem discernere necesse erit.

Si omnes instinctu non gauderent, omnibus inuenibilis non esset Religio.

4 Nec dicas, aliquos habere, alios non habere instinctum hunc internum ad veram; quia Religio, si saluare volumus conceptum rectissimæ, & supremæ Prouidentiæ, debet esse omnibus inuenibilis, quia omnes ad illam tenentur; at si pauci (vt asseris) gaudent priuilegio ve-

veri instinctus, apud hos tantummodò inuenibilis esset. Peto itaque vel apud alios, instinctu priuatos, esset discernibilis, vel non. Si non, ergo Religio omnibus inuenibilis non esset, contra id, quod suprà probauimus. Si inuenibilis, non quidem per instinctum, quia hunc, vt concessisti, non haberent; ergo per aliquid diuersum, nempè per scientiam reuelationis, quæ cum sit opus intellectus indagantis veritatem, nescio cur & alijs, quibus instinctum concedis, velis negare.

5 Secundo, dato instinctu interno in omnibus, quia innumeras inuenio Nationes diuersum cultum Religionemque affectantes, Orientem nempè totum, Mahumetanam, Occidentem vero vel Gentilem, vel Christianam, & hanc in varia scissam corpora, veluti per reflexam cogni-

Ex instinctu omnes omniũ Religiones veræ essent.

gnitionem meditor: si omnés ex instinctu operati sunt, hicque modus est Religionem inueniendi, vtique omnes inuenere, si omnes veram inuenerunt; ergo omnes omnium veræ sunt. Hoc posito, fingo me debere vnam amplecti Religionem, quia omnes collectiuè, vtpotè oppositæ, ab eodem inobseruabiles sunt; quamnam quæso amplectar? Illam respondebis, ad quam proprio instinctu inclinas. Contra, quià etiamsi amplecterer aliquam contrà instinctum, prudenter operarer; nam adhærendo veræ prudentèr operor; sed adhærendo Religioni contrà instinctum adhæreo veræ; ergò prudenter operor. Ergò inutilis est pro me instinctus; ergo absolutè, & simpliciter modus inueniendi non est instinctus. Hæc omnia mihi apparent indubia, quia Religio, abstrahendo ab instin-

stin-

ſtinctu, obiectiuè eſt vera, inſtinctus enim non facit quod Religio ſit vera; ſed eſt principiũ, quo inuenimus Religionem veram, ſeù ſignum, quod Religio, ad quã eſt inſtinctus, ſit vera; ergo ſi alij ex inſtinctu inuenerunt Religionem, illa erit uera; adeoque ego etiam cum oppoſito inſtinctu teneor quieſcere; quia teneor ueritati aſſentiri.

Inſtinctus eſt contra experientiam.

6 Tertio huiuſmodi inſtinctus uidetur mihi quoddam ſectariorum inuentum ad argumentorum difficultates eludendas pulchrè accommodatum; ego enim Chriſtianus ſum, & Catholicus ac in theologicis diſciplinis mediocriter verſatus; & tamen fateor meam tenuitatem, craſſamque ſæpè ſæpiùs ignorantiam. Lego Bibliam, lego ſcripturas, nec ex inſtinctu inuenio contenta ſub verbis Arcana, quæ ſo-

ſolo ſimplici intuitu, reperiri gloriantur Sectarij, & niſi fides aliundè me tutum redderet, ac apparentem eſſe difficultatem doceret, anceps de ipſamet Scriptura remanerem; hinc humilis, ante faciem Domini, cum Diuo Auguſtino libro 11. Confeſsionum cap. 3. Deum lumen de lumine precor: *Domine qui illi Seruo tuo dediſti hæc dicere, da & mihi hæc intelligere.* Nec vnicus ſum, non paucos ſufficientis literaturæ interrogaui, quos in hoc idem meum iudicium deſcendiſſe inueni.

Idem coacti ſunt fateri omnes ſectarij.

7 Tum quià hoc idem deduco fateri cuiuſcumque Religionis ſectatores, qui ex inſtinctu, nec veritatem, nec proprium ſuorum codicum ſenſum percipiunt. Cum ipſis quæſtionem inſtituo cætum non inuenio Deum, vel Deos colentem, vbi vel Doctores, vel Magiſtri, qui rudibus,

igna-

ignaris, parumquè intelligentibus rationes non explanent, oppoſitiones non concilient, Scripturarum allegoriam non declarent. In nouo mundo extabant Bonzi. In Oriente habetur Cadileſcher legis, Romæ olim erant Sacerdotes, in noſtra ſunt Apoſtoli, ideſt miſsi; hinc replico, ſi ex inſtinctu omnes acquiruntur veritates ad Religionem ſpectantes, quid clamant, quid docent, quid inſtruunt prædicantes? quid ædificant? Certè non fuerat neceſſarium Mahumeto barbaram ſuam Religionem gladio defendere; nec Imperatoribus, tot millia martyrum iugulare, illos ad gentium impietatem cogere; nec Moyſi tot feciſſe ſigna, ad motiua corroboranda credibilitatis veteris Teſtamenti; nec Chriſto demum mortuos reuocare ad vitam, claudos, cœcos, ac ex varijs languori-

ri-

ribus infirmos ſanare, eamdemque virtutem, ac dona, Apoſtolis, ad firmitatem dicendorum communicare: ſatis ſuperque erat, legem audientibus proponere; nam ſi vera ex inſtinctu vidiſſent, diſcerniſſent tamquam à tenebris lucem. Ergo ſi omnes contrario vtuntur modo, vt eſt manifeſtiſsimum, concluditur, longè diuerſum ab *in*ſtintu modum inueniendæ Religionis extare.

8 Quartò vel inſtinctus ad veritatem conducit, vel non. Si primum, ergò claudantur ſcholæ, ceſſent diſputationes, omnes ſint ridiculæ controuerſiæ, vnicuique ampla concedatur licentia ſine ſynthereſi, ac ſcrupulo in propria Religione viuendi; vnuſquiſque ſit ſibi certa via, & regula. Vnum Deum, vel plures colentes ſaluabuntur, imò ſi tot in mundo eſſent Religiones quot homines, om-

Siue inſtitutus cōducit ad veritatē, ſiuè non, multa euitari abſurda non poſſunt.

omnes essent veræ. Quod mihi ipsi perpendenti imperceptibile apparet. Si secundum. Primò, qui falso instinctu ducuntur, excusari deberent ab obligatione veræ Religionis quærendæ. Secundo: si instinctus in aliquibus est verus, in alijs falsus, ego qui ducor ab instinctu, dubito si ducor à vero, vel à falso, cum quo dubio consistere non potest certitudo de inuenta Religione: vnde dubius adhuc essem, quænam esset vera Religio; sicuti dubius sum si ad sciendum ducor à vero, vel à falso instinctu. Renouo instantiam. Datur ne modus discernendi instinctum verum à falso? Si datur, non erit alius instinctus, quia rediret difficultas, ergò erit aliquid ab instinctu diuersum; si non datur: ergo absolutè non est inuenibilis vera Religio.

9 Quintò in vnaquaque

par-

particulari Religione negatur instinctus; ergo absolutè non datur instinctus. Liquet assumptum antecedentis; nam non inueni Religionem, vbi non præscribantur modi tẽtationes vitandi contra professam fidem, vt à nullo vmquam seducãtur fideles; hinc aberrantes à via, è fidelium vnione, tamquam zizania à tritico separantur, ne bonis sint in scandalum, & peruersionem. Hoc fecisse Gentiles, Iustus Lipsius affirmat, alijque illius temporis Philosophi. Hoc Christianis aduertit Christus *Marc.*13.5. *Videte ne quis vos seducat.* Præcipit Paulus *ad Coloss.*20. *Nemo vos seducat*. Hoc inculcabant in veteri Testamẽto Prophetæ, Huius summa Mahumetanorum solicitudo est, idcircò haud, vel semel loqui cum exteris Meschitarum suos permittunt. Nec ideò tot, tantisque adhibitis

In quacunque particulari Religione negatur instinctus.

di-

diligentijs, resistitur mutationi, diuinæ quidem, eorum, qui ad Christianam conuertuntur; & humanæ, illorum, qui ad Mahumetanam, vel Gentilem transeunt. Si daretur igitur instinctus, & lumen illud segregatiuum veri à falso, nemo seduci posset; sicuti nemo potest assentiri falso cognito, vt falso, nec dissentiri à vero cognito vt vero; ergò dantes media ad resistendum, vel inutiliter darent, vel instinctum non supponerent, & si omnes darēt media, omnes instinctum non supponerent. Verum est igitur, quod in vnaquaque Religione negatur instinctus. Et certe ridiculum foret, & amens ipse iudicaret, si Christianus à Gentili interrogatus, cur amplecteris Christianam Religionem? responderet, quia sic mihi dictat instinctus; cum aliundè adsit modus, & via legitima sup-

petat probandi veram Religionem à Deo reuelatam.

10 Ad rationes dubitandi respondetur, dari quidem instinctum ad Religionem veram vt sic, & hoc est per se notum, & dumtaxat cum ratione à posteriori componibile, vt inferiùs demonstrabitur. Quod autem hæc, vel illa sit vera, non est per se notum, nec habetur à natura; quia ex suppositione existentię veræ Religionis, quænam sit vera, ratiocinio possumus inuenire, & saltem experientia constat, ex natura, & instinctu non deduci: aliter omnes conueniremus in veritate talis, vel talis Religionis.

Ad Religionē verā vt sic datur instinctus, non autem ad hanc, vel illā in particulari.

11 Assentior deindè (& nõnisi impius negarē) Deum posse donum hoc cælestis luminis hominibus largiri; sicuti cõcessisse indicauit Scotus *in Prologomenis Sententiarum*, *& in 3. dist. 24. quæst. vni-*

Potest Deus instinctum largiri, ac probabile est nonnullis concessisse, sed non omnibus.

vnica §. Sed ſi loquamur. Diuo paulo ad tertium vſque Cælum eleuato, vbi audiuit arcana Dei, quæ non licet homini loqui, tum etiam Beatiſſimę Virgini, ac alijs Apoſtolis, qui veram doctrinam à falſa palam diſtinguebant. Et ſicuti ordine naturali dedit rationi lumen ad prima principia ſine ratiocinio & diſcurſu cognoſcenda; ita pariter poterat dare in ordine ſupernaturali ad veram Religionem eodē modo dignoſcendam; ſed hoc omnibus non dedit. Paritas illa quod natura non deficit in neceſſariis eſt vera, at non concludit intentum, quia aliter omnes veritates ſimplici intuitu dignoſcibiles eſſe oporteret; ſat eſt, vt media non deficiāt ad dignoſcendam; ſicuti non deficiunt ſeriò quærenti verā Religionem. Propoſitiones Scripturæ, quas forſan afferrent, quod videlicet *præceptū*

Domini sit lucidum, & illuminans oculos. Et. *Oues meæ vocem meam andiunt, &c.* pro nunc minimè conuincunt, quia præscindimus ab omni authoritate. Probabitur, suo loco, exponi debere iuxta sensum Ecclesiæ, vtpote sensus per Ecclesiam, in qua plenitudo habitat Spiritus Sancti, à Deo reuelatus.

II. PROPOSITIO.

Inuenibilis est veritas in genere; adeoque ex hoc capite nil obstat, quin inuenibilis sit vera Religio.

12 NON otiosè ad instinctum recurrisse pro Religionum discretione supra enarratos in prima Propositione concluderetur, si semel occlusã ad omnes veritates naturali ratione viam

viam iudicarent; idcircò fun-
ditùs instinctum illum non
euerterem, si veritatem vt in-
uenibilem nō propugnarem;
nā si inuenibilis est Religio,
inuenibilis vtique aliqua ve-
ritas, nempè Religionis; sed
non per instinctum; ergo sal-
tem per euidentem, vel pro-
babilissimum discursum: At
si veritas per scientiam dari
non potest, Sectarij vel nega-
rent inuenibilitatem Reli-
gionis absolutè, vel si con-
cederent, redarguerent mu-
tando minorem: nempè est
inuenibilis veritas Religionis;
sed non per discursum vel e-
uidentem, vel probabilissi-
mum; ergò per instinctum.
Obseruate igitur, quod neces-
sariò pro dicendorum subsi-
stentia stabilienda est verita-
tis inuenibilitas per scientiā.
Et quidem de humano intel-
lectu, ac ipsius raticinio, quo
intelligibilia percipit obie-
cta, tres olim extitere senten-

Si veritas esset inuenibilis, opus esset ad instinctum recurri.

tiæ; duæ exaduersò opposi-tæ, tertia veluti media.

De obiectorũ intelligibilitate deputat Dogmatica.

13 Primum locum inter omnes vendicat dogmatica; vndè & Dogmaticorum nũcupata est relatiuè ad scientes dogmata. Ista munificentissimè se habuit cum intellectu, concedendo menti potestatem stabiliter decernendi super rerum veritate: vndè iudicium certum, verum, affirmatiuum, sicuti & negatiuum concedebat. Cognouit Patronos Aristotelem cum omnibus Peripateticis; Zenonẽ cum suis Stoicis; Epicurum cum suis, & hæc hodie communis est sentẽtia apud Christianos, plerosque alios Philosophiæ Studiosos, ac à nobis vt præcipuum fundamentum assumitur in descriptione modi ad inueniendam veram Religionem.

Et Academica.

14 Secunda sententia est Academica, relatiuè ad Academicos illam tuentes; quod si

ſi ſollicitus es rationem ſcire, cur & Academici ſic dicti, ferunt, Platonem illius Scholæ Principem in Academia docere. Erat Academia fundus nemoroſus Herois Ecademi. Iſte primus indicauit Caſtori, & Polluci, Helenam à Theſeo raptam Aphidnis occultari; vndè honor eì, & eius villæ ſemper habitus eſt à Lacedemonijs. Omnes igitur, qui ibi congregabantur, ex illo loco nuncupationem aſciuere: nempè Academici.

15 Iſti tamen in tres claſſes diuiſi ſunt. Prima claſſis eſt Academiæ veteris, & huius Princeps eſt Plato, cuius erat definire quæ caperet, incerta relinquere quæ non caperet; ita Laertius *libro* 3. ac totidem verbis Heſychinus illuſtris apud VVoſſium *libro de Philoſophorum Sectis cap.* 12. hinc eſt fuiſſe inuentum, quod Plato negauerit ſcientias, quamuis etiam in Dia-

Academia diuiditur in veterem, ſeu Platonicam.

logis contra Sophiſtas, qui de nulla re dubitare viderentur, introduxerit Socratem ad quodlibet conuincendum etſi perſpectiſſimum in ambiguo verſari, hoc fuit ad confundendam eorum ſuperbiam, qua omnia ſcire gloriabantur. Cæterum in Timeo cùm alibi multa indubitantèr, & certiſſimè aſſeuerauit, vt notat Doctiſſimus Pallauicinus *lib. 2. de bono cap.* 14. Tum quia ideas ipſe admiſit, vt immutabile, ac æternum ſcientijs concederetur obiectum. Quod Socrates eius Magiſter nihil ſcire gloriaretur, hoc ex modeſtia fuiſſe teſtantur permulti, & præſertim VVoſſius loco cit. vt Sophiſtarum argueret immodeſtiam. Meritò igitur Academiam veterem cum dogmatica nonnulli cōfundunt.

In mediam, ſeu Arceſilæ.

16 Alia Academia, quæ eſt loco ſecunda, dicitur media, eius Princeps eſt Arceſi-

ſilaus, ſeù Arceſilas; aſſerebat nihil percipi poſſe, eoq; in omnibus cohibendum eſſe aſſenſum; hinc omnes, & quaſcumque negabat ſcientias, & probabilitates, quia nullam obiectorum veritatem admittebat.

17 Tertia Academia dicitur noua, cuius Author fuit Carneades Cyreneus. Iſte volebat, in rebus eſſe veritatem, aut falſitatem obiectiuam; ſed negabat eſſe in nobis artem iudicandi, verumque à falſo diſcernendi; vndè ex eorum mente apud Ciceronẽ in Lucullo legitur. *Veri eſſe aliquid non negamus, percipi poſſe negamus*; Atq; idem alibi: *Non enim ſumus ij, quibus nihil verum eſſe videatur: ſed qui omnibus veris falſa quædam adiuncta eſſe dicamus, tanta ſimilitudine, vt nulla inſit certa iudicandi, & diſcernendi nota*. Dicunt etiam quod Carneades, quamuis

Et in nouã, ſeu Carneadis.

ob incertitudinem rei negaret assensum, non tamen negabat aliquid esse probabile, aut non probabile. Ita Cicero *libro 6. Academic quæst. vnica*, sumpta verò probabilitate, pro eo quod asseritur ita esse.

Dispetat etiam Sceptica.

18 Tertia sententia, è numero trium supra enumeratarum est Scepticorum, siuè Quęsitantium, à Pyrro Elicēse reperta; vndè Sectatores dicti sunt Pyrronij, siuè Sceptici. Docebant nullam certitudinem, ac probabilitatem haberi rerum, exceptis tamē ijs, de quibus præsentem experientiam in animo tenemus; vt sunt dolor animi, delectatio cibi, e. g. quod nunc doleam, nunc delectar, nunc tale visum patiar in animo, &c. omnia alia nec apparebant sibi veriora, nec falsiora; sed æquè vera, æquè falsa, & simul nec æquè vera, nec æquè falsa; dicebat enim sua argumenta nō solùm expel-

pellere veritatem, ac falſitatem à ſeipſis: vndè & probabant obiectum nec eſſe verũ, nec eſſe falſum, & ſimul eadem argumenta nec probare, nec non probare veritatem, & falſitatem: eo pacto, quo Medicina expellit cum prauis humotibns ſeipſam: ita Scepticorum argumenta, & ſeipſa, & obiecta circa quę verſabantur incerta reddebant,

19 Deducite ex dictis, primò, ſententiam Dogmaticorum non opponi Academiæ veteri Platonis, imò cõuenire. Secundò Dogmaticam eſſe omninò oppoſitam Academiæ mediæ, & nouæ, & Scepticæ. Tertiò Academici medij, ſeù Arceſilæ conuenire cum Academicis nouis Carneadis, quia nullam admittebant ſcientiam directã, ſolùm reflexam, in quantum ſciebant non ſcire. comprehendebant non comprehen- Similitudines, & diſſimilitudines inter ſupradictas Scholas reducũtur.

 dere.

dere. Diſtinguebantur deindè, quia Academici medij negabant omnem veritatem in rebus, adeòque & in intellectu: at Academici noui dabant veritatem rebus; ſed negabant virtutem intellectui illam diſcernendi. Tum etiã medij Academici negabant omnem probabilitatem, at noui quamuis cohibuiſſent aſſenſum ob incertitudinem rei, non negabant tamen aliquod probabile eſſe, aut è contra.

20 Quartò Sceptici diſcriminabantur ab Academicis medijs, & nouis, quia concedebant nonnullas veritates, quæ cadunt ſub experientia animi: Secundò quia non ſolùm negabant omnes alias veritates, & ſcientias circa ipſas, vel probabilitates directas; ſed etiam reflexas. His poſitis:

21 Non eſt hìc mihi pugna cum Dogmaticis, apud quos

quos inuenibilis est veritas; sed dumtaxat cũ omnibus Academicis, & Scepticis, quos conculcare necesse est pro inuenibilitate veræ Religionis; nam si Infideles, quos debellare in animo est, vel cum medijs Academicis assererẽt, solùm ipsos posse scire nihil scire, dicent consequenter, se nihil aliud posse scire, quàm Religionem nescire. Si cum nouis dicunt in se esse veritatem; at nobis artem indicãdi deficere: dicent proindè se solùm posse scire omnès Religiones æquè incertas esse, vel solùm probabiliter discernibiles probabilitate stãte cum incertitudine, Si cũ Scepticis, quia Religio non cadit sub præsenti experientia, dicent nec scire, nec nescire esse, vel non esse Religionem:

Pugna hìc est non cum Dogmaticis, sed cũ Academicis, & Scepticis.

22 Sit igitur prima impugnatio cõtra omnes Academicos medios, & nouos.

Impugnantur Academici medij, & noui, Primò, quia datur potentia cognoscitiua.

Per se notum est, nec indiget aliqua probatione in omnibus quibuscumque viuentibus intellectu præditis dari potentiam cognoscitiuam; siuè hæc sit potentia contradistincta à voluntate, siuè sit substantia, siue accidens; ergo certum est etiã dari id, quod est obiectum cognoscentis, & hoc est verum vel aliquid, siuè obiectum. Hæc consequentia est necessaria, & euidens. Atqui scientia est discursus per præmissas euidentes. Ergo datur scientia.

23 Secundò: omnibus familiare est desiderium, ac inclinatio sciẽdi causas rerum, quas vel obscurè, vel clarè, vel dubiè cognoscunt, etsi errant, saltem est inclinatio sciendi causam proprij erroris; sicuti si aliquis de mane surgens experitur non videre, siuè non visio proueniat ab impedimento oculari, siuè ab

Secundò quia datur desiderium scien di.

ab obiectis, siuè ab alijs circumstantijs intermedijs inter potentiam, & obiectum, inclinat, & desiderat scire causam non videndi; ergò scientia rei per causam inuenibilis est. Consequentia est dilucida; nam desiderium ad impossibile non datur; nisi desiderans sit amens, vel ebrius, vel somnians, qui ducuntur ex cœco phantasmate per ficta, & veluti casu compacta, & efformata obiecta. Ridiculum certè foret, & delirium (vt proprium adaptemus nomen) desiderare vnico haustu totam Maris aquam absorbere, & similia extra possibilitatis spheram existentia.

24 Tertiò: quodlibet viuens intellectu præditum potest probare scientificè existentiam sui Ergò datur hęc veritas, quod ipse existat, ergò datur scientia de hac veritate. Antecedens liquet, quia

Tertiò, quia quodlibet viuẽs intellectuale potest probare existentiam sui.

quia vnumquodque viuens cognoſcit ſe cognoſcere, vel cognoſcit ſe dubitare de ſui cognitione, ergò oportet cognoſcere ſe eſſe aliquid, & exiſtere, quia nullum poſſibile actu cognoſcit.

Quartò, Academicus aliquid proponit, & probat contra alias Sectas.

25 Quartò, cuiuſcumque Sectæ ſit Academicus, vel aliquid proponit contra alias Sectas, vel nihil? Si hoc ſecundum; ergò ab illis non discordat, Si primum, vel hoc Sectis contrarium probat, & ſoluit Sectariorum argumenta, vel non? Si non, ergò dicit quaſi nihil contra alios dicens. Si ſoluit, ergò aliquid verum cognoſcit, ipſum nempe, quod alijs eſt oppoſitum.

Quintò, varia ſequerētur abſurda.

26 Quintò innumera ſequerentur abſurda. Primò enim tolleretur dominium politicum, & ſubiectio ſubditorum Principi, quia nec ſubditi eſſent de exiſtentia Principis certi, nec de eius le-

legibus, & an ab ipso vel à priuato nullam habente potestatem originem duxissent, an tenerentur, vel non ad ipsarum obseruantiàm. Iniustæ itidem essent punitiones transgressoribus inflictæ, quia sine malitia ex defectu cognitionis peccarunt; Nemo deindè ex fine honesto deberet agere; imò vniuersaliter numquam ex fine, quia numquam vera honestas specificatiua virtutis cognosceretur & alià, quæ referre Lectoribus tædio essent,

27 Vltimò conuincerem omnes Academicos esse amẽtes. Non negabitur nostrum intellectum gaudere priuilegio apprehensiuæ, iudicatiuæ, & discursiuæ, & in apprehensiua quidem multa veluti spectra, & Monstra haberi; sic apprehenditur ipsum apprehendentem esse Papã, Regem, Imperatorem, equũ, Deum, & hæc omnia vagè

Concluditur Academicos esse amentes.

in ipsa apprehensione sicuti athomi aeris irradiante Sole, in aula subtus supra, hincinde circumferuntur, & volitant. Iudicatiuæ deinde est iudicare, & veluti distinguere, & ex iudicatis postremò discursiuæ est inferre. Quod si iudicium apprehensionem non corrigeret, & perseuerraret apprehendens, vel in apprehensione Papatus, vel Deitatis, vel Trinitatis, &c. illa esset vera, & propria amentia, & apprehendens denominaretur amens. Tum sic, Sint Academici cum omnibus illis obiectis in apprehensiua, & cum hoc etiam sumus homines: vel ipsorum iudicatiua corrigeret apprehensiuam, iudicando aliqua esse vera, aliqua falsa, vel omnia esse falsa, omnia esse vera? Si primum; ergo daretur per ipsos scientia, saltẽ iudicium veri. Si iudicarent omnia esse falsa, iudicarent con-

consequenter ipsos non esse homines, quia vna ex propositionibus apprehensis erat hæc. Sumus homines. Si iudicarent omnia esse vera, ergo iudicarent omnes esse Papam, Deum, Trinitatem, adeoque essent amentes, Si neque falsa, neque vera; ergò remaneret apprehensiua firma in proprio obiecto, & hæc etiam maxima amentia esset, maior quam haberi potest.

18 Quamuis autem hæc argumenta valida sint, maius tamen robur accipient, si radicitùs Academicorum fundamenta euellamus. Isti primò ex suppositione definitionis cuiusdam Zenonis, qui dicit verum esse animo ita impressum ex eo, vnde est, vt esse non posset ex eo, vnde non est, arguebant verum haud dari, vel si datur cognosci à nobis non posse; nam omnis assensus, quem his stá-

Fundamentum Academicorum est sensuum deceptio.

ti-

tibus facere potest intelle-
ctus, ducit originem, tam-
quam principium quod re-
presentat intentionalibus po-
tentijs obiecta, à sensibus;
istis tamen nihil certum est,
quia continuò decipiuntur.
Vident oculi in aqua ędificia
pendula, quasi quod supre-
mum subtùs sit, infimum
supra. Virga etsi rectissima,
quasi Serpens varijs intorsio-
nibus apparet. Cælum mo-
tu velocissimo mouetur, sic
etiam & rapidissimo Plane-
tæ, & videtur quiescere. Sol,
quodcumque terrestre obie-
ctum, jn magnitudine exce-
dit; & oculo apparet palma-
re. Quid dicam de colori-
bus in Iride, & collo colum-
bæ, in aqua Maris, & simi-
libus. in quibus verè color
non est. Auribus Echo vi-
detur vox humana, gustui
deindè vni placet, quidquid
alteri displicet: stercus ipsũ,
à quo hominũ natura abor-
ret,

ret, nonnullis animalibus placet, imò in Hieroſolymitana obſidione ſub Tito, teſte Ioſepho Hebræo, *Stercus collectum cibus erat*. Eadem herba pecoribus dulcis, nobis amara, ergo ſenſus falluntur. Quid mirum ergò, ſi intellectus, depromens à ſenſibus obiectorum rationem, verum non concipiat, innixus cauſæ, cui ineſſe poteſt falſum.

29 At contra primo, quia vel ſenſus decipiuntur, vel nō, numquam vis ſeuſus ita refelli poteſt, vt dicant ſenſus nihil percipere. e.g. & ſi fallantur videndo Iridem coloratam, collum Columbæ, &c. & etiam totum mundum, negari certè non poteſt, quod in hoc eodem errore aliquid non percipiant, & hoc eſt innegabile; quod conuincitur à Diuo Auguſtino; *nec omninò* (inquit ipſe) *aud eſtis aliquādo iſta tentare*, loquitur cū Academicis, *ſed poſſe aliunde*

Etiam ſi ſenſus decipiantur aliquid percipiunt de quo intellectus fert iudicium.

eſſe,

esse, ac videtur, vehemẽter persuadere incubuistis. Igitur aliquid percipiebant, quod suadebant esse aliud ac videbatur. De cœtero aliquid erat; non obstante ergo fallacia, & sensuum deceptione, poterat intellectus aliquam veritatem percipere. E. g. quærimus vtrum mundus sit? Dicimus mundum esse, & hic est, quem videmus, siue videndo erramus, siue non, hic est mundus, illum nempè quem videmus, & circa quem errare possumus.

30 Impugnant aliqui cũ Diuo Augustino, quia sensus numquam falluntur, imò fallerentur si obiecta diuerso modo, ac in circumstantijs repræsentantur, perciperent. Totus error est in intellectu, qui non corrigit repræsentatum à sensu. Sic Sol aliàs distantissimus videtur paruus, sic videri debet propter distantiam, si intellectus deinde

de

de paruum ſicuti videtur iudicaret hinc deciperetur intellectus, in quo vis ſita eſt veritatem diſcernendi, & certè intellectus ſi bene perpendit, oppoſitum iudicabit hoc diſcurſu. Sol eſt diſtantiſſimus, ergo propter diſtantiã nõ poteſt videri niſi paruus; in ſe autem oportet eſſe magnus. Explicant exemplo ſomniantium, qui multa falſa in ſomnis vident; quia ſic ſpecies compactæ phantaſmati, ac ſenſui interno repręſentant. Quod ſi deinde vigilantibus eadem illa renunciantur, intellectus hinc agẽs corrigit errores, & aſſerit eſſe ſenſuum deliria. Explicant alio exemplo telæ pictæ ad Socratem repræſentandum; ſi ea Socratẽ diuerſo modo ac eſt repræſentat, non errat pictura, quia repræſentat, quod in ſe habet, imò erraret, ſi aliquod diuerſum à ſe repræſentaret, totus error eſt in intel-

Sententia Augustini eſt ſenſus nunquam falli.

tel-

tellectu, iudicante illam verè Socratem repræsentare: totum hoc paucis concludit verbis Augustinus, respondendo argumentis de Iride, Collo Columbæ. *Nihil habeo quod de sensibus conquerar, iniustū enim ab eis exigere plusquam possunt; quidquid autem possunt videre oculi, verum vident ergò ne verum est, quod de remo in aqua vident? prorsus verum: nam causa accedente, quare ita videretur. si demersus vnda remus rectus appareret magis oculos meos falsæ renunciationis arguerem; nō enim videretur quod talibus existentibus causis videndum fuit. Ego tamen fallor, si assentior, ait quispiam. Noli plus assentire, quam vt ita tibi apparere, persuadeas, & nulla deceptio est.*

31 Ego veneror hunc modum impugnandi, illo vtuntur Pallauicinus, & Elizalda, ac multi recentiores, atta-

attamen meo iudicio, mentem Academicorum non infringit, quia isti concedunt totum Augustini discursum, adeòque asserunt sensus non errare, prout actus eorum conformatur obiecto, quatenus est repræsentatum; sed decipi, quia actus non conformis est obiecto, prout in se est: sicuti errat, & decipitur intellectus, non quia conformatur obiecto, prout ipsi repræsentatur, sed quia est difformis obiecto in se. Quod facilè colligi potest, quia Academici in allatis supra exemplis addunt, in se tamen remus non est curuus, Iris non est colorata, Sol non est paruus, & similia; ergò totam fallaciam, & deceptionem cognoscunt ex difformitate cũ obiecto reali prout in se est. Hinc statuo sensus aliquando errare, sed non semper. Eiusdem conditionis intellectus est, qui potest errare,

Academici cõcedunt sensus non decipi in sensu ab Augustino intento.

rare, sed non semper errat.

32 Assigno regulam vniuersalem. Quando omnes sensus conueniunt in aliquo obiecto tali, & intellectus põderantes non corrigunt, errant; ratio est, quia ne decipiamur Prouidentiæ incumbit dare vim discretiuam intellectui. Hoc necessariò fateri debent & Academici, qui ad hominem eodem prorsùs ipsorum argumento conuincuntur. Dicunt oculum videre Iridem coloratam, quæ in se colorata non est, ergò decipiuntur: tum sic quod Iris in se colorata non sit, non habent ab oculo, ergo ab intellectu cognoscente errorẽ oculi. Si intellectus omnem veritatem sumit á sensu, quare cum sensus percipit colorem in Iride, non assentit intellectus esse colorem, sed potiùs dicit colorem non esse; & arguit sensum falsitatis? Certè ex alio oriri nõ potest nisi

Datur regula quando sensus non decipiuntur.

nisi quia intellectus habet vim corrigendi sensus omnes quãdo in obiecto decipiuntur, habetque vim hanc discretiuam veri à falso, vtpotè Magister dirigens actus obliquos discipulorum, nempè sensuum & sicuti corrigit apprehensiuam per iudicium; ita sensus per examen perceptorum sensibilium.

35 Deindè dico,& forsan melius, sensus ipsi in aliquibus errant, dantque intellectui occasionem errandi, & ipsimet deinde dant motiuũ intellectui corrigendi. Cogor Academicos hoc idem fateri. Remus e. g. in aqua videtur curuus; peto, quare hoc dicũt,& vnde habẽt? Respondebunt, quia ipse idem remus extra aquam videtur rectus; hinc intellectus, ex hac rectitudine visa extra corpus diaphanum aquæ, arguit antecedenter oculum fuisse deceptum; ergò,& ipsemet sensus

Sensus ipsi dãt intẽllectui motiuum corrigẽdi eorumdem sensuum errorem.

sus

ſus dans motiuum erroris, tribuit motiuum correctionis. Igitur Academici non poſsunt effugere illud principium, nempè, in quo conueniunt omnes ſenſus, ſi aliundè non præſtant motiuũ correctionis intellectui eſt verum, quod ſi præſtant, verum eſt ſecundum motiuum, non primum.

34 En ſummarium argumentum; ſi dicis ſenſus errare, vel intendis ſemper errare, vel aliquando errare, aliquando non? Si hoc ſecundum; habeo intentum. Si primũ, peto vnde deducis quod virga in aqua ſit recta? hoc enim requiritur ad concludendum, ergò ſenſus qui vidit curuã errauit, niſi dicas, quia extra aquam vidi rectam; ergo idem ſenſus per te dat motiuum corrigendi, & ſi non daret, adhuc affirmares oculum non erraſſe in curuitate virgæ, ergò o-

Summariè arguitur contra ſenſuum deceptionem.

por-

portet vt fatearis ſenſus omnium ſi conueniunt in vno obiẽcto, & non dant motiuũ correctionis intellectui, non decipi: quod ſi dant motiuũ, decipiuntur in primo obiecto, & non in ſecundo Hic diſcurſus certè conuincit, & cuicumque, ipſum funditus perpendenti, ſatisfacit.

35 Adde: nec in omnibus intellectum à ſenſibus dependere, quia nonnullas veritates concipit, quę ſunt prima principia per ſe nota nõ ſenſibilia; ſed purè intelligibilia: vt ſunt, quodlibet eſt, vel non eſt; totum eſt maius ſua parte. Ego cogitans actu aliquid ſum, cognitio eſt cognitio, & ſimilia, quæ à nonnullis vocantur ſemina ſcientiarum, in quantum ex illis veluti per inductionẽ, & diſcurſum oriuntur perilluſtres, & non parum proficuæ ſciẽtiæ; ideſt cognitiones certæ, & euidentes veritatum.

Intellectus nonnulla principia concipit independenter à ſenſu.

36 Confirmo denique dicta in omni Academicorũ sententia, & deinde singillarim certamen instituo. Omnes Academici negant scientiam, & concedunt saltem habere scientiam de negatione scientiæ. Tum sic, vel illam scientiã habent dependẽter à sensibus, vel independenter. Si independenter, peto: sensus, à quibus pendet, vel decipiuntur, & sic tollitur scientia, vel non decipiuntur; ergò sensus non semper falluntur.

Argumentatur ad hominem contra Academicos.

37 Academicos in particulari nunc aggredior. Et primò Academicos medios, seù Arcesilæ, nam veteres, seù Platonici vt dixi parùm, vel nihil à Dogmaticis distant. Primò igitur contra Academicos medios militant omnia supra facta argumenta, quæ scientiam probant; nunc peculiariter firmo contra ipsos dari in obiectis veritatẽ. Nulla data nagotiatione intel-

Contra Academicos medios probatur veritas in obiectis.

tellectus in re vel Academicus medius est homo, vel aliquid ab homine, vel nihil: hęc propositio est verissima obiectiuè, nec contrarium dici potest, ergò datur veritas obiectiua. Tum quia dantur per ipsos veritates reflexę intentionales; ergò concedere tenentur ex parte obiecti aliquid verum correspondens, aliter confunderentur cum Scepticis.

38 Veniamus nunc ad Academicos nouos, qui multas veritates cōcedebant, at nullis assensum, vel dissensū præstabant. Concedit Carneades mundum istum nostrum, aut natura corporum, aut aliqua prouidentia sic esse dispositū (ut utar uerbis D. Augustini *lib. 3. contra Academicos litt. B,*) cumq; aut semper fuisse, & fore, aut cæpisse esse minimè desiturum, aut ortum ex tempore non habere; sed habiturum esse finem: ista enim di-

Noui Academici concedunt mundū aliqua Prouidētia esse dispositum.

siuncta,ut uera concedit Carneades. Addo nunc: assume vnam partem ex disiunctis. Nolo assumere respondet Carneades, quia nescio quænam sit uera disiunctiuè, quia rationem non habeo vnius præ alia.

39 Contra: in re ueritates sunt, ergò in re rationes ueritatum sunt; ergò saltem potes habere ueritatum rationes, quamuis de facto uel ex mala organi constitutione, uel ab extrinseco impedimento, uel studij defectu non inuenias. Non est hæc ratio (replicat ipse) in tantum intellectus non iudicat, quia hanc uim iudicatiuā nō habet. Sed siste in hoc verum est per te, quod intellectus non iudicat ueritatem, & hoc cognoscis, quia uim iudicatiuam intellectus non habet, ergò iudicas aliquod uerum per causam ueram, ergò negas intellectum non habere

Ex rerum veritate deducitur veritatem.

vim

vim iudicatiuam ueri,& concedis. Academici Medij, & Noui impugnationes non merentur, quia verè omnem Philoſophiam euertunt, ac modum philoſophandi eludunt. Intellectus noſter ex ſola terminorum apprehenſione Academicorum vanitatem concipit.

10 Ipſos denuò interrogo cum Diuo Anguſtino: vnde moueantur ad negandam ſcientiam, dummodo in re habentur veritates? Mouentur, dicent, ex definitione Zenonis: nempè *tale viſum comprehendi, & percipi poſſe quando cum falſo non habent ſigna communia*. Ex hac igitur Zenonis definitione deducis nullam cognoſci poſſe veritatem, quia omnis veritas habet ſigna communia cum falſitate; ſed reflecto. Hæc eadem definitio Zenonis, vel habet ſigna communia cum falſitate, vel non?

Argumẽto Auguſtini conuincuntur ad hominem Medij, & Noui Academici.

non? si habet; ergo nec illam percipis, nec vt principium assumere potes, adeoque ostendis eam etiam ipsam falsam esse posse, quod esset Scepticorum sententiam cum tua confundere. Si non. ergò vnde à percipiendo ipsius veritatem impediaris nõ habes. Hoc in terminis confirmat Augustinus libro citato. *Vtar complexione securissima, aut enim vera est, aut falsa. si vera benè teneo: si falsa potest aliquid percipi etiam si communia habeat signa cum falso.*

41 Sceptici nunc impugnandi sunt, (etsi vtpote ab omni Philosophia homines auertentes, quàm adepturi per insipientiam, & sapientiam promittebant, nulla impugnatione digni.) Ex quo principio principium desumet argumentatio, si nullum agnouisse principiũ gloriabantur? nec ipsum scire,

vera Scepticorum impugnatio est ipsorum sententiam exponere.

re, nec ipsum nescire scire certum, vel probabile erat? & perinde quasi sine intellectu essent, intelligere quæ intelligebant simul negare, & affirmare non verebantur. Interrogetis Scepticos. Estis vel non estis? nec quod simus, vel non simus scimus; scitis ergo, quod nesciatis esse, vel non esse? hoc idem respondent, nec scimus, nec nescimus. Petatis: quodlibet est, vel non est! Respondent neque est, neque non est. Nonne videtur esse sufficiens Scepticorum impugnatio propriam ipsorum sententiam exponere? Certè quis, discursus capax hoc intelligens non inficiaretur? At si ex hoc capite impugnabiles sint Sceptici, qui intelligentes non intelligunt, nec vllum principium per se notum admittunt, quod necessarium assumi debere in quocunque discur-
 su,

su, tamquam indubitatum omnes concedunt, saltem ad hominem contra ipsos arguam.

Sceptici saltem negare nõ possunt aliquod simul esse, & non esse impossibile esse.

42 Ipsorum fatuitas in omnibus delirans, aliquo (vt ita dicã) gaudet interuallo, quo nonnulla, vt vera concipiat, & hæc sunt quæ sub animi cadunt experientia, nempe dolor; delectatio, & similia. Ista igitur per ipsos vt certa, ac vera concipiuntur, adeoque ita sunt, vt non possint simul non esse. Tum sic. Cognitio illa, qua cognoscis habere dolorem, delectationem, &c. vel est certa, & est; vel neque est, neq; non est: vtique dicent esse, & verè esse. bene. Ista cognitio ante dolorem nõ erat, adueniente dolore est; ergò ab aliquo est; & hoc, à quo est, non potest simul esse, & nõ esse, aliter & cognitio esset, & non esset quod negasti, ergò datur hoc principium quod

quod ſis, & falſum eſt quod non ſis. Dolor ipſe deinde, antea non erat, quia ſub animi tui experientia non cadebat, & nunc eſt, ergò ab aliquo eſt, quod eſt, & non ſimul eſt, & non eſt. Et ſic ſi diſcurramus multas, & multas cognitiones diuerſorum effectuum, & cauſarum inueniemus; ergò, & Sceptici ipſi in uanum ſcientias garriunt, dum, uelint nolint ipſaſmet ſcientias ex ſuis ijſdem principijs concedere tenentur. Nugæ ſunt, dicta puerilia, inſubſiſtētia Scepticorū dogmata; ac ex illis inferatur duntaxat maxima Sapientium illius ſæculi ſtultitia, & quantum à ueritate abſint, qui Religionum ueritatem omnibus coruſcantem ineptijs oſcitantium Academicorum, & Scepticorum obtenebrare nituntur. Inuenibilis ergò eſt ueritas in genere, adeòque ex hoc capite nil obſtat quin

Cócluditur veritatis inuenibilitas.

inuenibilis sit uera Religio, etsi in probanda uera Religione nunc occurret factiosus aliquis opponens uel Academicam, uel Scepticam insipientiam, quæso ne Philosophos ad conuincendos, Medicos uocetis ad sanandum, & isti neruo, & albo helleboro ad medendum utantur,

III. PROPOSITIO.

Vna sola Religio nõ omnes sunt veræ, hinc quænã sit vera sedulò expendendum est.

43 SVrrexere in ore faruorum Pythagorici. Hi vltra rransmigrationis animę errorem, de quo notantur, etsi confuse à Diuo Augustino *libro primo Retractationum*, Religiones omnes? vicissim contrarias, & pugnãtes, simul veras esse contendebant. Huius conditionis nunc sunt dicentes, quamlibet Religionem ad salutem sufficere; idcircò quæcumq; sit, quæ vel ex circumstantia natiuitatis, vel ex doctrina parentum occurrit, sine alio examine tenenda est. Frustra ergo inter omnes veras Religiones vera Religio quæ-

Pythagoræ exponitur error de cõmuni Religionum veritate.

quæritur, vnam ad placitum accipe, illa vera est, accipe aliam, alia vera est, & sic de singulis. Certè si res ità se haberet, ridiculum prorsus foret veram Religionem quærere. Error iste satis hac ætate communis fundatur in eo, quod ex eodem principio vnus vnam, alius contradictoriam inferat conclusionem. Ex quo deducunt nullum in se verum esse, sed tale apparere. Sicuti quia quod vni videtur dulce, alteri apparet amarum, inferri non potest aliquid esse in se amarum, vel dulce, sed tale apparere. Ita Sanctus Augustinus *libro* 3. solito se acumine explicat, & Aristoteles *lib*. 4. *metaph*. At hoc principium inualidemus.

Impugnatur primò, quia in materia de Religione ex eadem causa inferri non possunt duo contradictoria.

44 Primò: ex eadem causa, in materia de Religione, duo contradictoria, quæ ambo sint vera, inferri non possunt, neque in se, neque apparen-

renter respectu eiusdem intellectus in sensu composito; nam motiuum, per quod apparet vera vna pars cõtradictoria, infirmat motiuum, per quod apparet vera alia pars contradictoria, cum æquè sint cõtradictoria motiua, ac conclusiones, circa quas illa versantur; ergo idẽ intellectus vni, & alteri assẽtiri ex apparentia veritatis impossibile est. Exemplifico Doctrinam in Religione Christiana, & Mahumetana: occurrant mihi duæ Religiones, quarum vna asserat: *Nõ mœchaberis*, altera verò *mœchaberis*. Vel rationes ambarum persuadent, vel non. Si non; sumus extra controuersiam. Si suadent. certè non potest esse eadem ratio, quia aliter eadem suaderet, & non suaderet. Si sunt duæ, vna ex ea parte, qua suadet mœchari, suadet falsum esse non mœchari, & alia ex
qua

qua parte conuincit non mechari, suadet falsum esse mechari, adeoque non minùs incompossibiles mihi sunt rationes, quàm conclusiones; vndè ad summùm nihil aliud efficere possunt, quàm caussare, seù impedire actum, & circa vnam, & circa aliam conclusionem, per quam suspensionem remanet dubius intellectus vtrum vni, vel alteri assentiat, & nisi habeat superabundantem rationem vnius præ altera, numquam dicet, Christiana est vera, nec Mahumetana est falsa, & è contra, sed solùm dubius remanebit vtrum sit vera, vel falsa.

Secundò, quià vna tantùm Religio est à Deo reuelata.

45 Secundò omnis indagatio veræ Religionis procedit ex suppositione existentiæ veræ Religionis, & Dei, circa quem Religionis cultus versatur, ac etiam ex suppositione Dei reuelantis ipsã Religionem veram esse à Deo reue-

reuelatam, & deinde inquiritur quænam sit reuelata ex illis, quæ circumferuntur. Peto nunc à Pythagoricis istis, supponũt ne omnes Religiones esse à Deo reuelatas, vel vnam tantùm esse à Deo reuelatam? Si vnam tantùm, etiamsi deinde omnes Religiones appareant veræ, non ideò sequendæ sunt, quia apparentia veritatis potest stare cum hoc, quod non sit reuelata à Deo, & aliundè illam sequi oportet, quæ est reuelata à Deo. Quod si dicas omnes Religiones esse reuelatas à Deo; ergo Deus Reuelaret duo cõtradictoria, e. g. Christum esse Deum, Christum non esse Deum, quod repugnat perfectissimæ diuinæ veracitati, & bonitati, per quas nec potest non verum reuelare, nec falsum vt verum proponere.

46 Tertiò si omnes Religiones vt æquè veræ æquali-

Tertiò, Posset quisque nouam fingere Religionem, & sine scrupulo tenere

liter recipi possent, etiam ad libitum posset quisque fingere Religionem diuerso cultu, præceptis, ac mysterijs, quàm sint omnes adhuc cognitæ Religiones, & illam, vt veram sine scrupulo tenere. At supponamus Religionem fictam esse huiusmodi; primò nullum dari Deum, in Cælo solummodò Rempublicam quamdam hominum esse, quibus placendi gratia omnes conformari debemus, ac eorum obseruare præcepta, inter quæ essent Regi non obedire, homines insociabiliter viuere, transacto anno trigesimo tertio fęminas occidi, & similia; vtique Religionem sic fictam amplecti possemus, vtpotè non minus veram, ac contradictoriam concedentem Deum, ac opposita proponentem Mysteria, & præcepta.

47 Respondebis posse teneri quidem, si habebit eadem

dem ſigna veritatis, ſeù quod idem eſt, ſi apparebit æquè vera, ac illa, at ſi nō apparet æque vera, teneri nefas eſt. Benè: igitur nō aſſumis omnia, vt æquè vera, ſed loqueris conditionatè; ideſt ſi ſunt, & apparent æquè veræ. Hoc totum libentiſſimè concederem & ego; quod ſi Religiones æquè apparerent mihi veræ, omnes apparenter eſſent veræ; ſed hoc in praxi eſt impoſſibile, quia nunquam Religiones apparebūt æquè veræ, (nam præterquā quod, vt probat argumentū ſecundum, ſi apparerent æquè veræ, intellectus remaneret dubius) quia vna Religio ſēper debet alias in veritate excedere, vt videbitur ſuo loco, cum Diuinæ Prouidentiæ incumbat dare nobis ſignum diſcernendi veram Religionē in ſe, à falſa in ſe; nec eodem modo diſcurrere licet circa alias veritates naturales, circa quas

Implicat Religiones æquè veras apparere.

quas transeat dari posse cognitionẽ probabilẽ in eodem intellectu, numquam tamen dari debet de duabus contradictorijs Religionibus.

Stante obligatione ad verã Religionẽ fortiter conuincũtur Academici.

48 Vndè formo argumentum ineluctabile (quicquid sit pro nunc an idem intellectus possit versari per cognitionem probabilẽ circa duo contradictoria) stante obligatione tenẽdi veram Religionem implicat Diuinæ Prouidentiæ facere, vt æquè mihi appareant veræ, omnes Religiones; ergo necessariò vna debet apparere magis vera, ac alia. Antecedens liquet; stante obligatione, implicat Diuinæ Prouidentię non dare mihi signũ discretiuum verę à falsa; ergò implicat eidem Diuinę Prouidentiæ facere, vt ęquè mihi appareant verę. Hoc argumentum inferiùs, probata Dei existentia, ac eius infinita Prouidẽtia, fusiùs exponetur.

49 Quę hucuſque dicta ſunt lumine naturę percipiũtur, & ſatis rationes conuincunt. At oppoſitum ab Aduerſarijs affirmatum, neſcio vndè prçſumant. Aſſerenti incumbit onus probandi. Dicunt omnes Religiones eſſe ęquè veras: Nos è contrà vnam veram, aliam falſam, Experientia firma eſt, nec in Myſterijs ipſis, nec in ſignis, quę credibilitatis vocant, Religiones ęquiparari; niſi dicas probabilitatem ſumendã eſſe ex placito, quia nempè ita tibi magis conſonum eſt, magis proprium, magis inclinationi adhęret, & ſimilia, quod idem eſt ac recurrere ad inſtinctum concupiſcentię, ſeu naturę deprauatę exigentis Religionem hominibus accommodari, non homines ſubiectos Religioni, quod abſurdiſſimũ eſſe cœci viderent.

Niſi recurrant ad inſtinctum, gratis errorem aſſumunt Pythagorici.

50 Dices, non eſt Reli-

gio

Infringitur eorum responsio. gio vbi non narrantur miracula, prodigia, &c. quę sufficientia signa sunt veritatis; ergò non est Religio, quę non sit vera. Non tenet cõsequentia;ex ęo quia enim narrantur miracula, non ideò vera sunt; quod colligitur ex alijs consignis in capite peculiari tractandis, vbi comparabimus simul Religionum signa,& ex terminorum apprehẽsione extirpabitur error de ęqualitate signorum. Pro nunc satis est, vt se remittãt ad hoc examen maioris probabilitatis, & concedant absolutè præscindendo à tali,vel tali Religione,quod Religiones non possunt esse æquè verę, sed una necessariò est uera, aliæ falsæ, adeoque nos teneri ad quærẽdam ueram, & non illam,quæ magis consonat, & placet.

51. Sunt alij,qui ex alio capite inuenibilitatem Religionis negant,quia scilicet omnia

nia in continuo sunt fluxu, & mutatione, idcirco sicuti impossibile est partem aquæ rapidissimi fluminis signare, & supra illam contemplari, quia cum secundò signare uolumus, iam transijt; & non est, ita quia res in quocumque instanti mutatur, & diuersa, ab eo quod anteà erat, in secundo instanti existit, implicat de rebus scientiam haberi, cum istius obiectum immutabile, & æternum esse debeat. Fuit olim ista opinio Heracliti, & Cratyli, qui ineptiere, ut nihil uerum dicatur esse, nec ipsum hoc liceat pronunciare, quia dum pronunciatur desinit esse, quod erat, & aliud est; hinc cum aliquid exprimere uolebant, intolerabili affectione digitum mouebant, timidi ne pronunciationis interuallo ante uerbi absolutionem elaberetur, non aduertendo, quòd nō minus in motu digiti,

Exponitur sẽtentia Heracliti, & Cratyli, ac impugnatur.

giti, quàm in pronunciatione uerbi priùs, & posteriùs temporis habeatur. Hæc sententia seipsam arguit falsitatis, nec est ut de illa curemus, uaticinari potiùs Sectatores oportet, modum huiusmodi philosophãdi facillimam esse uiam ad perfectã ipsorum amentiam comparandam, sicuti & comparauit Cratylus, si Aristoteli credendum est.

IV.

IV. PROPOSITIO

Veritas Religionis non diiudicanda est per genituras ex astris.

52 CArdanus Astrologię, vt ipse iactatur, solus sapiens, qui & genituras Religionibus facere ausus est, ac ante ipsũ Abraham princeps, cuius auditor fuit Abraham Auenazza, sicuti & Albumazar Arabs, inuerecundè veritatem Religionis astrorũ coniunctionibus adscripsere. hinc quo maior, ac maplenior fuit coniunctio, maior quidem, & vberior Religio. Christũ ergo, vel Mahometum, vel Moysen nouas leges instituisse dicunt, quia coniunctio tunc extabat Iouis, & Saturni in Scorpione: credi ne potuerat de humana fatuitate maius delirium?

Affertur Astrologorum sententia circa veram Religionẽ.

D quid

quid remotius, quid diſparatius, & magis inconnexum à veritate Religionis puerili Aſtrologica facultate? quomodò enim cum reuelatione voluntaria, quæ fundatur in ſignis, portentiſque humanā excēdentibus facultatem, à Deo vt Authore ſupernaturali operatis, connecti poteſt aſtrorum influxus naturalis, qui nec cum naturalibus ipſis cohærentiam habet? Ad ipſorum patefaciendam amentiam ſic ad hominem cum ipſis diſcurro. Vel dicitis omnes Religiones actu exiſtentes, eadem figuratas fuiſſe coniunctione, vel diuerſa; ſi eadem, non eſt, vt veram præ falſa inquiramus; nam cum earum veritas ex coniunctione proceſſerit, & eædem earum ſunt coniunctiones, eædem erunt veritates. imò ſi eædem fuiſſent coniunctiones, eaſdem ſpecie Religiones, ac Prophetas

Impugnantur ineluctabili ratione.

tas indicassent; adeòque & Moysen,& Christus,& Mahometus idem prorsùs dixissent, nihilque innouassent: nam eadem specie præexistēte causa,idem specie inuariabiliter habebitur effectus. Si secundum dicunt, nempè diuersas fuisse coniunctiones; peto; ex his coniunctionibus quænam veram indicat Religionem? Dicet Cardanus Mahometanam. benè: vnde habes, quod illa coniunctio, nempe Iouis, & Saturni in Scorpione indicet Religionem veram? certè aliam rationem assignare non potes, nisi deductam ex experientia; quia nempè in illo signo semper fuit Religio vera; sicuti quare dicis Petrum ex genitura sua esse Regem? non ex alio capite, nisi quia in eadem genitura nati sunt alij Reges; sed quæso assigna alias Religiones, ex quibus collegisti signum illud

indicare veritatem Religionis? & ne vltrò progrediaris, assigna primam in illarum numero; & sit ex. gr. Religio A. Hæc Religio, quæ est medium cæterarum, non dicitur esse vera, quia eius genitura est in dato signo; sed è contra datum signum dicitur à te indicare Religionem veram, quia hæc Religio A. quæ sub illa fuit coniunctione in se est vera; ergo veritatem Religionis cognoscis independenter à coniunctione; ergo siuè coniunctio influat, siue non influat, aliundè quærenda est ueritas Religionis. Huic argumento, meo iudicio efficacissimo, non habent stultissimi vt respondeant; idcircò ad eorum euellenda fundamenta satis esset. At ne glorientur saltem veri vmbram astrologico discursu inuenisse, præterquamquod huiusmodi scientiæ inualiditas concludatur, quia nec

ipsi

ipſi ſciunt, an ex conceptione, an ex natiuitate deſumenda ſit hora coniunctionis, nec in eadem hora moraliter inuenibilis ſit minutum, uel natiuitatis, uel conceptionis. Tum quia tot Reges ex hæreditaria ſucceſſione nec habuerunt éandem coniunctionem, imò veriſimile eſt, quod in eodem puncto generationis, vel natiuitatis Regis e.g. Hiſpaniarum, nati, vel concepti ſint plures, & plures homines, qui nec Regnum, dominiumue ſortiti ſint. Tũ quia in Monte Stellæ trecentum mille milites Baiazethi Turcharum Imperatoris ætate, moribus, ac fortuna diuerſos eodem die ſub Tartarorum gladijs occubuere, quos eandem coniunctionem habuiſſe ſtellarum, haud concipi poteſt; præterquamquod, dixi, per has, & ſimiles rationes vanitas concludatur ſcientiæ, nec etiam ſi omnia

illa inueniri facilè possent, sicuti autumant citati Authores, nullam utique cum Religionibus, astrorũ cohærentiam probarent. Quòd dilucidè ostenditur discurrẽdo circa ea, quę in particulari dixere. Et quidem de Cardano non curo; ipse enim veteribus Astrologis insanientibus furorem, ac rabiem addidit, in re aliorum dicta recitauit; idcircò sufficit & Abraham, & Albumazar oppugnare.

53 Et primò Abraham Magister Abraam Auenazra apud Ioannem Picum de Mirandula libro 5. contra Astrologos capite 12. asserit, natiuitatem Moysis fuisse sub copulatione Saturni, & Iouis, quæ influxit & Regnũ Israel, & legem Iudæorum. Facta deindè quadam supputatione, innuit post duo mille octingentos quinquaginta nouem annos eandem con-

Ex falsitate prædictorũ ab Abrahami Astrologi blasphemia vera Religio vindicatur.

coniunctionem, idcircò prædixit futurum ex illa Messiã Prophetam similem Mosi, qui ab omni captiuitate populum liberaret. Videamus nunc ex euentu huius superstitiosissimi Astrologi ridiculum discursum. Prædictio illa iuxtà annum dictum contingere debuerat anno Christi 1464. in eo anno verè Saturnus, & Iuppiter coniuncti fuere in piscibus, & per viginti antè alios 1444 & Iuppiter, & Saturnus fuerunt in Cancro, & tamen à secunda coniunctione elapsi sunt anni 219. & a prima 239. nec Regnum redijt, nec Messias venit, nec alium Prophetam, vel Legislatorem coniunctio illa nobis attulit; imò idem Picus testatur. *Non minoribus fere post ea tempora calamitatibus obruta est gens Hebræorum, quàm aut sub Tito, aut sub Adriano, pulsis nupèr Iudæis omnibus ex tota*

Hispania à Christianissimo illo Rege nunquam satis laudato, & multi naufragio, multi pestilentia periere.

Ex eodem conuincitur Albumazar, quia falsam assignat coniunctionem

54 Secundò Albumazar natum fuisse Iesum, nugatur, prima facie Virginis ascendente; Fabulatur deindè id, quod neque Ptolomeus, vel alius ex antiquis vnquam inuenerit, *nempè ibi fuisse Virginem formosam tenentem manu duas spicas, ac puerum, quem Gens vocat Iesum, nutrientem*. Fabulæ certè, & Arabum figmenta. At videamus, si Iesus Virgine ascendente natus sit. Eius ortus fuit ex Ecclesiæ traditione media nocte, hinc nasci non poterat in facie Virginis, quæ fuit per duas fermè horas ante mediam noctem. Secundò falsitatis arguuntur alij volentes natum Christum fuisse in tertia parte Libræ, quia in media nocte decima pars Libræ horo-

roſcopum occupabat. Eſt blaſphema aliorum tertiò in genitura Chriſti fuiſſe Martem in domo mortis, indicantem Crucis illius ſupplicium futuram, quia Mars nõ poterat eſſe in eo loco, niſi faciamus Virginem horoſcopum. Dicent forſan, ſi Mars in domo mortis non fuit, collocare debemus in occidente, vbi etiam mortis pericula minitari omnibus in confeſſo eſt. At ex ipſis Aſtrologiæ principijs haud deducitur: quia infortunium Martis, vt Aſtrologi docent, minuitur primò, ſi nocturna fuerit genitura; ſecundò, ſi Mars in domo, aut finibus, aut ſua altitudine fuerit; tertiò, ſi fuerit in octauo loco inuentus, vbi verè exprimit mortem, ipſi reſtituitur per benignitatem Iouis; quartò, ſi Mars ipſe fuerit in horoſcopo, & horoſcopus ipſe in domo Iouis, aut Veneris, quæ

ſtella proſpera ſe Ioui radiã-te coniungat: ergo etiamſi Mars fuerit in Occidente, vbi pericula mortis minitatur, non ideò hæc eadem pericula Chriſto naſcenti fert, propter ſimul verificatas 'exceptiones: nam primò Ieſu noctu natus eſt; ſecundò Mars erat in Ariete, ideſt in ſuis laribus; tertiò horoſcopus erat Libra domus Veneris peculiariter à Ioue illuſtrata; quartò Venus in Aquario conſtituta amicè Trigoni radijs coniungebatur: quintò Luna noctis imperatrix erat in Tauro, hoc eſt in ſua ſublimitate, & luminibns aucta. Et citatus eruditiſſimus Picus obſeruat, quòd in illo loco octauo gaudet fęliciſſimo Solis conſpectu, ac apud Venerem hoſpitabatur, non infectata radijs Martis, ac Saturni, nec ipſius vinculo ſocietatis colligata. Cocludamus ergo cum eodem Pico:

Obla-

Oblatus est, quia ipse voluit, non quia eum Cæli furor, ad supplicia Crucis impegerit. Nullam, cum voluntate redimendi, causam habuit coniunctio cælestis, nec enim ipsum Cælorum, ac Syderũ authorem dominari à creaturis decens, congruum, & possibile erat; & sicuti gratia, dona Spiritus Sancti, quæ media sunt ad animæ salutem, cum natura connexionem non cognoscunt, sed originem à Deo vt authore supernaturali immediatissimè habent; ita eorum aduentus in animam, ac opera per ipsa ab anima prouenientia, à causis naturalibus non indicantur. Inueniant, quæsò, Astrologi in natiuitate Lazari, eius resurrectionem, Paralytici sanitatem, Magdalenæ pœnitentiã, Latronis conuersionem, miraculum vini in nuptijs Canæ Galilææ, & similia, quæ supra omnem naturam fuere.

Effectus supernaturales a coniunctione stellarum naturali non pendent.

Inueniãt deindè coniunctionem legem naturalem indicantem, quæ fermè per duo mille, & tot annos apud homines viguit, quibus temporibus singuli ex cordis dictamine erant sibi ipsis Lēgislatores. forsan dicent in innumeris hominibus eandē fuisse coniunctionem?

Nec sui Mahumetis aduentũ in astrorũ coniunctione inuenit.

55 Tertiò idem Albumazar in eodem sui Mahometis aduentu falsus depræhenditur. Asserit Legem Saracenorum à Mahumeto promulgãtam, à coniunctione Iouis, & Saturni, quæ fuit in Scorpione per annos duos, processisse. Sed primò confutatur experientia, quia haud verificata sunt mirabilia, quæ superstitiosus Albumazar prędixit; secundò post annos 20. Saturnus semper, & Iuppiter congressi sunt, nec indè venerunt Prophetæ Mahumeto similes; tertiò sæpè aliæ similes coniunctiones ve-

venerunt, imò efficaciores, præcipuè anno salutis 1065. Iuppiter, & Saturnus fuerunt simul mutata etiam triplicitate, & Mars in eodem anno per corpus illis applicuit in eodem signo, nec vllam vidimus nouam Religionem. Tũ quia ab alijs iam falsificatis euentibus dignoscuntur horum nebulonum mendacia; dicebant enim anno Domini 1345. ob coniunctionem triũ superiorum syderum in Aquario, & anno 1464 ob Iouem, & Saturnum in Piscibus Messiam, vel Antichristũ futuros, quos minimè euenisse experientia comprobauit,

56 Hac etiam occasione non otiosum existimo Rogerium, Bacconem, & Aliacensem temeritatis conuincere, quia ex leuibus indicijs sex tantùm Religiones, nec alias esse possibiles firmant. Dicunt Iouem significare Religio-

Impugnantur Rogerius, Bacconus, & Aliacensis.

gionem, diuersam verò ex diuerso cum alio sydere cōplexu; & quia sex sunt sydera, cum quibus Iuppiter coniungi potest, ideò sex resultabunt coniunctiones, & cōsequenter totidem erunt diuersæ Religiones, nec plures, nec pauciores. Numerant deindè coniunctiones: Prima Iouis cum Saturno, & ex hac habetur Religio Hebræa. Secunda Iouis cum Marte, & ex hac Chaldæa, proponens ignis adorationem. Tertia Iouis cum Sole, & ex hac Ægyptiaca Religio, præcipiens syderum adorationē: Quarta Iouis cum Venere, & ex hac Saracena, habens pro fine coitum, & gulam. Quinta Iouis cum Mercurio, & ex hac Christiana, quæ multum eloquentia gloriatur, ac mysteria perdifficilia captu cōtinet. Sexta Iouis cum Luna, & hæc erit Religio Antichristi futura;

57 Hoc eſt illud magnũ Aſtrologorum figmentum, quo & ſanas adhuc mentes decipiunt, & peruertunt Sed primò totum diſcurſum naturali ratione euerto; deinde aſtrologica. Primò coniunctiones illæ ſex numeratæ vel indicant Religiones ſpecie diuerſas, vel numero; ſi ſpecie, Chaldæa, & Ægyptiaca non erunt duæ, ſed vna & eadem, conſequentèr non ſex, ſed quinque complebuntur coniunctiones. Si partim numero, partim ſpecie, innumeræ quaſi deberent eſſe coniunctiones; nam ſub Saracena habentur varia membra. Sub Chaldæa, vel Ægyptiaca multa,& multa ob diuerſitatem Deorum. Maiora ſub Chriſtiana ob hæreticorum diuerſis temporibus oppoſitam promulgatam doctrinam. Quòd ſi reſpondent, Religiones ab hæreticis propoſitas contineri ſub Chriſtia-

Sibi ipſis contradicunt.

ſtiana, ſicuti & ſub Saracena variç illæ Mahumetanorum: dicant quare Chaldęa, & Ægyptiaca nō continentur ſub vera Religione? Adde Picum de Mirandula locis citatis illos redarguere, vtpotè malè peritos, quia cultus Cęleſtiū proprius erat Chaldęorum; vndè neceſſe eſt, *Vt diabolicū aliquem Planetam iterum procurent Aegyptijs*.

58 Secundò, quarè Iuppiter cum Saturno Iudeorū legem, non potiùs Chriſtianam indicat? cùm Saturnus omnia auferat bona corporea, reddat Sectatores Religionis pauperes, ignobiles, ſolitarios, heremitas, quæ nō haberi in lege Moſayca cōpertum eſt, vbi omnia bona promittebantur ſenſibilia, vt ſeminis multiplicatio, frugum vbertas, abundātia, &c. Sectatores pręcipui erant Reges, exercituum Duces, Iudices, vt Abraham, Moyſes, Ioſuè

Deſtituti ratione ad placitum diſcurrunt.

Iosuè,&c.adeòque potiùs Sa-
turno Christiana est conce-
denda, quæ & pauperes ha-
buit Sectatores, & pauperem
ipsum Christum Legislato-
rem, nec alia, nisi spiritualia
bona promittit. Dices: Hæ-
brei dicti sunt Saturnij prop-
ter cultum Sabati, & nos So-
larij propter cultum Domi-
nicæ. Sed sibi ipsis contradi-
cunt, quia Solem concedebãt
Aegyptijs, & Christianis
Mercurium, cuius opinionis
est etiam Albumazar, idcir-
co si Religiones ex ferialibus
diebus distinguunt, oportet,
& Christianos feriari die
Mercurij, non Dominico, &
Ægyptios die Dominico. Re-
plicat Rogerius apud eun-
dem Picum Christianam me-
ritò retulisse ad Mercurium,
quia multiplices, & cognitu
difficiles sunt motus Mercu-
rij; benè igitur isti aptatur
Christiana Religio, cuius dòg
mata cognitu, & inuentu sunt
dif-

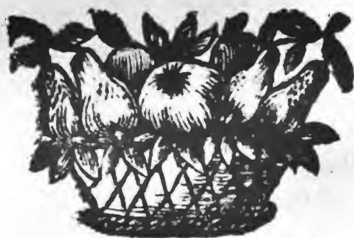
difficillima. Tum quia Mercurius Deorum Librarius est, magna abūdat Librorū copia Christiana Religio; iure ergò Mercurialis nominatur. Et quis non videt istorum cæcitatem? ex ridiculis, & leuissimis coniecturis inferunt arcana incomprahensibilia Religionis. Libris abundarunt Arabes, Hebræi, Chaldæi, Græci, nec eorum Religio erat Mercurialis; dicam ipsis quod, & Aristoteles contra Platonem: *Valeant Ideæ, quia cantilenæ sunt*, idest vt vertit Boetius, *quia monstra, & portenta sunt*; valeant dicam Ideæ Astrologorū, quia verè Monstra, & portenta sunt. & caueant ne tantùm Astrologiā magnificent, quasi cum Religione negotiū habeat, quia ab hoc solemni errore ibunt in superstitionem, & ab hac paulatim ruēt in infidelitatē.

59 Ad rationem nunc Astrologicam accedamus: Vndè

Vndè Astrològi somniarunt illas supra narratas coniunctiones fuisse in Religionum ortu? quot natiuitates, vnica habebit Religio? non ne, & ipsi dixere primò cum Abraham Astrologo, Moysen natum fuisse in coniunctione Saturni, & Iouis simul in piscibus? secundò Christum natum fuisse in facie Virginis, Alij natum in tertia parte Libræ. Tertiò Maumetum natum in coniunctione Iouis, & Saturni in Scorpione, & hæc erant Abraham, Albumanasar, & aliorum asserta supra à nobis sufficienter impugnata? Vndè nunc alias desumpsere coniunctiones? forsan, vt ipsis libet, mouentur sydera, ac coniunguntur? vnam certè obtinuit coniunctionem vel Mosaica, vel Christiana, vel Maomethana Religio; quod si hæc vna conformis non inuenitur, indicium est Religiones astris non subijci.

Nouas iuxta nouas difficultates fingunt coniunctiones.

bijci. Quod si ad conformandam fingunt iuxta exitum, & effectus causam, hoc idem est ac Religionem indicare astra, non astra Religionem. Inferamus ergò à primo ad vltimum scientiam Astrologicam, & si nihil in suo iure labefactatam, adhuc cum materia de Religionis veritate, sphæram Naturæ excedentis, nulla prorsùs gaudere connexione.

V.

V. PROPOSITIO.

Illegitimus est modus veram Religionem inueniendi per Mysteriorum examen.

60 SI semel ad trutinam veritatis mysteria ipsa in vèra Religione contenta ponere quis uoluerit, certè ad id, quod tantopere desiderat, nunquã perueniet; prouidentia enimdiuina non quæ Religionis sunt nobis ad sciendũ dedit, sed ad credendum; ergò eius iustitiæ competens fuit lumen præbere ad sciendum motiuum, vt mysteria credamus, non ad sciendum mòtiuum, vt mysteria sciamus. e. g. Diuina Prouidentia reuelauit nobis Trinitatis arcanum, non ut illud sciamus, sed ut credamus; solum ergò nobis ex suo munere media præstare te-

Diuinæ Prouidentiæ est dare motiua ad credenda, non ad scienda mysteria.

tenetur ad sciendum motiuũ per quod Trinitatem credamus. Hoc ueluti primùm Dogma in materia de Religione firmari debet, & quidem utilissimum, sine quo forsan,& propter uitæ breuitatem, & obiectorum supra naturales potentias excessum & propriæ temeritatis debitam punitionem,inuentu impossibile erit uera Religio:

Si Religio per examen mysteriorum quæreretur non esset iuuenibilis.

61 Non inficior assumptum comprobare, incipiendo ex eo quod si Religio examinari deberet per mysteriorum rationes, ac eorum, vel probabilitatem, vel euidentiam, vera Religio contra quod probandum erit de Diuina prouidentia, inuenibilis non esset,consequenter cũ Academicis nullam ex illis, quæ circumferuntur veram esse,ac omnem falsam defendere liceret. Nam si ex Mysteriorum examine consequi posset, maximè consequu-

tos

tos fuiſſe hanc veritatem Sãctos Patres rationabiliter nõ eſt negandum. Atqui ipſi fatentur multa Myſteria intelligere ſe vnquam potuiſſe; ergò nec eorum veritatem percepiſſe. Ex præcipuis Sanctis Patribus affero teſtimoniũ omni exceptione maius, eorum nempe confeſſionem: Ipſi dicunt rationis diſcrimen inter Verbi, & Spiritus Sancti proceſſionem ignorare,&c. & temeritatis, inſaniæ, ac erroris eos accuſant, qui eadem Myſteria ſcrutari, vel inueſtigare præſumunt: innixi Iſaiæ 53. *Generationem eius quis enarrabit?* & Matthæi 11. *Nemo nouit filium niſi pater, nec patrem quis nouit niſi filius* & Eccleſiaſtici 3. poſt medium: *Altiora te ne quæſieris, & fortiora te ne ſcrutatus fueris.* Et ſecunda ad Corinth. 2. *Quæ ſunt Dei nemo nouit niſi Spiritus Dei.* Quod firmant authoritate Concilij

Sancti Patres ſcientiam Myſteriorum non habuerunt.

Ni-

Niceni libro 2. propiùs ad medium, quàm ad finem: *Ne quæras ò Philosophe alioquin studes te præcipitem agere perscrutari tentans quæ inscrutabilia sunt*. Incipit Alexander Alexandrinus epistola ad Alexandrum Constantinopolitanum collatione 4. & collatione 8. *Meo quidem iudicio ne in pijs numerandi sunt, qui istarum rerum inquisitionem intrare non dubitant*. Et per ly, rerum, hic veniebant Mysteria Fidei. Chrisostomus ad Hebræos 1. homilia 2. non procul à principio: *Dico*, inquit, *quod filius genuit ex seipso, sed nescio qualiter intellectu hoc percipiam*. Innumeri alij sunt Textus, qui videri possunt apud eruditissimum Ruiz disputatione 5. sectione 2. de Deo Trino.

Mysteria excedunt captum.

62 Tum sic, si ex vi inditi luminis potuisset aliquis Mysteria Fidei discernere, ma-

maximè hoc Sancti Patres fecissent; atqui isti non potuisse fatentur; ergo communiter per examen Mysteriorum non est inuenibilis vera Religio. Accedit, quod omnes cognoscunt Mysteria credenda excedere captum; ergò per nostrum captum non possunt inuestigari: sed vera Religio debet inuestigari per nostrum captum; ergò vera Religio inuestigari non debet per examen Mysteriorum.

63 Habent & Aduersarij in promptu responsionem, nec de argumento curant vtpotè efficaciam à suppositione veritatis Christianæ Religionis desumēte; imò ex hoc ipso, inquiunt, falsa est Religio Christiana, quia eius examinando Mysteria intelligi non potest. Esset optimus modus ille arguendi cōtra fideles, non contra infideles. Præscindatis ergo, dicunt

Nisi præscindatur a veritate Christianæ Religionis deludunt infideles argumenta.

E

cunt, à veritate cuiuscumque in particulari Religionis, ac destruatis deinde propositionem hanc : Illegitimus est modus veram Religionem inquirendi per examen articulorum. Responsionem concipio, & fateor profundam esse, nec maiorem in hac materia excogitari posse arbitror; hinc rationem produco, quæ præscindendo à veritate Christianæ, vel alterius intentum conuincat.

Si Religio per examen mysteriorum quæreretur illa esset vera, quæ facilior.

64 Si per examen articulorum quærenda esset vera Religio, illa Religio tenenda esset vt vera, cuius articuli naturali rationi non aduersarentur, imò quò conformior rationi, eò maius fundamentum veritatis haberemus. Ex hoc autem duo ineuitabilia sequerentur absurda, primum nempè me posse, & sic discurrito de alijs, speculari nouam Religionem, quam vt omnes sine

ne

ne ſcrupulo complectantur, ſatis eſt vt contineat aliqua pauca, clara, & facilia, e.g. ſi proponerem Religionem dicentem poſſe nos omnia facere quę magis placent, per hoc, quod factum cognoſcamus dependere à Deo tamquam noſtrorũ actuum Dominos, quia ipſe vtpote beatus perfectiſſimè, ac ſe ipſo contentus, hoc tantùm exigit à nobis, vt cognoſcamus ipſum, pleniſſimum habere Dominium creaturarũ. Hęc Religio, proponens ſolum cultum cognitionis, eſſet facilis, captu ſuauiſſima, proponeret, quod iuxta rationẽ eſt, non imperſcrutabile, & ininuenibile; ergo amplecti poſſemus, parùm, aut nihil curando, ſi ex Deo locutus ſim, ſi ipſo dictante, & reuelante propoſuerim, nam illa Religio eſt vera, cuius articuli naturali rationi non aduerſantur: ita ſe habet ſu-

pra-

pradicta; ergò vera; Vera tenenda est, ergò, &c.

65 Dices: talis veritas quærenda est inter Religiones de facto existentes, non inter Religiones existentes, & alias inuenibiles; & quare, peto, inter Religiones de facto existentes, & non inter alias inuenibiles? forsan alia inuenibilis non habebit conditiones Religionis? hæc cõsistit in præscriptione cultus veri Dei, idcircò si quæcumque alia præscribit hunc cultum, vtique erit Religio, an deindè vera, vel falsa, arguendum est ab articulorum examine. Et de facto nos, qui tuemur Religionem Christianam vt veram, vt talem defendimus non solùm comparatione existentium, sed etiam quarumcumque inuenibilium.

Vana responsio.

66 Secundum absurdum esset, inter Religiones de facto existentes veram, vel in-

Ex mysteriorũ examine numquam concluderetur veritas.

in-

inuenibilem eſſe, vel vnuſquiſque propriam vt veram poſſe tueri, nam e.g. ſit Chriſtianus, & Mahumetanus ambo diſcurrentes circa finem præſcriptum à Religione. Mahumetana, nempe coitũ, & gulam; Chriſtiana viſionẽ Dei: ex vtraque parte fiant argumenta defendentia alia, deſtruentia alia, certè ſicuti euenit in diſputationibus cũ hæreticis, nec ceſſabit Chriſtianus in proponendo, nec Mahumetanus in defendendo; vndè poſt multas elàpſas diſputationes nil conclusum erit, & æquè indubius quiſque remanebit pro propria. Hoc ſatis expertum eſt in illa tam celebri diſputatione de phyſicis prædefinitionibus coram Clemente VIII. in qua nec ceſſarunt argumenta vnius, nec alterius partis effugia, adeoque poſt longum examen, tutior, remanſit quiſque pro ſua; er-
 go

go vera hoc modo esset ininuenibilis, etsi aliunde nullum aliud haberetur signum veritatis, si vtrique parti propria videtur vera, vtraque pars propriam sine scrupulo sequetur.

Omnes conueniunt, mysteria credi debere non sciri.

67 Accedit, omnes in suis singulis Religionibus conuenire in hoc, quod ea, quæ proponuntur, credantur, minimè per scientiam examinentur. Ita proclamabat Gẽtilis, ita Hebræa, ita Christiana, & Mahumetana, nec non harum omnium Hæretici nõ discrepant ergo in hoc principio, nempè quæ sunt Religionis credi debent; consequẽs inde est, vt conueniãt, veritatem Religionis non quærendam per articulorum examen, quia tunc quæ Religionis sunt scirentur, non crederentur.

Quę creduntur nec probanda sunt antea vt possibiila.

68 Replicabis, vtique verũ esse, cadere sub fide Mysteria Religionis, sed impedi-

ditur fides ab ipſorum im-
poſſibilitate; ſaltem ergo vt
credantur probāda ſunt poſ-
ſibilia. Quod videre eſt in
fide humana, quæ etſi in te-
ſtimonio fundetur, iſti non
credit, ſi difficillima propo-
nit. Inſtantiam hanc optimè
ſoluit Diuus Thomas *in 3.*
diſ.24. quæſt.2, art. 3. ex quo
în terminis veritatem omni-
bus notam deſumpſi, nem-
pè dubitationem circa pro-
poſitionem reuelatam oriri
ex dubio veracitatis teſtifi-
cantis, vnde ad menſuram
dubitationis circa veracita-
tem creſcit, aut minuitur du-
bium circa propoſitionem,
& quia regulariter dubitare
ſolemus de humano teſtifi-
cante, nos ad credendum
ſemper inſpicimus quæ, &
qualia dixerit, an poſſibilia,
an abſurda, an cohærentia, &
deindè credimus; idcircò fi-
des humana innititur teſti-
monio antecedenter com-

probato à cohærentia reuelatorum. E contra verò si certi essemus de veracitate testimonij, stante tali iudicio, non essent discernenda testificata, quia ex discretione dubia testificatorum induceremur ad dubium de certitudine veracitatis. Deus ergò est veracissimus, de eo certi sumus, nec falli, nec decipere; impium ergo est quęrere ab ipso, sicuti ab hominibus, rationem; idcircò assensum fidei ab ipso reuelatæ præcedere tantùm oportet examen reuelationis Dei nō Mysteriorum.

66 Verus ergò modus, ac legitimus inueniendi Religionem est penes cōnexionem cum reuelante, qua inuenta, absque alio discursu secundum esse metaphysicum ex imperio voluntatis intellectus assentitur contentis. Alij modi vtpote illegitimi, & inconcludentes refutari de-

Nec probabilis mysteriorū cognitio ad credendū sufficeret.

debent, quia ipſos nunquam expediet, nec quicquam abſoluet. Quod denuò cōuincitur, quia vox vna Theologorū eſt, Myſteria fidei probari euidēter naturali ratione nō poſſe adeoq; obiectiones in contrarium, nec ſolui euidenter poſſe, & ſępè nec probabiliter euacuatiuè, ſed tantùm emollitiuè. Quod ſi probabiliter, certè ad probabilē reſponſionem replicare poterit denuò, & denuò Aduerſarius, vnde per multas, & multas diſputationes, ad minimum, ad punctum deciſionis non perueniremus, & cum magnò præiudicio, & iactura veræ Religionis hæc non innoteſceret. Tum quia ſi probabiliter pro vtraque parte fieret diſcurſus, vtique diſputans remaneret in propria ſententia, ſicuti euenire ſolet, vt dixi, in ſpeculatiuis quæſtionibus, quod aliunde eſt cōtra proprietatem veræ Re-

ligionis, quæ faciliter inuenibilis esse debet, ac omnibus persuasibilis.

Recusandæ sũt quæstiones de Mysterijs ante fidem.

70 Sed dices: si Aduersarius altercari cuperet de Mysterio Trinitatis, certè valdè irrationabile esset, controuersiam effugere, quia signum foret improbæ causæ, vel saltem appareret nostram Religionem defendi Mahumetanorum barbarie, controuersias de ipsa prohibentium. quod si acceptes, facile erit aduersario, conuincere apparantem articulorum irrationabilitatem, & deindè etiam reuelationis impossibilitatẽ, quia implicat Deum impossibilia reuelasse: sed articuli, & Mysteria sũt impossibilia; ergo implicat illa Deum reuelasse. At responsio prompta est, & primò dico illas, & similes quæstiones firmissimè recusandas esse, quia ibi agitur de causa Dei, & non nostra, vel nostra, & Dei, id-

idcircò non est defendenda ex ostentatione, & fastu, sed ex modo, quo Deus voluerit. Voluit Deus vt credamus Mysteria, non vt sciamus; quod demonstratur à posteriori. finis Dei intentus ab ipso Deo in creaturis haberi non potest sine medijs ab eodem Deo prouido ad eundem finem concessis; si ergò voluisset, nos Religionem indagare per examen Mysteriorum, fecisset ista demonstrabilia, ac nobia lumen tradidisset sufficiens ad demonstrandum, nec illa reuelasset; ergo si ipsa Mysteria euidenter cognoscibilia à nobis non sunt, nec habemus media ad huiusmodi cognitionem conducentia,& Deus aliundè illa reuelauit, consequens est,Deum velle vt illa credamus, non vt sciamus; sed quia ad credendum requiritur deinde nos scire Mysterium esse reuelatum,

verus modus indagandi Religionem erit vltimò scientia reuelationis.

Neque hoc est improbæ causę signum.

71 Ex hoc satis patet, effugere cõtrouersiam de Mysterijs, non esse improbę causæ verum signum, quia non effugimus controuersiam de reuelatione, & hoc fit quia cum nos credere debeamus Mysteria, quæ aliunde ratione naturali concipi non possunt, solùm illa probanda veniunt in attestante; & per hoc recedimus etiam à Mahumetanorum barbarie, quia illi omnem controuersiam prohibent, nos verò solam de Mysterijs, non quidẽ consequenter, sed antecedenter; vt explicabimus in propositione octaua.

Testimonio Apostoli confirmatur per examen Mysteriorũ, haud quærendam esse veram Religionem.

72 Traditam vsque adeo doctrinam expertus est Diuus Paulus 2. ad Timotheum 1. *Scio* dicit ipse, *cui credidi, & certus sum*, scilicet certus sum de omni, & quocumque Myste-

ſterio reuelato, quia ſcio me crediſſe Myſterium reuelatum à Deo. Tota igitur certitudo Myſterij à ſcientia teſtimonij, non Myſterij, deſumitur. Ab hoc eodẽ modo non abſuit Diuus Petrus in recognitione Clementina lib.3. *Et ideò ante omnia fidẽ Prophetæ cum omni examine oportet probare: quem cum cognoueris eſſe Prophetam, de reliquo cuncta ei credas oportet, nec vltra eum diſcutere per ſingula, quæ docet, ſed habere firma, & ſancta quæ dicit, quæ quamuis fide ſuſcipi videãtur, creduntur: cum enim ſemel ab initio veritas Prophetæ examinata conſtiterit, reliqua demũ fide audienda ſunt, & tenenda.* In hac authoritate ſummariè continetur quicquid ſupra dictum eſt; ſed neſcio qua maiori claritate. Hortatur enim non inquirere, & examinare dicta Prophetæ, ſed ſolùm an dicens ſit Prophe-
ta,

ta, quod idem est, ac quod dicta sint reuelata à Deo, de reliquo oportet sine examine credere omnia, & habere firma,& sancta,quæ dicit. Hæc verò quæ creduntur, creduntur antè habita ratione, idest nō ratione ipsorum, quæ creduntur,sed connexionis cum reuelatione, quæ scitur. Et Clemens libro 5. Stromatum increpat eos, qui examinando Mysteria credere volunt: & non aliter, quasi ad credēdum ipsi Deo expostulent, tamquam ab hominibus, rationes, nam quo magis quæritur ratio credendorum ab attestante, eo minoris authoritatis existimatur attestans; ergò ad hoc vt attestans sit sufficienter mouens ad eius dicta credenda, nos talitèr ipsi conformari debemus, ut dictorū eius antecedēter ad fidē,nullam quæramus rationē. *Illud*, inquit, *proponimus cōtra quod dici non potest quod*

Deus

Deus eſt qui dicit: en ſcientia reuelationis, quia ſi contra quod Deus dicit dici non poteſt; ergò Deum dicere euidens eſt; *Quis eſt ergò adeò impius, & à Deo alienus, vt Deo non credat, & rationes à Deo expoſtulet tamquam ab hominibus.*

VI. PROPOSITIO.

Modus legitimus veram Religionem inueniendi est per examen reuelationis Mysteriorum.

73 COnclusio hęc sequitur ad antecedentē, nam si examinari non licet Mysteria vt in se sunt, saltem inquiri debent, an sint à Deo reuelata, cum non minus debeat moueri intellectus ad sciendum obiectum quando scit, quam proportionaliter moueri ad sciendum obiectū esse credendum in attestante, quando ipsum obiectum in se credit, quia certum est voluntatē non imperare intellectui vt credat obiectū, quia imperat intellectui, vt credat esse reuelatū; aliter intellectus ipse crederet quia crederet, quod est vitium maximè euitandum in fide, vitium inquam

Religio verà inuenienda est per examen reuelationis.

quam eneruans omnes rationes, quæ ad cõuincendos cõtumaces Mahumetanos, vel alios infideles adduci possēt, cum & ipsi etiam credant; quia credunt; ergo Religio examinari debet, & sciri ex parte atteſtantis. Tum quia prouidus Deus indidit nobis lumen sufficiens ad inueniendam veram Religionem, nosque obligauit ad veram, quam amplecti impossibile est sine cognitione; atqui non est inuenibilis euidenter metaphysicè; ergo saltem moraliter in reuelante, & atteſtante. Tum quia tota dissensio inter credentes est, quænam Religio sit à Deo reuelata, hac controuersia terminata, omnis Religionis caussa cessaret, non est laborandum in probatione assumpti.

Quia tota contr[illegible]uersiæ inter credentes est de reuelante.

Peto, Hebræi nonnulli Christo crediderunt propter miracula: Apostolis, deinde Orbis totus propter signa, atq;

hæc

hæc diligentissime examinabant; & sic inductione facta omnes credunt, quia firmum supponunt, Deum Religionē reuelasse; hoc habito quiescunt, aliter, & aliquid plus exigeretur; nec rudes, nec pueri, nec fœminæ mouerentur ad credendum, quia cognitio supra reuelationem, si haberetur; solis doctis, & sapientibus deberetur; ergò est cōmunis omnium consensus, ad credendum sufficere examen reuelationis, nec Mysteriorū inquisitionem esse necessariam, imò superfluam, & oppositam veræ rationi fidei saltem diuinæ, quod tradit D. Thomas, qui *in 3. dist.* 24. *quæst.* 2. *art.* 3. discrimen dicit inter Deum, & homines esse, quia vt credatur istis, inspiciendum est tibi quid dicant, & qualia, an cohærentia, an absurda, idcircò diminutè per examen verum creditur; at impium esset cum Deo ita

Tum quia sufficit sententia reuelationis.

ta agere, quem constat nec falli, nec fallere posse; quapropter Christianorum non est scio, probo, intelligo, sed credo, & credo; ergo inquisitio rātionum opponitur fidei; ergo nulla alia ratio inquiri debet, nisi quæ componitur cum fide, & hæc est ratio reuelationis.

74 Hoc idem magis elucido comperta congregatione hominum doctrinam à Deo reuelatam tenentium, reliqua omnia quę ab eadem Religione proponuntur, accipienda, & credenda veniunt sine vlteriori examine, & lite. Et quamuis videatur, proposita esse quasi impossibilia, ipsa credi debent; eo modo quo, quamuis gustui amarissimæ pillulæ sapiant si manduntur, deglutiri tamen debent, & deuorari, ne amaritudo tollat, id quod speratur; nempe sanitatem, & sicuti effectus sanitatis in pillulis nō

Ipsa habita vltrò quærendum non est.

ar-

arguitur ex amaritudinē, vel dulcedine; ſed ex experimento vel ſibi, vel alijs: ita ratio credendi nòn deſumitur ex impoſſibilitate metaphyſica, ſed ex connexione reuelationis, & hæc eſt via, quam tenet Nazianzenus Oratione tertia aduerſus Iulianũ, vbi adumbrat formam quærendi veram Religionem in ſchola Pythagoræ, in qua hoc ſolum erat examinandum quod Pythagoras dixiſset; *tantùm opinio præiudicata poterat, vt etiam ſine rationē valeret auctoritas.* Eadem vtitur Tertullianus *Libro de præſcriptione contra Valentinum, & contra Marcionem.* Auguſtinus *Libro 3. contra Fauſtum cap. 13.*

75 Multas difficultates fateor oriri ex hac reuelationis inquiſitione, quæ & ſi maximæ, minoris ſemper momenti erunt cõparatæ ad difficultates metaphyſici examinis. Sed de his in ſequenti propoſitione. VII.

VII. PROPOSITIO.

Etiamsi concluderetur euidenter moraliter scientia reuelationis, adhuc staret cum obscuritate, & incertitudine metaphysica reuelatorum, tum etiam cum libertate ad assentiendum reuelatis.

76 IAm verò ex hoc modo Religionem quærendi, incommoda non deesse aliquibus videtur, si semel supponatur Mysteriorum reuelationem scientificè moraliter innotescere. Et primò, quia fides omnem scientiam excludit; ergò & scientiam de reuelatione, quod si cum ea componeretur, esset, & non esset fides; quomodo enim credi potest, quod scitur, quãuis in reuelante? exponunt exemplo in sequenti incluso ar-

argumento. Omne quod reuelatum est à Deo, est verum, Trinitas est reuelata à Deo; ergò est vera. Si semel scitur maior, & minor, consequentia demonstratiuè sequitur. Tùm sic: veritas, quæ affirmatur de Trinitate credi non potest, quia scitur; Sed cum scientia non componitur fides; ergo de veritate Trinitatis non habebitur fides, consequenter habebitur, & non habebitur; at etiamsi componi possit scientia de reuelatione cum fide, (vt conformemur, dicunt ipsi, vestro discursui) iam tolleretur libertas intellectus ad assentiendum, vt imperati à voluntate; quia intellectus non potest enunciare falsũ esse, quod euidenter cognoscit verum; atqui euidenter cognoscit esse verum Mysterium Trinitatis; ergò ab eius veritate dissentire non potest. Quod si adhuc posset credere non

Catholicorum instantia, quia ex reuelationis scientia tolleretur fides.

ob-

obſtante ſcientia reuelationis, nō poſset credere liberè, quia intellectus tunc liberè credit, quando ad credendū non neceſsariò trahitur: ſed habita ratione reuelationis ſcientificè, trahitur neceſſariò ad credendum; ergò non credit liberè. Confirmant ita: trahitur inrellectus adſcibile in ratione ſciendi, ſicuti trahitur intellectus ad eredibile in ratione credendi: ſed ad ſciendū reſpectu ſcibilis trahitur neceſsariò; ergò ad credendum reſpectu credibilis trahitur neceſsariò, hoc autem eſt contra omnes Theologos illud Diui Auguſtini afferentes. Tr. 16. in Ioan. *Multa poteſt facere homo volens, credere autem non poteſt niſi volens*. Quod confirmatur ex Patribus, qui volunt fidem in noſtra poſitam eſse voluurate à Domino præparanda.

77 *Scotus in 3. diſt. 24. quæſt.*

quæst. vnica §. *Sed si loquamur*, erga quem inclinat *Riccard. dist. 23. ar. 8. q. 1. & Vega li. 9. in Trid. c. 3. vers. Addidi autem.* tractat de compositione euidentiæ in reuelante cum fide de possibili, & asserit optimè compati posse, ac ita euenisse colligitur ex 2. *Reg.* 23. vbi habetur *Dixit Deus Israel mihi locutus est Fortis Israel dominator hominum, iustus dominator in timore Dei: sicut lux Auroræ oriente Sole, mane absq; nubibus rutilat* Idēq euenisse Beatiss. Virg. & D. Paulo, ad tertium vsq; Cælũ eleuato coniecturaliter proponit; idcircò nullam agnoscit de possibili huiusmodi compositionis impossibilitatem. Et verè quamuis prima facie, nec rebus intimè prospectis, videatur scientiam reuelantis excludere fidem reuelatorum, maximè si reuelans sit veracissimus, nec deceptionis actiuæ, & passiuæ capax, certum

tum tamen eſt, negotium diuerſo modo ſe haberi. Nam conſidero duas connexiones in propoſitione hac e.g reuelata: Deus eſt Trinus, ex quibus inferatur, verum eſſe, Deū eſſe trinum. Prima connexio extrinſeca propoſitioni eſt Diuina reuelatio ipſam reuelans, quæ vocatur connexio extrinſeca, quia eſt connexio in genere obiecti cum actu reuelante; Alia connexio intrinſeca eſt in ipſiſmet prędicatis propoſitionis neceſſariò inter ſe connexis, itaut vnum, nec alteri contradicat, & aliud neceſſariò, & eſſentialiter trahat. Et quidem temerè negaretur, quod cognitio vnius connexionis ſtare non poſſit cum negatione cognitionis alterius connexionis; nam experientia docet, me habere claritatē, quod dicta propoſitio ſit reuelata à Deo (loquor facta ſuppoſitione de ſcientia morali re-

Fidei non obſtat ſcientia reuelationis.

uélationis,)adeoque mihi innotescere connexionem extrinsecam cum reuelante, ex qua infero verè esse reuelatã, & habere veritatem in reuelante; & non habere claritatem, imo positiuam confusionem de intrinseca prædicatorum connexione: vndè possum efformare hoc iudicium; ista propositio: Deus est Trinus, est connexa cum Deo reuelante, at non video in re intrinsecam connexionem prædicatorum, imò è cõtra mihi apparet,prędicata esse inconnexa,opposita, impossibilia. Hęc vsq;adeò sunt vera. Addo quod his flãtibus nõ possum credere connexionem cũ reuelatione,quia illã moraliter scio, & euidenter probo, at posũ bene credere connexionẽ intrinsecã prędicatorũ,quæ mihi obscura est, nec euidẽs,& certa,in quo casu crederẽ connexionem intrinseam propter reuelationẽ sci-

Ex extrinseca connexione cũ veritate reuelationis deducitur veritas credendorum logica non metaphysica.

ſcitam extrinſecè connexam cum propoſitione reuelata.

78 Dices, ſcis propoſitionem illam eſſe reuelatam; ergò ſcis eſſe veram; en euidens argumentum veritatem cõcludens; Omne reuelatum à Deo eſt verum in ſe metaphyſicè: Propoſitio illa eſt reuelata à Deo; ergò eſt vera metaphyſicè Minorem habes ex ſciẽtia. Maior probatur euidenter ex conceptu diuinæ veracitatis. Conſequentia ſequitur in forma. Hoc argumentum fateor punctum tangere difficultatis. At ipſi nec deficit vera reſponſio.

Argumentum concludẽs metaphyſicam veritatem.

79 Noto primò, quod intellectus, quando ad ipſius trahendum iudicium duo concurrunt motiua oppoſita, quorum vnum aliud deſtruit, nec vni, nec alteri aſſentit, ſed ſuſpendit actum, vſquequo vel aliquid reluceat in vno excedens aliud, vel imperetur à voluntate

Ad duo motiua oppoſita intellectus ſuſpendit actum.

ad prȩstandum assensum vni, & non alteri. Ratio est quia vt potentia necessaria, trahitur tantummodò ab obiecto, etsi obiectum habeat æqualià motiua veritatis, ac falsitatis, cum ipse non possit simul affirmare obiectum esse falsum & verum, & aliundè æquè trahitur, vel dicet disiunctè, ex vi vnius est verum, ex vi alterius motiui est falsũ, vel omittet iudicare,& dicet: nescio an sit verũ, an sit falsum.

80 Noto secundò, stando in exemplo; hanc propositionem, Deus est Trinus ex vi extrinseci motiui connexionis cum reuelatione, concludi euidenter esse reuelatam à Deo; at quia prædicata metaphysica intellectui objiciunt falsitatis motiua, ille nõ inducitur ad inferendũ ex vi illius propositionis: *est reuelata à Deo; ergò in se est vera*; sed veluti in lance omittit iudicium perseuerān-

Ex scientia reuelationis non infert intellectus mysteria esse in se vera.

rante antecedenti de reuelatione Myſterij, cuius ſcientia concludet quidem credibilitatem Myſterij, ſed non ſcientificam veritatem; idcircò reſtat deindè libertati voluntatis, imperare intellectui, vt aſſenſum præbeat, & dicat, propoſitionem in ſe veram ex motiuo diuinæ reuelationis.

81 Noto tertiò, diuinam reuelationem de Myſterio, cognitam ſcientificè, inducere intellectum ad iudicandum, Myſterium eſſe credibile, vt ita ſit, ſicuti reuelatur, ſed non inducet intellectum neceſſariò ad iudicandum, ita eſſe, ſicuti reuelatur per actum naturalem, non imperatum à voluntate, qui nempè non ſit fidei. Ratio eſt, quia ad credibilitatem Myſterij ſufficit ſcire eſſe à Deo reuelatum, qui non poteſt falli, nec fallere; at ad ipſius ſcientiam requiritur

Solũ infert eſſe credibilia.

vt ex reuelatione ita concludatur ipsius veritas, vt intellectus iudicet firmè sine alio obice, quod in se sit verum; hoc autem substineri non potest, stante apparenti impossibilitate Mysterij; ergò ex reuelatione vtique concludetur credibilitas, non metaphysica veritas. Exemplifico. Sentio nunc dolorem capitis acerbissimum, Deus autē reuelat mihi dicens: caput tuum non dolet: præcisè ex hac reuelatione, mihi constat firmè, Deum reuelasse negationem doloris, haud tamen scientiam habeo de ipsa negatione, quia veritas, quæ concluderetur ex reuelatione impeditur ab apparenti scientia doloris, per quam veluti suspendo assensum circa negationem, vel dolorem; quid ergo inducet reuelatio negationis doloris? tantummodò ad credendam negationem doloris ex rationabi-

li

li imperio voluntatis.

82 Ad argumentum nunc reſpondeamus in forma: diſtinguo maiorem, Omne reuelatum à Deo eſt verũ, itaut connexio cum reuelatione ſuadeat veritatem intellectui habenti aliunde argumentum euidens de falſitate: nego, itaut non ſuadeat, & intellectus remaneat ſuſpenſus, concedo maiorem, & conceſſa minori, diſtinguo conſequens; eſt verum metaphyſicè, itaut ſic iudicet intellectus in concurſu falſitatis probatæ euidenter, nego; itaut intellectus remaneat ſuſpenſus, concedo conſequentiam. Vtique ex ſciẽtia reuelationis concluderet intellectus veritatem metaphyſicam, ſi non concurreret alind argumentum euidens probans falſitatem ex motiuo connexionis intrinſecæ, quia, vt dixi, ſtantibus duobus motiuis æquali-

Reſpondetur in forma argumẽto metaphyſicã veritatem concludenti.

bus euidentibus, & ad inuicem eneruantibus, intellectus, nec vni, nec alteri assentiri potest scientificè, nisi ex imperio voluntatis rationalis inducatur ad credendũ, quia argumentum contrarium impedit quidem scientiam, sed non fidem, quæ stare potest cum obscuritate, ac apparente intrinseca impossibilitate Mysterij.

Ex obscuritate Mysterij deducitur compossibilitas fidei cũ euidentia reuelationis.

83 Cæterum expeditissimè solui possent omnia cõcedẽdo, fidẽ componi posse cũ scientia morali reuelationis propter obscuritatẽ metaphysicam Mysterij, quę etsi concludatur ex connexione extrinseca cum reuelatione, adhuc tamen ex intrinseca connexione nõ concluditur. Libertatem deindè intellectus ad assentiendum Mysterio habemus in causa, in quantum voluntas potest ponere obicem intellectui, ne cognoscat euidentiam reuela-

lationis. Nec excluditur pia affectio, quæ ſemper requiritur ad perpendendam vim propoſitionum etiam euidẽtium, ſine qua nec intellectus ipſe euidentiam reuelationis cognoſceret. Hanc autem libertatem in cauſa deducam infra in capite, vbi quæretur, quare in tanta reuelatorum claritate ita frequens ſit, & infidelium, & Hæreticorum diſſenſus. His ſtantibus breuiter dicam, intellectum in ordine ad percipiendam hanc eandem reuelationis euidentiam, indigere, vel donis intellectus ſapientiæ, & ſcientiæ, quibus illuſtratus percipit, & ſine quibus habetur cœcitas, ſtultitia, fatuitas, ignorantia, cum quibus nihil, quæ Religionis ſunt percipit, & illis gaudent Chriſtiani, vel loco illorum nonnullas habent ſufficientes illuſtrationes, quibus fruuntur infideles di-

Datur etiam libertas in cauſa

spositi ad quærendam Religionis veritatem, sine quibus hanc haud inuenient. Dona autem ista, accedente peccato, deperduntur, cum autem peccatum in peccantis sit libertate, à primo ad vltimum, fides, quæ ad euidentiam consequitur, libera erit, ac in arbitrio credentis propter libertatem ad requisitas dispositiones in ordine ad credendum.

84 Secundò deindè & eamdem libertatem concludimus in effectu circa ipsa Mysteria obscura, ac improbata ex intrinseca connexione, vt diximus in num. 69. Tertiò si concedamus, iuxta Diui Petri mentem, fidem diuinam firmiorem esse quacumque scientia: *habemus firmiorem propheticum sermonem* epist. 2. cap. 5. 19. cum necessitate conclusionis deductæ à connexione cum reuelante, componi potest fides

Est compossibilis adhuc cum sciẽtia propter maiorem fidei firmitatem.

des libera ad credendum, rē ita esse sicuti per scientiā cū reuelante conclusum fuit, & hoc non inutiliter, sed vt firmius propositioni reuelatæ adhæreamus.

85 Benè igitur cum incertitudine metaphysica reuelatorum componitur moralis scientia reuelationis, sicuti assumpsimus in huius capitis propositione. An autem semper ad credendum requiratur cum incertitudine reuelatorum scientia reuelationis, non est huius loci controuersia. Quod verò satis sit libertas illa, quam vocamus in causa, deducitur, quia, vt contra Durandum affirmant omnes Theologi, libertas ad fidem requisita non est immediata, quia non oritur fides à potentia proximè libera, nempè à voluntate, est enim actus intellectus, qui dicitur potentia necessaria, à qua oriri potest

Sufficit libertas in causa.

solùm actus mediatè liber, quatenus nempè imperatus à voluntate. Alia datur libertas, illa nempè, quæ in libertate applicationis potētiæ necessariæ consistit, & sic cōclusiones omnes euidentes sunt liberę, quia voluntas poterat nō applicare intellectū ad præmissas: sic quia liberè considero demonstrationes mathematicas, assensus euidens Mathematicæ conclusioni est liber. Hanc libertatem ponunt Recentiores, quā quoad exercitium appellant in euidētia credibilitatis nostræ Religionis; *quia auocando intellectum à consideratione motiuorum, possumus impedire talem assensum*. Libertas igitur in causa non solum hanc supradictam exercitij continet, sed maiorem; nam, præterquam quod intellectus potest à voluntate non applicari, erit etiam in voluntatis arbitrio, tollere ab intellectu adhuc

adhuc applicato dispositiones requisitas ad percipienda ea, quæ sunt fidei.

86 Idcircò & scientiam de reuelatione, & fidem circa Mysteria ob connexionem cum reuelatione ponimus liberam, primam, inquam, libertate exercitij, in causa,& non in effectu; secundam verò libertate effectus, sed de hoc fusiùs in Vigesima Propositione.

VIII.

VIII. PROPOSITIO.

Ratione saltē consequenti probari possunt Mysteria non ad veram Religionem inueniendam, sed ex affectu ad veram Religionem inuentam.

Post fidem examinari possunt] Mysteria.

87 INuenta vera Religione per examen reuelationis, incongruum non est, post fidem debitam Mysterijs reuelatis, illa inquirere, & examinare; nonquidem ad destruendam ipsorum fidem, sed ad conualidandam, animo conditionato, vt etiāsi non inueniret rationem, nec opposita enodaret argumenta, adhuc vigeret prima fides, per quam inferret potiùs, rem non ita esse, sicuti apparet, nec ab ipso posse concipi, vt potè proprium captum excedentem. Et in hoc

hoc distinctio illa tam celebris Thomistarum fundatur de ratione antecedenti,& cōsequenti, directa,& reflexa; fides enim, etsi nihil probet, iuuat tamen ad intelligendum. E. G. fides de Trinitate, Trinitatem non probat; at si postquam credo Trinitatem, & per fidē certus factus, Trinitatis difficultates esse apparentes,& falsas, velim ipsam Trinitatem indagare, aliquo modo intelligam. Et hoc est, quod dicit Isaias cap 7. *Nisi credideritis, non intelligetis*, quia ratio consequens debet haberi dependenter à fide iā proposita. Hoc significat D. Thomas 2.2.*quæst*.2.*art*.4.vbi ad respondendum cōntrouersiæ, vtrum ratio eorum, quæ sunt fidei minuat meritum fidei, distinguit rationem in antecedentem, & consequentem; prima est, quæ ordine causalitatis, fidem antecedit, quatenùs ad Mysteria cre- Consenti t Diu. Thomas.

cre-

credenda quoquo modo induxit: consequens, quæ ex fide nata est, ac quodammodo ipsius fidei effectus, nam homo, diligendo veritatem creditam, ex amore fidei, ad excogitãdas rationes mouetur, quas quò maiores inuenit, argumẽtũ maioris amoris est circa creditas veritates. Dicit deinde S Doctor, rationem antecedentẽ quidẽ minuere meritum, non consequentem. En igitur, quod ratio antecedens, non consequens, est reluctans verę fidei, & quomodo, qui mouetur ad credendum propter rationẽ antecedentem, destruit in se, & fidem, & meritum fidei, quod iuxtà proportionem rationis minuitur.

Et Sancti Patres distinguentes rationem in directam, & reflexam.

88 In idem coincidit ratio directa, & reflexa, qua vsi sunt sancti Patres, sicuti, & ratio subiectiua, & obiectiua. His distinctionibus se accommodauit optimè Augustinus, sup-

ſupponens dictum Iſaiæ cap. 7. vt videre eſt Epiſtola 28. vbi ſumit illud Pſalmi. *Credidi propter quod locutus ſum*, ideſt: fidelis primò credit, & ſic excludit rationem directã, ſiue antecedentem, & obiectiuam. Et mox loquitur, seù quærit veritatem Myſteriorũ conſequenti, vel reflexa, vel ſubiectiua ratione, Fides dominatum gerere debet, ratio ſubſequi; vnde alij rationem ſubſequẽtem vocant ſeruam, antecedentem, imperantem. Hac ratione ſerua innititur hodie Theologia Scholaſtica, quæ partim ex reuelatis, partim ex lumine naturæ notis, eadem reuelata conualidat, ac alia occulta manifeſtat. Hinc inſufficiens eſt ad conuincendum modo legitimo Hæreticos, qui diſcordant in fide ab ipſa eadem Theologia ſuppoſita. Quo modo enim conuinci poteſt ratione ſerua, qui negat, fidem domi-

nam

uelationis,)adeoque mihi innotescere connexionem extrinsecam cum reuelante, ex qua infero verè esse reuelatã, & habere veritatem in reuelante; & non habere claritatem, imo positiuam confusionem de intrinseca prædicatorum connexione: vndè possum efformare hoc iudicium; ista propositio: Deus est Trinus, est connexa cum Deo reuelante, at non video in re intrinsecam connexionem prædicatorum, imò è cõtra mihi apparet,prędicata esse inconnexa,opposita, impossibilia. Hęc vsq;adeò sunt vera. Addo quod his statibus nõ possum credere connexionem cũ reuelatione,quia illã moraliter scio, & euidenter probo, at possũ bene credere connexionẽ intrinsecã prędicatorũ,quæ mihi obscura est, nec euidẽs,& certa,in quo casu crederẽ connexionem intrinseam propter reuelationẽ sci-

Ex extrinseca connexione cũ veritate reuelationis deducitur veritas credendorum logica non metaphysica.

ſcitam extrinſecè connexam cum propoſitione reuelata.

78 Dices, ſcis propoſitionem illam eſſe reuelatam; ergò ſcis eſſe veram; en euidens argumentum veritatem cõcludens; Omne reuelatum à Deo eſt verum in ſe metaphyſicè: Propoſitio illa eſt reuelata à Deo; ergò eſt vera metaphyſicè Minorem habes ex ſciẽtia. Maior probatur euidenter ex conceptu diuinæ veracitatis. Conſequentia ſequitur in forma. Hoc argumentum fateor punctum tangere difficultatis. At ipſi nec deficit vera reſponſio.

Argumentum concludẽs metaphyſicam veritatem.

79 Noto primò, quod intellectus, quando ad ipſius trahendum iudicium duo concurrunt motiua oppoſita, quorum vnum aliud deſtruit, nec vni, nec alteri aſſentit, ſed ſuſpendit actum, vſquequo vel aliquid reluceat in vno excedens aliud, vel imperetur à voluntate ad

Ad duo motiua oppoſita intellectus ſuſpendit actum.

ad prestandum assensum vni, & non alteri. Ratio est quia vt potentia necessaria, trahitur tantummodò ab obiecto, etsi obiectum habeat æqualià motiua veritatis, ac falsitatis, cum ipse non possit simul affirmare obiectum esse falsum & verum, & aliundè æquè trahitur, vel dicet disiunctè, ex vi vnius est verum, ex vi alterius motiui est falsū, vel omittet iudicare, & dicet: nescio an sit verū, an sit falsum.

80 Noto secundò, stando in exemplo; hanc propositionem, Deus est Trinus ex vi extrinseci motiui connexionis cum reuelatione, concludi euidenter esse reuelatam à Deo; at quia prædicata metaphysica intellectui objjciunt falsitatis motiua, ille nō inducitur ad inferendū ex vi illius propositionis: *est reuelata à Deo; ergò in se est vera*; sed veluti in lance omittit iudicium perseueran-

Ex scientia reuelationis non infert intellectus mysteria esse in se vera.

ran-

rante antecedenti de reuelatione Mysterij, cuius scientia concludet quidem credibilitatem Mysterij, sed non scientificam veritatem; idcircò restat deindè libertati voluntatis, imperare intellectui, vt assensum præbeat, & dicat, propositionem in se veram ex motiuo diuinæ reuelationis.

81 Noto tertiò, diuinam reuelationem de Mysterio, cognitam scientificè, inducere intellectum ad iudicandum, Mysterium esse credibile, vt ita sit, sicuti reuelatur, sed non inducet intellectum necessariò ad iudicandum, ita esse, sicuti reuelatur per actum naturalem non imperatum à voluntate, qui nempè non sit fidei. Ratio est, quia ad credibilitatem Mysterij sufficit scire esse à Deo reuelatum, qui non potest falli, nec fallere; at ad ipsius scientiam requiritur

Solũ infert esse credibilia.

vt ex reuelatione ita concludatur ipsius veritas, vt intellectus iudicet firmè sine alio obice, quod in se sit verum; hoc autem substineri non potest, stante apparenti impossibilitate Mysterij; ergò ex reuelatione vtique concludetur credibilitas, non metaphysica veritas. Exemplifico. Sentio nunc dolorem capitis acerbissimum, Deus autẽ reuelat mihi dicens: caput tuum non dolet: præcisè ex hac reuelatione, mihi constat firmè, Deum reuelasse negationem doloris, haud tamen scientiam habeo de ipsa negatione, quia veritas, quæ concluderetur ex reuelatione impeditur ab apparenti scientia doloris, per quam veluti suspendo assensum circa negationem, vel dolorem; quid ergo inducet reuelatio negationis doloris? tantummodò ad credendam negationem doloris ex rationabili-
li

li imperio voluntatis.

82 Ad argumentum nunc reſpondeamus in forma: diſtinguo maiorem, Omne reuelatum à Deo eſt verũ, itaut connexio cum reuelatione ſuadeat veritatem intellectui habenti aliunde argumentum euidens de falſitate: nego, itaut non ſuadeat, & intellectus remaneat ſuſpenſus, concedo maiorem, & conceſſà minori, diſtinguo conſequens; eſt verum metaphyſicè, itaut ſic iudicet intellectus in concurſu falſitatis probatæ euidenter, nego; itaut intellectus remaneat ſuſpenſus, concedo conſequentiam. Vtique ex ſciẽtia reuelationis concluderet intellectus veritatem metaphyſicam, ſi non concurreret aliud argumentum euidens probans falſitatem ex motiuo connexionis intrinſecæ, quia, vt dixi, ſtantibus duobus motiuis æquali-

Reſpondetur in forma argumẽto metaphyſicã veritatem concludenti.

bus euidentibus, & ad inuicem eneruantibus, intellectus, nec vni, nec alteri assentiri potest scientificè, nisi ex imperio voluntatis rationalis inducatur ad credendū, quia argumentum contrarium impedit quidem scientiam, sed non fidem, quæ stare potest cum obscuritate, ac apparente intrinseca impossibilitate Mysterij.

Ex obscuritate Mysterij deducitur compossibilitas fidei cū euidentia reuelationis.

83 Cæterum expeditissimè solui possent omnia cōcedēdo, fidē componi posse cū scientia morali reuelationis propter obscuritatē metaphysicam Mysterij, quę etsi concludatur ex connexione extrinseca cum reuelatione, adhuc tamen ex intrinseca connexione nō concluditur. Libertatem deindè intellectus ad assentiendum Mysterio habemus in causa, in quantum voluntas potest ponere obicem intellectui, ne cognoscat euidentiam reuela-

la-

lationis. Nec excluditur pia affectio, quæ ſemper requiritur ad perpendendam vim propoſitionum etiam euidentium, ſine qua nec intellectus ipſe euidentiam reuelationis cognoſceret. Hanc autem libertatem in cauſa deducam infra in capite, vbi quæretur, quare in tanta reuelatorum claritate ita frequens ſit, & infidelium, & Hæreticorum diſſenſus. His ſtantibus breuiter dicam, intellectum in ordine ad percipiendam hanc eandem reuelationis euidentiam, indigere, vel donis intellectus ſapientiæ, & ſcientiæ, quibus illuſtratus percipit, & ſine quibus habetur cœcitas, ſtultitia, fatuitas, ignorantia, cum quibus nihil, quæ Religionis ſunt percipit, & illis gaudent Chriſtiani, vel loco illorum nonnullas habent ſufficientes illuſtrationes, quibus fruuntur infideles di-

Datur etiam libertas in cauſa

des libera ad credendum, rẽ ita esse sicuti per scientiã cũ reuelante conclusum fuit, & hoc non inutiliter, sed vt firmius propositioni reuelatæ adhæreamus.

85 Benè igitur cum incertitudine metaphysica reuelatorum componitur moralis scientia reuelationis, sicuti assumpsimus in huius capitis propositione. An autem semper ad credendum requiratur cum incertitudine reuelatorum scientia reuelationis, non est huius loci controuersia. Quod verò satis sit libertas illa, quam vocamus in causa, deducitur, quia, vt contra Durandum affirmant omnes Theologi, libertas ad fidem requisita non est immediata, quia non oritur fides à potentia proximè libera, nempè à voluntate, est enim actus intellectus, qui dicitur potentia necessaria, à qua oriri potest so-

Sufficit libertas in causa.

solùm actus mediatè liber, quatenus nempè imperatus à voluntate. Alia datur libertas, illa nempè, quæ in libertate applicationis potētiæ necessariæ consistit, & sic cōclusiones omnes euidentes sunt liberę, quia voluntas poterat nō applicare intellectū ad præmissas: sic quia liberè considero demonstrationes mathematicas, assensus euidens Mathematicæ conclusioni est liber. Hanc libertatem ponunt Recentiores, quā quoad exercitium appellant in euidētia credibilitatis nostræ Religionis; *quia auocando intellectum à consideratione motiuorum, possumus impedire talem assensum.* Libertas igitur in causa non solum hanc supradictam exercitij continet, sed maiorem; nam, præterquam quod intellectus potest à voluntate non applicari, erit etiam in voluntatis arbitrio, tollere ab intellectu adhuc

adhuc applicato dispositiones requisitas ad percipienda ea, quæ sunt fidei.

86 Idcircò & scientiam de reuelatione, & fidem circa Mysteria ob connexionem cum reuelatione ponimus liberam, primam, inquam, libertate exercitij, in causa, & non in effectu; secundam verò libertate effectus, sed de hoc fusiùs in Vigesima Propositione.

VIII.

VIII. PROPOSITIO.

Ratione saltē consequenti probari possunt Mysteria non ad veram Religionem inueniendam, sed ex affectu ad veram Religionem inuentam.

87 INuenta vera Religione per examen reuelationis, incongruum non est, post fidem debitam Mysterijs reuelatis, illa inquirere,& examinare; nonquidem ad destruendam ipsorum fidem,sed ad conualidandam, animo conditionato,vt etiãsi non inueniret rationem, nec opposita enodaret argumenta, adhuc vigeret prima fides, per quam inferret potiùs, rem non ita esse, sicuti apparet, nec ab ipso posse concipi, vt potè proprium captum excedentem, Et in hoc

Post fidem examinari possunt Mysteria.

hoc distinctio illa tam celebris Thomistarum fundatur de ratione antecedenti,& cõsequenti, directa,& reflexa; fides enim, etsi nihil probet, iuuat tamen ad intelligendum. E.G. fides de Trinitate, Trinitatem non probat; at si postquam credo Trinitatem, & per fidẽ certus factus, Trinitatis difficultates esse apparentes,& falsas, velim ipsam Trinitatem indagare, aliquo modo intelligam. Et hoc est, quod dicit Isaias cap 7. *Nisi credideritis, non intelligetis*, quia ratio consequens debet haberi dependenter à fide iã proposita. Hoc significat D. Thomas 2.2.*quæst*.2.*art*.4.vbi ad respondendum cõntrouersiæ, vtrum ratio eorum, quæ sunt fidei minuat meritum fidei, distinguit rationem in antecedentem, & consequentem; prima est, quæ ordine causalitatis, fidem antecedit, quatenùs ad Mysteria cre-

Consenti t Diu. Thomas.

cre-

credenda quoquo modo induxit: consequens, quæ ex fide nata est, ac quodammodo ipsius fidei effectus, nam homo, diligendo veritatem creditam, ex amore fidei, ad excogitãdas rationes mouetur, quas quò maiores inuenit, argumẽtũ maioris amoris est circa creditas veritates. Dicit deinde S Doctor, rationem antecedentẽ quidẽ minuere meritum, non consequentem. En igitur, quod ratio antecedens, non consequens, est reluctans verę fidei, & quomodo, qui mouetur ad credendum propter rationẽ antecedentem, destruit in se, & fidem, & meritum fidei, quod iuxtà proportionem rationis minuitur.

Et Sancti Patres distinguentes rationem in directam, & reflexam.

88 In idem coincidit ratio directa, & reflexa, qua vsi sunt sancti Patres, sicuti, & ratio subiectiua, & obiectiua. His distinctionibus se accommodauit optimè Augustinus, sup-

upponens dictum Isaiæ cap.
.vt videre est Epistola a S.
bi sumit illud Psalmi. *Credi-*
di propter quod locutus sum, i-
dest: fidelis primò credit, &
sic excludit rationem directā,
siue antecedentem, & obiecti-
uam. Et mox loquitur, seù
quærit veritatem Mysteriorū
consequenti, vel reflexa, vel
subiectiua ratione, Fides do-
minatum gerere debet, ratio
subsequi; vnde alij rationem
subsequētem vocant seruam,
antecedentem, imperantem.
Hac ratione serua innititur
hodie Theologia Scholastica,
quæ partim ex reuelatis, par-
tim ex lumine naturæ notis,
eadem reuelata conualidat,
ac alia occulta manifestat.
Hinc insufficiens est ad con-
uincendum modo legitimo
Hæreticos, qui discordant in
fide ab ipsa eadem Theolo-
gia supposita. Quo modo e-
nim conuinci potest. ratione
serua, qui negat, fidem domi-

nam

nam? Quomodo inducetur ad credendum per id, quod eximium valorem habet à fide? Est quidem valdè proficua Theologia Scholastica ad enodandas Hæreticorum fallacias, ad maiorem erga Deum contemplationem, sed per illam nec verus, nec legitimus modus arguendi contra infideles obtinetur, nisi se dilatauerit ad probandam per reuelationis existentiam veritatem Religionis. Nec longè distant ab hac doctrina Sancti Patres supra illud. *Sapientia ædificauit sibi domũ, & vocauit ancillas suas*, idest omnes scientias tamquam seruas obsequentes, & subsequentes.

Instantia contra rationem subsequentem deducta ab obligatione credendi soluitur.

89 Sed suscitabis, impossibile esse, me teneri ad credendum, nisi rationem antecedentem habeam ad fidem, quia non obligor ad credendum, quia credo; sed credo quia obligatus sum ad creden-

dendum,& ſum deinde obligatus ad credendum propter aliquam rationem antecedentem ad ipſam fidem, & ſicuti impoſſibile eſt, applicationem ignis ad comburendum naſci ab ipſa combuſtione, ita impoſſibile eſt obligationem ad credendum naſci à fide. Vtique inſtantia dicta eſt ipſiſſima mea, quã probo neceſſitatem ſcientiæ circa reuelationem, quam libentiſſimè complector; at ex hoc non ſequitur, vt fuſiùs ſuo loco, me habere rationem antecedentem veritatis metaphyſicæ Myſteriorum, ſed antecedentem veritatis reuelationẽ, vndè firmo ratione antecedenti probari poſſe Myſteria Logicè, non metaphyſicè: neque hæc contraria ſunt antecedentibus aſſertionibus, vt ponderanti manifeſtum eſt.

90 Hanc noſtram rationem antecedentem diſtinctã

in

in Metaphysicam, & Logicam cognouit apertè Augustinus lib. 14. de Trinitate. *Fides*, dicit ipse, *saluberrima, quæ ad veram beatitudinem ducit, gignitur, nutritur, defenditur, roboratur, qua scientia non pollent fideles plurimi*: Hic loquitur Sanctus Doctor de scientia consequenti, quia nō omnes sunt Theologi, &c: Verumtamen est, quod ipse non omnem rationem antecedentem remonet, sed illam concedit, quæ in eo consistit vt homo sciat quid credere debet; sequitur enim: *Aliud est scire tantummodo quid homo credere debeat, aliud autem scire quemadmodum hoc ipsum & pijs opituletur, & contra impios defendatur, quam proprio appellare vocabulo scientiam videtur Apostolus*. Scire igitur homo debet antecedenter ad fidem quid credere debeat, quod idem est, ac scire, Mysteria proposita, esse re-

Dictam distinctionem rationis in antecedentem, & consequentem cognouit Augustinus.

reuelata à Deo, deinde credere, ac denique (& hoc intelligentium ſolum eſt) varijs rationibus creditam veritatem firmare.

91 Et ratio horum omnium à priori eſt ſupra inſinuata, quia nempè, qui antecedenter ad fidẽ quærit credendorum rationem, quærit non ad credendum, ſed ad ſciendum, vnde vel quærit ſcire, vt non credat, vel quærit ſcire, vt credat; ſi primum, tollitur fides; ſi ſecundum, non crederet igitur, ſi non ſciret; idcircò menſura teſtimonij mouentis, non eſt ipſius reuelantis infinita veracitas, ſed Myſterij reuelati metaphyſica veritas. Hinc vltimò fides reſolueretur, non in veracitatem teſtimonij, ſed in ſcientiam Myſterij veri; quare enim credis, interrogarem ego, reſponderet, quia Deus reuelat: & vnde habes Deum reuelaſſe, vel vnde deducis, reue-

Ponitur ratio à priori, quia quærens ſcientiam quærit ad ſciendum, non ad credendum.

uelatum à Deo esse verum, non respondebis quidem, quia verax est, aliter necessarium non erat, veritatem Mysterij inquirere: certè dices, quia scio Mysterium esse verum: quo nihil absurdiùs in materia de fide, cum materialiter se haberet in ordine ad credendum veracitas Dei, hæc enim nullo modo moueret, si veritatem Mysterij metaphysicam cognosceres.

92 Accedit, quod ratione antecedenti semper concluderē Religionem faciliorem, verām, difficiliorem, falsam. Quia Religio vera est de rebus altissimis, & diuinis, ac nobis parum notis, nec ex vsu, ac experientia cognoscibilibus; ista ergo in examine videretur contraria rationi. Ex opposito falsa abstrahens ab occultis arcanis facilior, ac iuxta captum, idcircò ista difficiliori præferre-

Tum quia semper facilior vera esset.

retur: Exemplifico: si omnibus existentibus Religionibus compararem hãc sequẽtem fictam Religionem, quæ teneret omnia sacra Christianæ Religionis, exclusis Mysterijs Trinitatis, Incarnationis: adderem omnia, quæ Iudaismus asserit, exclusa vana Messiæ expectatione, ac nonnullis rebus puerilibus; Darem etiam locum Mahumetanæ, repulsa barbarie, & spurcitia. Ista mixta Religio sic fabricata contineret omnia facilia & rationabilia legum, nulla verò difficilia inconceptibilia; ergò ista omnibus alijs comparata, veritatis palmam obtineret; ista esset credenda, si semel credimus propter credendorum veritatem. Tũ quia impossibilis moraliter esset inquisitio veritatis Religionis, quia vix sufficeret ætas ad examinanda omnia Religionis Christianæ arcana,

na, quid esset deinde omnia omnium? Augustinus ipse celsitudine ingenij præcipuus Libro de Hæresi fatetur, omnium hæresum minime habuisse notitiam, nec alium quemquam, nec & ipsum doctissimum Hieronymum, & numerans octoginta octo hæreses concludit: *Vndè meritò credo, nec me potuisse omnes, quia nec omnes, qui de hoc scripserunt, legere potui, neque hoc quemquam eorum, quos legi, video fecisse. Postremò etiamsi forsitan omnes sint, vtique nescio.*

Difficillimum etiam esset, vt inueniretur vera Religio.

93 Ex quibus sequens validissimum à posteriori argumentum conficio: Deus reuelans Religionem debuit nobis præbere media ad illius cognitionem facilia, non moraliter impossibilia, aliter quisque posset licitè iudicium suspendere, & durare toto vitę suę tempore semper inquirendo, & non inuenien-

do,

do. At qui si ratione antecedenti probarentur Mysteria, numquam terminaretur inquisitio, sed semper sese nouæ opiniones, ac expositiones offerrent examinandę; ergo numquam perueniremus ad scientiam veræ Religionis: eo ferè pacto, quo si Iudex haberet causam ex innumeris pẽdentẽ motiuis, vt prius vita potius quam motiua deficeret, indecisam hic Iudex licitè, & sine scrupulo relinqueret causam. Inquiratur ergò veritas Mysteriorum consequenter ad fidem, quia inquisitio nõ inseruiet ad credẽdum, sed tantummodò ad elucidandum quod creditur, nec originem habebit à motiuo inueniendæ Religionis vtpotè inuentæ, sed ab amore circa fidem: quod si non inueniet, dicet: veræ sunt, sed quia supra meum captum, intelligi non

possunt. Nec officeret inuenibilitas Religionis, quia hæc antecedenter ad Mysteriorum examen inuenta est, & credita.

IX. PROPOSITIO

Ante inquiſitionem veræ Religionis ſupponendæ ſunt exiſtentia Dei, eius Prouidentia, tum etiam Religionis veræ exiſtentia.

94 TRia ſupponenda ſunt vt certa ad indagandam veritatem Religionis; nempe: exiſtentia, & Prouidentia Dei, & Religionis veræ reuelatio. In iſtis tribus propoſitionibus conuenire debent inquirentes; nam ſi quærunt Religionem, certi ſunt, quod exiſtat; aliter vana eſſet inquiſitio; eo ferè pacto, quo vanum eſſet quærere in Vrbe Antiochenum Patriarcham, ſi quærens certus eſſet de ipſius interitu, adeoque de inexi-

Nō eſt inuenibilis vera Religio, niſi priùs cōſtet de ipſius & Dei exiſtentia, tū etiā de Diuina Prouidētia.

existentia. Quod si supponit existentiam Religionis, supponet & Deum obiectum cultus, & Religionis, & quidem prouidum, vtpote non obligantem ad ininuenibilem Religionem. Verum enimuerò occurrere potest aliquis ita insanus, & delirans, vt simul vellet Religionem quærere, & obiectum ipsius, ac existentiam non supponere: idcircò, vt è medio omnes tollamus scrupulos, inquirens, vel probans alijs veram Religionem, incipiat ab existentia Dei, tum in eo, quod venit nomine Dei, & hoc valida, & euidenti ratione ineluctabili concludat. Deinde eiusdem Prouidentiam aggrediatur. Vltimò Religionis existentiam. Denique quærat vbi sit & inueniatur non per articulorum examen; sed per scientiam reuelationis

nis

nis; neque enim sufficit probabilitas reuelationis, quia fides inniti debet testimonio vndequaq; certissimo, & ex nullo capite nec actualiter, nec radicaliter dubio; at si testimonium reuelans probabiliter constaret, saltem fides fundaretur in radicali dubio existentiæ eiusdem testimonij.

X. PROPOSITIO.

Nomine Dei venit ens perfectissimum, & hoc existere euidens est.

Variæ Dei acceptiones.

95 VNiuoco nomen hoc, Deus, quod vniuersalissimè æquiuocum est, per partium exclusionem. Illud non sumo denominatiuè, sicuti sumitur psalmo 95. *Omnes Dij gentium Dæmonia*. nec adoptiuè vti dicuntur electi, vel filij adoptiui psalm. 89. *Ego dixi Dij estis*. Nec potestatiuè sicuti Moysen *Exodi* 3. Deus Pharaonis constitutus fuit. Vel sollicitudinariè, sicuti ad Philippenses 3. *Quorũ Deus venter est*. Sed accipio proprijssimè, in quo sensu sta-

tuo

tuo correſpondere huic nomini, Deus, Ens primum, omnium ſupremum, fine, & principio carens, perfectiſſimum, ideſt omnem abſorbens perfectionem, ac omnem, etſi minimam excludens imperfectionem. Hic eſt conceptus, in quo omnes etiam de falſis Dijs Nationes conuenere; ita Ariſtoteles *libro de Mundo capite 6. Deus quidem ſi vim ſpectes valentiſſimus, ſi decorem, formoſiſſimus, ſi vitam immortalis denique, ſi virtutem præſtantiſſimus eſt.* Neque hæc veritas ſine ratione, quaſi credenda proponitur, quia cum nihil ex nihilo fiat, eorum, quæ exiſtunt, & quodammodò perfecta sũt, omnia oportet eſſe in cauſa nulla orbata perfectione; nempè Deo. Iſta tamen cauſa perfectionẽ infinitam habebit; quia eius perfectio non habet vnde o-

riatur, cum non recipiat esse ab alio, sed à se. Deum igitur esse ens perfectissimũ est propositio per se nota, & quoad se, & quoad nos, si Diui Thomæ distinctione vti placeret, nec vllum argumentum existẽtiam Dei probans à posteriori concluderet, nisi per se notã supponeret infinitam Dei perfectionem; aliter procederemus in infinitum semper probando, & probando, quod & ipse Aristoteles 6. Topicorum aduertit: nempè in omnibus probationibus à posteriori sistẽdum esse in principio vltimo per se noto. Statuamus ergò Deum esse ens perfectissimum, & quæramus vtrum hoc ens omnem includens perfectionem sit, & de facto existat, quod idem est, an hoc, quod concipimus in actu signato tale, sit etiam in actu exercito. Fateor

Deum

Deum existere, à priori improbabile esse; quia nullam supra se causam habet, nec cum aliquo, ex quo deduci possit connectitur, restat ergò quod probari possit à posteriori.

96: Ad intentum accedo. Res aliquæ de facto existunt, quæ ita sunt, vt esse aliundè cœperint. Innegabile quidem assumptum, cũ satis experientia comprobetur, & luce ipsa clariùs sit, in continuata hominum, animaliumque generatione, siuè ex athomis, vt placuit Anaxagoræ, siue ex materia, & forma fiat, vt Aristoteli. Nam cum athomi ipsæ nõ sint æternę, sequitur vt etiam principium habeant ea, ex quibus omnia fiunt: Quod si æternę dicantur, prężterquam quod fingeretur, nisi illorum aliqua causa cognosceretur, essent entia à se, adeoque in-

Existentia Dei primò probatur ex cõtingentiũ existentia.

finita, & illimitata, quia à nullo haberent, à quo finirentur, cõsequenter essent Deus: Ens nempe illud perfectissimum, quod quęrimùs. Igitur cõfessione omniũ cõstat esse de facto res, quæ cœperint esse. Hæ res dum non erant, agere non potuerant; nec sui ipsorum consequenter causa esse: vndè promulgatũ illud, *Nemo potest seipsum producere*. Aliunde ergo suã originem habuere, & idem dicamus dè alijs; dummodò perueniamus ad causam necessariam, quæ esse numquam cœperit, ac à se existat; hæc autem qualiscumque tamdem sit, est Numen illud perfectissimum, quod Dei nomine significamus.

Secundò ex artificiosa creaturarum compositione.

77. Secundò, inter tot, tantaque animatorum corpora, humanum seligo, ex ossibus, cartilaginibus, musculis, tendinibus, arterijs,

ve-

venis compactum, & istud contemplationis oculo, dum supra vteri placentam formatur, inspicio. Deinde, quia effectus omnes præexistunt in Idea, discurro ibi inuisibilem esse artificem; iuxta cuius ideam corpus illud producitur; aliter ex casu, & non ordinatè, ac regularitèr fieret sicuti ex eo, quia video manum mouentem, pennicillum ad delineandam figuram, vel eamdem in marmore incidentem, non deduco manum principalitèr opus facere, sed à manu directa à mente, vel Pictoris, vel Sculptoris, iuxta ipsorum iam præconceptam Ideam fieri At hanc Ideam, & formam parentes non habent, quia nec mater ipsa scit, quid intùs habeat, nec talem, & talem dispositionem præconcepit ipsa, imò & diuersam multoties à pro-

proprio parentum desiderio infans sortitur. Necesse ergo est, vt alia diuersa causa inuisibilis sit, ex cuius perfectissima Idea excellens illud componatur artificium, & hic supremus erit Architectus, nempè Deus. Dicet forsan Epicurus, & Democritus, eximij narrati operis auctorem non Deum; sed Naturam esse. At inquiro, quid nomine naturæ intelligant, non sanguinem, vel semen, quia sicuti nec pennicillus, nec colores sunt imaginis causa, ita nec sanguis, & semen humani corporis. Cœlum replicabunt, Solem, sydera, ita influentia. At quomodo & ista tanta rectitudinè, dispositione, symetria, ac proportione influere possunt, sine mente, sine Idea regulante? Quod si nomine naturę causa vniuersalis intellectualis

ve-

veniret, hanc naturam ſub alio nomine intendebat conuincere argumentum.

98 Tertiò hæc propoſitio, Deus eſt, à nullo fuit vnquam negata, & ſi cognita, aſſeueranter Gentiles ignorare dicebant; at in hoc quidem fuit eorum ſumma delicti, iudice Cypriano. *Eũ nempè neſcire velle, quem ignorare non poterant.* Oſtenditur, quia Polydolatria impoſſibilis erat, pœnitùs vero Deo ignoto, quia idolatrans non poteſt idola vt Dea adorare, niſi illis veram effingat diuinitatem; nemo enim iudicat ſydera eſſe paria, niſi paritatem cognoſcat, nec diuinitatem alteri tribuit; niſi ipſam percipiat diuinitatem. Quod non obſcure ex conſequentibus apparet; Gentes omnem profectum, cum in huius, tum alterius vitæ bona ab Idolis iucunctanter ſperabant,

Exiſtẽtiam Dei Idolatræ admittebant.

cer-

certum proinde erat ipsis, in illorum manu victorias, regna, gloriam, vitam, mortem esse. Credebant oracula falli, & fallere, non posse, quia omniscia, quia bona, ergò cognoscebant id, quod supra vitam, & mortem dominium habet, quod omnisciũ, bonum, & omnipotens est: ergò Deum; illa enim sunt propria veri Dei stemmata, adeòquè in ipsa eadem Polydolatria cognitio veri Dei exludenda non est: componere deindè cum hac naturali Dei cognitione chimeras, ineptias, & deliria, non arguit cognitionis veri Dei negationem, quia hæc ex antecedentium suppositione vt falsa conuincuntur; desumendo ab eiusdem Dei veritate argumenta.

Deum supra omnes Deos colebant.

99 Et primo quia, teste Tertulliano, ipsos cœcos idolatras, & supra omnes Deos ma-

iorem vnum Deum co-
ant , Deorum inquam,
am appellabant , quem,
n grassabantur pericula ,
euentum maximi mali ,
icabantur , ipsum nume-
num inuocabant. Impos-
le deinde est, quod ens in
ni perfectione optimum
iaceat saltem periculo æ-
æ discordiæ, quæ oriri
set si vnum diuersa ab a-
appetere vellet. Tum quia
eadem omnium Crea-
i armonia , pulchritudo,
totius vniuersi proportio
uit Architecti , Guberna-
s , ac Patrisfamilias vni-
m.

Coguntur fateri vnitatem.

oo Quartò , id, in quo
nes consentiunt, vel est e-
ens ex se, vel est à natura .
um esse . Omnes fatentur
tiones, etsi in moribus, ac
bus diuersissimæ ; ergò
um esse vel est ex se eui-
s, vel est à natura . Maior
con-

Omnes conueniunt Deum existere .

conuincitur, quia vel omnes conueniunt per discursum, vel per instinctum, vel ex successiua Patrum traditione? Si primum, idem similis discursus, similem eandem inferens in omnibus conclusionem est ex se discursus euidens. Si secundum, non controuertendum quòd sit à natura. Si tertium, nempè ex succèssiua Patrũ traditione; moraliter impossibile est omnes Patrum traditionibus indiscrepãter assentiri, nisi traditiones iuxta instinctum, ac naturam, vel ex se euidentes essent: Satis hoc expertum in Philosophorum sententijs videtur, quæ posteris penes libros, vel Magistros promnlgatæ nõnullas alij recipiunt, alias alij impugnant. Quot veritates successiuè habuit ab antecessoribus Mundus iste, quas refellit, nec sustinet? Imò eisdem discipulis vnicus Ma-

Magister multa proponit ; quas, & vnus deinde amplectitur, alij respuunt. Hinc nulla veritas, nisi exterminis patens vel à natura indita, etsi reuelata, ac omnibus explicata firmauit vmquam in omnibus pedem; ergò illa veritas, quam etiam ex aliorum relatu omnes tenent, vel ex se euidens, vel à natura est: Deum esse omnes affirmant, nullus dissentit, ergo oportet esse vel ex se euidens, vel à natura. Quod fassus est Ouidius eodem conuictus argumento.

Expedit esse Deos & vt
expedit esse putemus
Dentur in antiquos thu-
ra, merumque focos.

nec diuerse sentit Cicero *Tusc ul. quæst.* 1. *&* Orosius *libro 6. capit,* 1. *Deum certè quilibet hominū contemnere potest, nescire vero in totum non potest.*

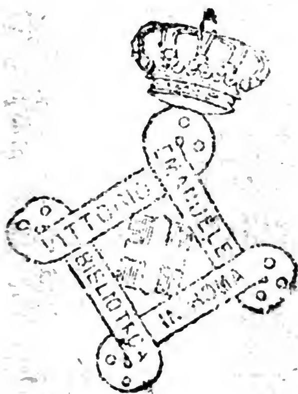
101 Fuere, negandum non

Negantes Deũ pro nihilo reputandi sunt.

non est, talis impietatis h
mines, qui ausi sint Deum
negare: vnde Atheos græc
latinè sine Deo, appellar
tur. Ferunt fuisse Diagoran
Protagoram, Critiam, The
dorum, Euhemerum, Eur
pidem, Callimecum, alio
que plures dignos poti
obliuione, quam mem
ria: at hi omnes compar
tione veterorum pro nihi
reputandi sunt. sicuti quia
morte abhorret natura, ac
conseruationem omne inc
uiduum appetit, non argu
tur deinde popter aliquo
insipientiam, quibus mag
mori quam viuere consonu
fuit, vocem naturę non esse
vitã magis, quã mortem e
petẽdam. Sed attendite, qu
so, potest ne inueniri mai
euidentius principium, cla
usque hoc. *Quodlibet est, v*
non est? & pueri, & feminæ,
docti, & indocti intelligun
per-

percipiunt, contrarium impoſſibile iudicant,& hoc non obſtante inſani, & deliri inuenti ſunt Sceptici, hoc vniuerſaliſimum principium negantes. Eſt hic hominum corruptorum finis peſſimus: nam cum propter peccata, à legibus illa prohibētibus diſcedant, ac alias leges ſibi ſenſibiles inſtituant, quæ nec cũ ratione compati poſſunt, demum, & nouam, & antiquam reſpuunt, ac ſine Religione viuentes, dum illis Deus,& diuina poponuntur, vt quodcumque argumentum, & propriam ſynderesim deſtruant,in Atheiſmum miſerè prolabuntur.

Ad Atheiſmum inducunt peccata.

VNDECIMA PROPOS.

Datur in Deo rerum creatarum Prouidentia.

102 DIuinam Prouidentiam omnes Philosophi (exceptis Democrito Heraclito , ac Epicuro) cognionuêre, vt ostendit August. Eugubinus in suo Opere de Perenni, Philosophia. Ex multis capitibus nemo Catholicorum negare presumet, quę & apud Grotium de Veritate Religionis & Anonymum, ac Sanctos Patres facillimè inueniuntur. Videatur Leonardus in Tractatu de Prouidentia Numinis: vbi luculenter ex quindecim rationibus sparsim interiectis, ac ab ipso collectis, Diuinam, Altissimamq; Prouidentia deducit. Nonnullas ex illis efficaciores hic seligo, ac alias aliorum addam.

Pauci Philosophi Diuinam Prouidentiam negarunt.

1. Ex recursu ad Prouidentiã in subitaneis periculis.

103 Et 1. consensus omniũ hoc demostrat, quod deducitur ex communi omnium recursu; nàm in subitaneis periculis omnẽ deliberationẽ antecedentibus, vbi habentur motus primò primi à natura pouenientes, inuocacamus Deum, manusque in Cœlum attollimus, imprecamur auxilia &c. signum manifestum quod naturalis sit nobis Cognitio Dei prouidi, & gubernantis; eo ferè pacto quo, quia in periculis manus non seipsam, sed caput defendit, inferimus naturam præferre membrum principale inferiori, hoc esse ab instinctu, nec necesse est ratione suaderi; ita ex inuocatione ante quemcumque discursum Diuinæ Prouidentiæ, istius existentiam esse ex instinctu, quis dubitat,

2. Ex Regnorum consideratione.

104 Secundò contemplor rerum publicarum conseruationem, & specialiter lon-

gam

gam per multa sæcula formę Imperij durationem & Ægyptiorum, & Assiriorum, Græcorum, Romanorum, in quibus nil humana sapientia iuuat, nisi altissima Prouidentia concurrat; nam consideratis circumstantijs, videtur impossibile tamdiù Imperium subsistere posse. Innumeræ ferè Prouinciæ Romanis subiectæ erant, vndique praui homines malè affecti, intorelabili iugo seruitutis oppressi, longinquis in Regionibus commorantes, sub cura vnius, vel duplicis legionis ab otio eneruatæ, & delitijs lasciuientis, & omnes timebant, nec vlli amor libertatis robur præstabat, vt in pristinum se, & suos restituerent. Deindè suprà ipsorum votum tamquam rem destinatam, sine medijs ab eorum Prouidentia pẽdentibus, permutatur Imperium & Corona, ac Regi stemmata transfe-

feruntur; & vndè hoc nisi à Diuina suprà hominum cogitatum Prouidentia, quæ regit, disponit, variat, & format iuxtà rectissimę Sapientiæ dictamen? Hoc & Philosophi, & Historici non leue existimarunt Diuinæ Prouidentiæ ergà nos argumentum.

3. Errores multorum Diuinā Prouidentiam stabiliunt.

105 Tertiò à multorum errore, qui opera naturæ tam pulchra tàm disposita considerantes, naturæ intellectum tribuerunt, Veritas Diuinæ Prouidentiæ stabilitur: homines nempè sunt Discipuli inanimatorum, a rebus naturalibus instruuntur, & ad gubernandas ciuitates, familias, ac omnia alia opera facienda, artesque inueniendas; quia ratio imitando naturam artes inuenit, & ex eodem naturæ ordine, & legibus virtutes didicit Quod si natura nullum haberet sensum, & intellectum sequere-

retur rem imperfectam nobiliorum esse homine perfecto, & non intellectuale esse Magisttum habentis intellectum. Dicendnm ergo est naturam ordinatam esse, & rectam à quodam intellectu superiori, & præstantiori quocumq; creato intellectu nempè à Diuina Prouidentia, quæ regit, & disponit ipsas easdem naturales virrutes cœcas, sine qua nec plancta fructum produceret tanta, & tali figura, nec flores tanta proportione, colore. odore coeuntibus in vnum & similia.

106 Quartò, si Mundus gubernatur, Gubernator excellentior est ipso Mundo: vtpotè Rector, Dux, Magister Mundi. Habeo Epicuri blasphemã non responsionem, videlicet Mundum gubernari casu. Certè delirium est, quia nõ est perceptibile quod semper per mille, & mille annos

4. Ex excellenti Muudi gubernatione.

ſemen homnis inſeruiat ad producendum hominem, Leonis Leonem &c. Qnamuis eueniat aliquando quód ex diuerſa coagulatione colorũ fiat figura, ſicuti ex iacto pennicillo Apellis in tela, ſpuma Bucefali mirabiliter fuit expreſſa, ſemper autem ſic euenire ex caſu impoſſibile eſt. Quod ſi caſu eueniret gubernatio Mundi, non quidem mala, ſed peſſima eſſet; nam peſſimè gubernatur Nauis, ſi caſu & fortunæ committatur; confuſe gubernatur familia caſui relicta &c. Sed age Regna non caſu ſunt gubernata, & diù tamen durare non potuerunt; mille, & centiès mutata ſunt, & videtur tibi Mũdum caſu rectum poſſe ſemper eſſe idem? Elementa, quæ perpetuam alunt inimicitiam, vnum aliud non conſumat, nec Mare Terram abſorbet, nec ignis aquam de-

uo-

uorat; ſol à ſuo curſu non ceſſat, ver, hyems, æſtas, autumnus terminos temporis, menſuram qualitatum numquàm tranſgreſſi ſunt; Eodem modo, & quod fuit eſt, & quod eſt fuit, itaut *nil ſub ſole nouum* quod anteà non fuerat imo mirabiliſsimũ eſt hucuſq; nec vllam minimam ſpeciem vel vegetabilium, vel ſenſebilium in Mundo defeciſſe.

107 Replicabant, primo Deum non videri, Prouidentiam inſenſibilem eſſe; ergo non datur. O ſumma extremanque ſtultitia vellent videre Deum, ac illum manibus contrectare, quinimò nec ſi ſenſibile Numen ſupremum eſſet, quieſcerent; quia ſenſus falluntur, nec ipſis fides (imquiunt (danda eſt ſed inſulsè ex Dei inuiſibilitate, Dei negationem arguunt, quia & ipſi non vident cogitationem, & ex hoc non

Inſtantia ex inuiſibilitate Prouideutiæ deducta deſtruitur.

a 4 ne-

negabunt conceptus existentiam. Optimè vim huius retorsionis conceperunt Ethnici ipsi; idcircò Deum inuisibilem vocabant. Ita Xenophon *in 4. De Dictis, & Factis.* Socratis, & Lactantius *libro* 7. Galenus *tomo* 1. *libro* 9. *de Placitis* Hippocr. & Platonis. Absit ergo visibilitas à Deo, aliter non esset Deus, quia vtpote ab oculo finito circũscriptibilis, finitus esset. Tum quia nec corporeus est, aliter corruptibilis, alterabilis, dissolubilis, quæ sunt prædicata eius sempiternitati repugnantia.

Alia instantia ex malorum impunitione.

108 Secundò quænam Prouidentia inspicitur (dicunt) in Mundo, vbi impij prosperè viuunt, ac immunè, delicta ferunt, è contra boni incommoda patiuntur, prauorum calamitatibus sunt obnoxij? Non est ergo Deus gubernans, qui iustè gubernaret, sed omnia vel casu,

vel

vel ab hominum callida discretione disponuntur. Sed reflectò primò, nullum sine crimine viuere: idicircò si Deus vindex scelerum esset & non misericors, Mundus totus interire necesse esset. Quod etiam Ouidius cecinit 3. de Tristibus:

Si quoties peccant homines sua fulmina mittat
Iuppiter, exiguo tempore inermis erit.

Deus misericors solem suum oriri facit super iustos, & iniustos, hosque permittit propter bona, quæ per accidens Sanctis cumulantur. Innumera afferri possent Scripturæ exempla, quæ libenter omitto, quia cum infidelibus, & non credentibus suppono discurrere, vt ordinata methodo procedam, ne Religionem Christianam credendam suadeam per ea, quæ credi debent. Dicam Deum filios Sanctos iustos in hoc

Expeditissima ratione diluitur.

mundo affliggere vt cautiores sint, ne à delictis sæculi inescentur, vtq; deindè maiora prœmia in Cælo reddantur: iuxta Diui Pauli dictatum. Non sunt condigne passiones huius Mundi ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in nobis. Ex hac ergo impari donorum distributione potiùs inferendum est, aliud post hanc vitam expectandum esse iudicium, ne aut improbitas sine pœna, aut virtus maneat sine prœmio. Rectissima est Diuina Prouidentia, quæ respiciens duplicem Animarum statum, in corpore nempè, & extra corpus, nunc pœna, nunc prœmium eisdem sub diuersis conditionibus distribuit, compensando presens bonum cum futuro malo, & præsens malum cum futuro bono.

Quæ Animæ immortalitatem supponit.

109 Haud nego dictam responsionem, Animarũ post hanc

hanc vitam durationem concludere, quæ æquè, ac ipsa Prouidentia Nebulonibus illis aduersatur: & mihi æquè certa videtur Animæ immortalitas; nam præterquãquod antiquissima rraditione, & Gentilium, & Philosophorum comprobetur; ita vt etiam teste Grotio, cum in Canarias Americam, & alia longinqua loca primum ventum est, fuerit ibi iudicium, & Sententia de Animæ incorruptibilitate reperta, quæ traditio cõmunem omnium fundat consensum, arguentem originem à natura, idest à Deo: præterquamquod, inquam, hoc satis esset ad sedandam horum delirantium tumultum, alias summariè rationes expono.

In animæ immortalitate omnes conueniunt.

110 Quæ pereunt, & corrumpuntur vel vi validioris oppositi destrui experimur, vel detractione subiecti, à quò pendẽt; aut defectu cau-

Probatur Animæ immortalitas, quia non habet vnde deficiat.

ſæ efficientis, a qua conſeruantur; vel quia Deus eorum deſtructionem vult; nec alia excogitabilis ratio afferri poteſt. Atqui nullum contrarium habet Anima, quinimò ſimul duo contraria intelligit; nec ſubiectum habet, à quo pendet: corpus enim humanũ non poteſt eſſe ſubiectũ, quia agendo laxatur, non Anima; excellentia obiecti corpus lædit; at Anima, quò præclariùs obiectum, eò magis confortatur ac delectatur, & quo magis obiecta animum à corpore ſeducunt, eò ſunt animi actiones excellentiores: idcircò non poteſt Anima, quæ tam diuerſa munia efficit ac corpus, à corpore pendere, imò potiùs corpus ab Anima. Cauſæ Animæ eſſe nequeunt Parentes, quibus deficientibus non deficit Anima; ſed eſt cauſa vniuerſaliſsima permanens, per quam ſicuti nullus effe-
ctus

ctus deficeret, ita nec Anima. Denique ex parte diuinæ voluntatis deficere, non est arguendum; quia nullum huiusmodi placiti inditium habemus: imò è contra existentia altissimæ Prouidentiæ probata, contrarium conuincit, quia si illam sine delicto in hoc Mundo punit, potius deindè eius interitum nollet, vt illi prœmium post hunc statum munificentissimè largiretur. Vim allatæ rationis Aristoteles cognouit *lib. 3. de Anima cap. 4.*, vbi supponens vt certum Animam, nec ex vi contrarij, quod non habet, nec causæ efficientis corrumpi posse, dumtaxat ex independẽtia subiecti eius separabilitatem à corpore concludit. *Non esse autem similem impatibilitatem partis sentientis, & intelligentis apertum est ex sentiendi instrumentis, ipsaque sensione. Sensus enim vbi nimia est*
res

res sensibilis sentire nequit; idest nec audire sonus vehementes, nec odores tales olfacere, nec conspicere colores. At mens vbi aliquid concepit, quod egregium sit intellectu, non minus id intellegit quam minora, imò & magis: ideò venit quod sentiens pars non sit sine corpore; mens autem aliquid à corpore separabile.

2. Ratione quietis quam quisque appetit in fine.

111 Secundò ex desiderio anxietate, ac solicitudine, quam vnusquisque hominum habet ad quiescendum in fine, conficitur argumentum de immortalitate Animæ, vel saltē de eius perseuerantia post exitum à corpore. Omne graue, quia finis eius est tendere deorsũ quiescit in centro; Aues enim in aere volitando, ignis sursum ascendendo, & sic de singulis. Soli homini & diuitiæ, & regna, & dominia, & quæ sub Cœlo sunt non satisfaciunt, vltro semper eius vota ten-

dunt

dunt. nec victorijs Macedo, nec perpetuo dictaturato Cęsar, nec amplissimis regnis Darius & propritijs fortunis Pompeus quieuere: idcircò Seneca hominem cani, cibum deuoranti assimiliat. *Ep. 72.* *Quidquid excœpit protinus integrum deuorat, & semper ad spem futuri hijat. Idē euenit nobis.* In his igitur pręsentibus obiectis, imò in toto laborioso huius vitæ tempore, vltimum nostrum finem adequatè potentias satiantem non inuenimus. Nos finem non habere, adeòque inferioris esse conditionis ac inanimata, sine ratione præsumitur, ac sine fundamento est præsumptio; oportet ergo dicamus in separatione à corpore, Animam suum finem amplecti, illo frui, adequatè satiari; quapropter independenter à corpore Animam existere, cumque non constet vel causa defectibilis in con-

ſeruando, vel oppoſitum pugnans, debeat per æuum perſeuerare incorruptibiliter, indefectibiliter. Reaſſumo nunc rationem diuinæ Prouidentiæ: Si Anima poſt ſeparationem à corpore perſeuerat, ex punitione, & prœmio, prima erga iniuſtos, ſecundum erga iuſtos, non tollitur prouida Dei ac iuſtiſſima gubernatio, quia in ſtatu ſeparationis compenſabit punitionem prœmio, & prœmium punitione, cõcernenter ad dicta.

DVODECIMA PROP.

Euidens eſt exiſtere in Mundo veram Religionem.

112 PRopoſitionem alibi repetitam, ac pro certo ſuppoſitã, nunc ad examen voco; vt ex illa inconcuſſa remaneat deindè exiſten-

ſtentia Religionis. Verum eſt id, quod omnibus videtur verum. Eſt Ariſtotelis aſſertum 10. *Æthicorum*, nec certiùs ſignũ veritatis adduci poteſt: ſicuti enim ſe habet bonum ad appetitum; ita verum ad intellectum. Quod appetunt omnes, bonum eſt, nõ minùs ergo, quod iudicant omnes, verum. Eſt indubium quod viuere, ſapere, fœlicem eſſe ſit bonum, nonniſi quia & circa vitam Sapientiam, ac fœlicitatem omnium verſatur appetitus; quod omnes igitur appetunt indubitanter bonũ eſt. Confunditur naturæ iudicium cum omnium voce; natura E. G. in genere hominis ſunt omnes homines, in quibus illa loquitur, quando omnes æqualiter idem dicunt, nec eſt in eorum libertate dicere, & non dicere: eo modo quo generatio in ſimilitudinem naturę eſt omnium ope-

Verum eſt id quod omnibus videtur verum

rum

rum naturalissimum, quia omnia viuentia si producunt similem efficiunt. Naturale est oculo videre, quia omnes oculi vident, intellectui apprehendere, quia omnes indiscriminatim apprehendunt; ergo verbũ naturæ illud est, quod omnes loquuntur. At vox naturæ est quædam vox originem ducens à principio, quod nec falli, nec fallere potest, quia vox naturæ, vox Dei est, & Deus per naturam loquitur: idcircò veritatem Deo attributam, naturæ tribuimus. Hæc sunt nota, & Gentiles ipsi fatentur; & primò Tullius *de quo omnium natura consentit id verum esse necesse est*. Secundò Plinius ad Traianum, *singulis contingit aut falli, aut fallere, non autem omnes*: Hinc & aliud promulgatum, *vnus ab vno, à pluribus decipi potest, non ab omnibus*. Forsan oppones sensuum fallibilitatem

Opponunt sensuum fallibilitatẽ & respondetur.

tem

tem ad principium tam firmum destruendum : Siquidem omnibus oculis Iridem esse coloratam videtur , in aqua remum curuum , ædificia pendula, quæ omnia sunt falsa ; sed responsionem habes supra ; pro nunc dicam etiam in sensibus verificari assumptum . Argumentum tunc vim haberet , quando sensus aliundè non se corrigerent : Nam sensus idem , qui vidit remum curuum in aqua, eundem remum videt rectum extrà aquam , & se corrigit : qui vidit collum Columbæ coloratum,& eundem deindè videt sine colore. Ædificia videt pendula , & eadem deindè videt non pendula ; & hæc ipsi aduersarij coacti sunt fateri : nam vndè assumunt oculum videntem remum curuum in aqua decipi ? quia remus deindè extrà aquam ab oculo visus , videtur rectus ergo ipsemet ocu-

oculus prestat fundamentum correctionis. Negandum non est Solem esse, quia omnes oculi illum vident, nec vnquã se corrigunt; ergo quando omnes vident, & omnes se corrigunt, omnium visio veritatem visi non infert.

Nulla Natio existit, vel extitit sine Religione.

113 Omnibus autem videtur verum dari in Mundo Religionem, quia nulla natio existit, vel extitit sine Religione. Inueniuntur haud dubium gentes sine pecunia, sine Vrbibus, sine studijs, sine domibus, sine Rege, nunquam tamen sine Religione. Gentes ipsæ nobis in nouo Mundo circa Septentrionem, vel Meridiem distantissimæ; Insularum earumdem lineam æqninotialem tangentium, in hoc vno conformes viuentes inuentæ sunt, quod sine Religione, & cultu non viuant. Quod & Plutarcus ipse suis temporibus obseruauit. Nusquam (inquit ipse) extare

re

re Vrbem aut Oppidum, quibus nullus sit Deus, nulla iuramenta, nullæ præces, nulla sacrificia, talem Vrbem à nemine vnquã visam priusque conspiciendam esse sine Sole Vrbem, ac sine Deo, ac Religione. Tum quia continuata traditione, numquam cultus Dei in Mundo defecit. Voco non Moysen (vt suspectum hunc impij habent) sed Berosum Caldæum Florentem ante Monarchiã Alexandri Magni *libro historiæ Deflorationis*, quod si, & ipsum Moysen vellent recipere, saltem ex Gentilium authoritate recipiant. Nam Maseas Phæuix Damascenus *lib. 96. historiarum* nominat Moysen antiquissimũ historiographũ. Idem dicunt Iosephus *primò de antiquitate*, & Archilocus Græcus, Chomographus, qui vixit tempore Simonidis, & Aristoxemis, *Olimpiade* 29., ex Eusebij

at-

attestatu : Siue vni igitur, siue alteri credatur, relatio est quod cultus Dei ab Adamo vsque ad Noachum peruenerit. Post diluuium Terram ipsius prole impletam, semper Dei cultores habuit, & Persæ, & Assirij, & Græci, & Romani ad Christũ vsque, Religionem aliquã amplexi sunt; sed in quo anguli totius Orbis Terrarum parte hodie Religio non viget? quamuis sub diuersis Ritibus, Legibus, Cœremonijs, vel vnitatem, vel Deorum pluralitatem homines venerantur, & in Orientalibus, ac Occidentalibus anteà incognitis extat nunc cultus, & Religio, ergo numquam Religio defecit; signum manifestum Religionem esse ex instinctu. Probabant Germani Furta. Athenienses vxorum cõmunitatem. Tartari mendacia. Romani ex leuissimis causis repudia. Hæ leges, & vsus

non

non diù viguère, nec ad multas peruenère Nationes; Vnaquæque Prouincia; imò Ciuitas, Oppidum, Domus mores, & inclinationes diuersas habet, negotium solum de Religione, & si vnus alteri non communicauerit, omnibus innotuit viguit, creuit; signum, quod ex natura, ex instinctu æqualiter habuerũt. Mahumetes integra regna ad Alcoranum trhaxit, Prouincias Lutherus, totam penè Angliã Enricus Octauus, Romanum ferè Imperium Gentilis; & tamen cum nulla Religio sit omniũ placidior, quam illa, quæ omnem legem, ac Religionem tollit, æqualem fortunam, vel minimam obtinuisse haud cõpertum est, nonnisi quia lumini naturæ aduersatur, & oppositum nempè Religio ex instinctu est.

114 Sunt fateor nonnulli Religionem seù cultũ ipsum Dei

Negantes cultum nil sunt aliorum comparatione.

Dei negantes, at hi aliorum comparatione nihil sunt, ac vt mendaces conuincuntur, quia nullius Nationis fidem meruerunt. Regula firma est, argumentum non esse sumendũ à paucioribus: euenit enim fatuitatem habere patronum, fœditatem amatorem, nec fœditas indè est pulchritudo, vel fatuitas Sapientia, quia communi reliquorum iudicium derogat, & obstat phrænesi paucorum. Quod optimè exposuit Elizalda, errores nonnullorum enumerando: potest ne dubitari dolores non esse, quos ex partium læsione, vel qualitatum intemperie sentimus, & tamen esse dumtaxat nostras apprehensiones quidam delirauere. Naturæ resisti potest, sed violenter. Naturale est lapidi motus deorsum, violenter tamen tali motui resistitur; naturalis est Religionis cognitio, violen-

violenter insani cognitioni resistunt; & sicuti ex eo quia saxa violenter sursum propellantur, aer subtus comprimatur, non inferendum sursum tendere in aere, deorsum in lapide minimè cõnaturale esse, ita violentia delirantiũ in Religione istius naturalitatem non impedit.

115 Religionem consideremus in præsenti hominum statu. Sit aliquis, qui ab omnium veritate præscindens, veram præ falsa inquirere voluerit, quia discurrendo ab vno noto ad alium ignotum procedit, oportet vnum dari firmum, ac lumine naturæ notũ, & ab Authore naturę ipsi impressum, ne coactus sit ad infinitè probandum, quod præter Aristotelem obseruauit Cyrillus Alexandrinus *libro 1. contrà Iulianum. Ductus alius ab alio, & vnus homo ad alio, at primus à natura, vel à Deo,*

Ne procedatur in infinitum supponi debet existẽtia Religionis.

b Quod-

Quodnam quæso hoc vnum est, quod in materia de Religione est notum? nonnisi hoc principium nempè viuendum esse cum Religione, quod idem est, ac dari in Mundo veram Religionem, cum frustraneus esset appetitus ad Religionem, si Religio non esset; veramque præ falsa deindè inuenire proprij discursus est. Tum quia Deus hominis naturam instruxit per inclinationes, & instinctus: vndè nonnulla habet, quia corporea est alia, quia viuens, & vegetabilis est, alia quia sensibilis, maiora ergò, vel æqualia, quia potissimum intellectualis, & discursiua est. Habet ergò quia intellectualis principia per se nota, naturæ indita ex mirabili institutione. His principijs aduersari non potest, numquam de illis altercari, & pueri, & fœminæ, & rustici, & ignari, & omnes il-

illa percipiunt, ſine diſcrimine amplectuntur, quia æqualiter vox naturæ in omnibus loquitur, ergò ſi omnes dicunt veram Religionem dari, hoc eſt primum principium nullo modo probandum.

116 Confirmatur. Dantur prima principia naturalia; ergò illa ſunt, in quibus natura conſentit; conſentit natura in exiſtentia Religionis; ergo eſt primum principium exiſtentia Religionis. Antecedens eſt probatum, nec obſtat Ariſtoteles, & Plato, primus volens intellectũ eſse tabulam raſam. Secundus, omnia eſse ſcripta in intellectu noſtro, noſque ſolum recordari eorum, quæ præerant; nam ambo falſum aſserunt, & verum duintaxat eſt quod medium inter vtrumque.

Quia natura conſentit in exiſtentia Religionis, Religionem exiſtere eſt primum principium.

117 Obſtat primò Critias, qui Religionem fuiſse ab aliquo inuentam ad homines

Inſtantia quod Religio inuenta fuerit in legum defectu infringitur.

mines in officio continendos, quibus leges satis non erant putauit: at quo fundamento hoc dixerit, nescio: nam si legum defectu inuenta fuit ab aliquo, oportuit priùs humanas extitisse leges, & experimẽtum de earum impotentia ad homines continendos; deindè inuentum de Religione negotium; idcircò debuit, & priùs existere Legislator, & Communitas subiecta in cuius beneficium Legilator ipse leges condiderit, eodem tempore Religionem non extitisse. At Religio fuit simul cum hominibus, cum homine nata est, iudicium de illa à natura fuit, vt probant argumenta. Nec Critias assignare potest sæculum, tempus, in quo fuit inuenta Religio, & Religionis Author.

Lucianus, & Macchiauellus obstant existentiæ Religionis.

118 Obstant secundò alij propter Luciani, & Macchiauelli dictatum. Falsum est asse-

aſserunt omnibus conſonam eſse Religionem; nam ex quo Macchiauelli ſcripta lucẽ videre, totus Mundus Atheis impletus eſt. Confirmatur ex ſapientiorum querelis, qui ad peſsimam eradicandam doctrinam verbo, & ſcriptis inſudarunt. Tum ſic ſi ſapientiores inditũ eſſe à Deo lumen de Religione iudicauerant, & quod à Deo, eſt à natura, & quod à natura, tegi impoſsibile eſt, neceſſe non fuerat illa falſa dogmata oppugnare. quia quiſque proprio marte reſpuiſſet: eo prorſus modo, quo quis non affirmaret ridiculum fore ſi toto conatu Philoſophi ſuaderent iudicandum eſſe falſum quodlibet ſimul poſſe eſſe, & non eſſe: ſi ergo Macchiauellum oppugnabant ſignum eſt cognouiſſe ex parte noſtra exiſtentiæ Religionis infirmitatem, aliter trepidaſſent vbi non erat timor. Pater

Quod ſi Religio eſſet à natura inutiliter Machiauellum impugnarent.

ter Elizalda iudicat hominem illum meritò despiciendū potiùs quam oppugnandum, quia multa dixit, nihil tamen probauit, & fatetur libris eius perlectis, nil dignum disputandi inuenisse, quod exemplo Valentini Borgiæ conuincit tanti Magistri accuratissimi discipuli, in cuius deplorabilem exitum ipsiusmet politica præcepta collimarunt: vndè concludit Machiauello grande nomen, magis fecerunt impugnatores, quā propria eius scripta, ac scelera. Respondet deindè Sapientes oppugnarunt (& in hoc insudarunt) Macchiauelli politicā, reddendo explicitū, quod implicitū callidè dixerat. Posuit Machiauellus media politica ad quęcumq; finem obtinendum, & hoc manifestè; at implicitè Deum, & Prouidentiam negabat. Similis Scorpionibus de quibus loquitur Ioannes facies ha-

Machiauellum duo dixit vnū implicitum, aliud explicicitum.

habentes mulierum,& vænenum erat in caudis eorum, alliciebat prosperitate euentuum, & hæc vltimò terminabat inuænenosum, & mortalem Atheismum. Doctores igitur ad scelestissima dogmata subtus sternenda, ac destruenda, reddiderunt explicitum illud, quod implicitè enunciabat assumẽdo Deum & Prouidentiã tanqam principium, & ex hoc inferendo expliciti falsitatem, nempè politici insubsistentiam per hunc discursum. Si est Deus, & eius Prouidentia; ergo nostri non est prouidere, & media, quæ principio aduersantur nullam habent cum fine connexionem. Quod eius doctrina deindè non paucos habuerit sectatores, verùm vtique est quoad explicita, non quoad implicita; quod satis apparet ex eo, quia eius scripta apud Gallos, Italos, & Hispanos vulgata

Doctores inpugnando reddiderunt explicitum, quod erat implicitũ.

Doctrinam Machiauelli sequuti sunt multi, quo ad explicitum non quo ad implicitum

ſunt, ac cõmuniter eius præcepta nefandiſſimi ambitioſi obſeruant, apud quos numquam inualuit ipſorũ occultum vænenum, quia nec vni veram Religionem non eſſe ſuaſerunt, aut lumen Religionis abſtulere. Validiſſimum de inſtinctu Religionis argumentum, quia quod ex natura eſt, tolli non poteſt.

DECIMATERTIA PROPOSITIO.

Exceſsus probabilitatis vnius Religionis præ alia, eſt ſignũ moraliter euidens Religionis à Deo reuelatæ.

119 SVppoſita ex lumine naturali ac inſtinctu Religione: per quos exiſtentia eiuſdem veræ Religionis comprobata remanet, obligationem ex eodem inſtinctu ad veram ſequendam inferimus,

mus, quam eamdem obligationem omnes Religiones tuentes fatentur; cum non minùs vox omnium Religionem, quam obligationem ad illam proclamet. At stante obligatione ad veram, ista discernibilis esse debet, aliter Diuina Prouidētia in puncto tā necessario deficeret, obligando nempè ad sequendum id, quod ratione inuenibilitatis sequi nō potest; & sicuti iniustus diceretur Princeps, qui obligaret ad legem vt sic, sine legum distinctione, nec modo leges discernendi, quia teneremur ad id, quod nescimus, ac nominaremur transgressores & rei legum inobseruabilium; ita magnum diuinæ Iustitiæ, ac Prouidentiæ esset præiudicium, si ad id, quod nec cognitum, nec perceptibile erit, obligaret. Hæc si pueris ipsis proponantur, non habent vnde reluctent; nam si verè concipio

Iniustus Deus si stante obligatione, Religionem discernibilem non redderet.

 Deum,

Deum, Prouidentiam, existentiā Religionis veræ, obligationem ad hanc sequendā, sequitur inuenibilem esse ex necessitate veram Religionem. Subsumo nunc, Religio non potest esse inuenibilis ex instinctu, cum fuerit in principio, seclusa hæc via; nec ex Articulorum examine, quia oppositum concluderetur; nempè veram vt falsam, & falsam vt veram, imò omnem existentem falsam, & aliam fingibilem veram; ergo solum restat discernibilem esse ex signis veritatis. Habent tamen omnes Religiones sua signa, per quæ saltem credibiles redduntur; idcircò vel signa sunt in omnibus æqualia, & tunc rediremus ad difficultatem, quia æque apparerent vera signata, idest Religiones: Vel inæqualitas signorum, id est excessus signi suprà alia fundabit Religionis veritatem. Et

120 Et quidem cum Religionum signa sint probabilia non euidentia, & vnaquæque sua habere signa glorietur, oportuit Diuinam Prouidentiam dare excessum probabilitatis in signis, vt saltē ex excessu discretionem inferamus Religionum; idcircò in materia, de Religione, illa est vera, quæ in signis excessum habebit probabilitatis vndè vltimò firmo moraliter veram esse ex terminorum apprehensione sequentem propositionem. *Illa Religio est reuelata à Deo quæ excedit omnes alias Religiones in probalitate signorum.*

Religio vera in signis probabilitatis falsam excedit.

121 At quomodo instabis, componi potest signum probabile, & propositio moraliter euidens: Componitur, quia non dicitur signum esse euidens; sed probabile, imò probabilius quocumque alio signo, hic tamen excessus probabilis cognosci potest

Componitur euidentia cum maiori probabilitate signorum.

euidenter per cognitionem euidentem reflectentē suprà excessum probabilem, eo modo quo si concludo probabiliter Angelum constare ex materia, & forma; non impeditur qnin reflectendo non cognoscam euidenter ipsam probalitatem Angelicæ compositionis, si ergo vera Religio excedit probabiliter in signis alias Religiones, possum cognoscere euidenter talem probabilem excessum, asserendo euidens mihi esse veram Religionem excedere in probabilitate falsam; atqui hic excessus euidenter cognitus euidens, est quod sit sufficens signum Religionis verę; ergo posita excessus probabilitatis euidentia, iam habeo euidenter Religionem a Deo reuelatam.

Quia probabilis excessus cognosci potest euidenter.

122 Confirmatur, probabile est Religionem veram excedere in signis Religionem falsam; atqui potest mora-

raliter euidenter cognoſci hic probabilis exceſſus; ergo poteſt eſſe vera, propoſitio quæ dicat, euidens eſt moraliter, Religiónem veram, excedere probabiliter in ſignis Religionem falſam. Subſumo in materia de Religione illa eſt Religio reuelata à Deo, quæ probabiliter habet maiora ſigna veritatis, & hoc eſt moraliter euidens, vt probaui, ergò euidenter concludo illam, de qua habeo euidentem cognitionem in exceſſu probabili ſignorum eſſe veram.

123 Stabilitur prima propoſitio, nempè illa Religio eſt reuelata à Deo, quæ excedit omnes alias Religiones in ſignorum probabilitate. Duæ Religiones, quarum vna eſt vera, alia falſa non poſſunt eſſe tales primo vt falſa probabilis ſit, non vera; aliter poſſem amplecti ſine ſcrupulo falſam pro vera, nec

Exceſſum probabilitatis ſignum eſſe ſufficiens ſtabilitur, quia aliter prudenter falſam amplecti poſſemus.

nec vt falsa æquè probabilis in signis sit ac vera ; aliter amplectendo falsam pruden-ter operaret vel existimarem vtramque veram vel vtramque falsam, vel suspenderem iudicium de veritate ac de falsitate : nam intellectus ex æquali motiuo vel inducitur ad æquale iudicium, vel illud suspendit, nec contrarium intelligibile est quæcumque sit Dogmaticorum senten-tia in ordine ad contradicto-rum probabilitatem.

Tum quia alia non extat via inueniendi Religionem.

124 Stabilitur secundò. Si occurrerent alię viæ ad veritatem Religionis inueniendam, vel esset aliorum fides, vel proprium experimẽtum. Si primum concupita veritas non concluditur, quia quisque propria passione in propriam ducitur Religionem : Idcircò non merentur fidem, quod potiori iure conuincitur, quia quisquẽ clamat propriam esse veram, ergo

ergo si ex aliorum fide tu traheris ad hanc numeroReligionem,quare ex Mahumethanorum fide non induceris ad Mahumethanam . Certè aliud effugium non habebis; nisi id , quod impij Cardànus, & Boccacius , nempè in tot Religionum confusione , quisqne illam in quà natus est vt veram teneat, & veriorem credat, quia præ alijs Parentes veriorem proposuêre , adeòque pro vt sors nascendi tulit , omnia procedant, quod est maximum blasphema in materia de Religione.

Mysteria experimento non constant.

125 Si secundùm videlicet ex proprio experimento, vel hoc erit circà Articulos , & mysteria Religionum, vel signorum rationem mysterij approbantium . Si primum moraliter impossibile est , quia vltra illegitimum , modum quærendi, operteret singula Religionum mysteria librare , earum causas , con-

connexiones, & cohærentias scire. Omnes illarum sapientes audire, vt rectum feratur excellentioris mysterij iudicium, quod & indocti, & incapaces facere non præsumunt. Doctis desunt libri, pecunia, salus, indiscriminatim vita. Dices stent ignari Doctorum iudicio; sed Docti (vt dixi) non possunt, quòd satis videtur in nostra Christiana, vbi Theologi vix circà eamdem fidem vnicam veram habent mysteriorũ rationem omnes vltimò clamant cum primo Magistro O *altitudo Sapientiæ & Scientiæ Dei*. Tum quia in omni Religione & docti, & indocti inueniuntur, cur ergo doctis vnius Religionis, & non alterius est credendum? non nisi forsan quia isti sunt docti meæ Nationis, & sic rediremus ad primam viam, ac ad primum modum. Restat ergò quod fiat per signorum experimen-

mentum , & cognitionem, quod facile & ſine incōmodo fieri poteſt ; cum eadem prorsùs ſigna in omni Religione veniant examinanda ; his habitis,perpenſis, examinatis,omnia deindè,quæ proponuntur, credantur . Atqui ſi æquè probabiliter,en noua confuſio ; ergo ſi diſcernibilis eſt vera Religio, ſaltem haberi debet exceſſus probabilitatis ; ergo à primo ad vltimum euidens eſt illam eſſe veram Religionem reuelatam à Deo , quæ excedit in probabilitate ſignorum omnes alias Religiones .

Concluditur inuenibilem eſſe ſola ſignorum diſcuſſione.

DE-

DECIMAQVARTA PROPOSITIO

Religio Christiana habet signa veritatis, & probabilitatis & quidem maiora omnibus alijs Religionibus; idicircò concluditur Christianam esse à Deo reuelatam.

126 SI illa religio est á Deo reuelata quæ habet maiora signa veritatis ac omnes alias in veritate excedit, vtique Christiana religio est à Deo reuelata, quia maiora habet signa veritatis supra omnes alias Religiones Comparo nunc cum Christiana Mahumetanam, & Gentilem, & nomine Christianæ intelligo omnes libros tùm veteris, tũ noui Testamenti, qui vt canonici recipiuntur à Concilio Tridentino sess. 4. Et quidem fa-

Solis infidelibus probandus est excessus probabilitatis nostræ Religionis.

facillimum esset negotium si cum nostris Theologis ageremus: nam cum ipsi concedant signa credibilitatis moraliter euidentia, quæ alijs Religionibus negant, signum est nec dissentiri huic alteri propositioni: Ex Religionibus, quæ circunferutur Religio Christiana habet maiora signa veritatis & probabilitatis. Solum ergo nostrum erit bellum cum infidelibus, vel Mahometanam, vel Gentilem tuentibus Religionem.

127 Aggredior igitur primam propositionis partem, nempè Religio Christiana habet signa veritatis, & probabilitatis. Octo communiter signa verę Religionis numerantur, ex quibus quatuor tantumodo seligo, primum nempè scripturarũ Concordantiam. Secundum, prophæticam pronunciationem. Tertium rationabilita-

Seliguntur quatuor veræ Religionis signa & Christianæ applicantur Religioni.

ta-

tatem contentorum. Quartum, miraculorum claritatẽ.

1. Scripturæ sunt concordãtes.

128 Et primo Scriptores nostræ Religiouis concordant taliter quod nec iota nec apex prætereunt à lege. & aliundè non pauci sunt in diuersis temporibus ac circumstantijs constituti; signum manifestum, quod ab vno eodemque ducebantur Spiritu. Nam quæ ex terminis nota non sunt, nec ex euidẽtibus deducuntur principijs, vti sunt mysteria & articuli fidei, qui sunt supra captum & rationem excedunt, multi in eodẽ conuenire impossibile est, quod Philosophorum patet experimento, qui in rebus naturalibus ac probabilibus & si pro Magistris priores habuerint Philosophos, vnus alteri contradixit. Ita Diuo Augustino teste Antistenes & Aristippus ambo Socratis Discipuli per maximè discreparunt,

dum

dum Aristippus fælicitatem, in corporis voluptatibus, Antistenes in animi virtute, ponebat, & Aristoteles Platoni magistro cõtradixit, nec vnus penè inuenitur, qui in verba magistri iurauerit. Nec oppones, vnum ab alio didicisse, ac librum prioris priorem legisse, quia huiusmodi responsionis inefficacia ex eo patet, quod inapplicabilis sit scriptoribus, qui eodem tempore floruere, ac in diuersis locis scripserunt; sicuti Ezechiel, qui eodem tempore Babylone & Ieremias in Iudea profetauit sine propositionum varietate & contradictione.

129 Secundo Pronunciatio prophætica de contingentibus futuris & proprius iuxtà propheriam euentus est signum Dei, Prophetarum ora dirigentis. At veteris Testamenti prophetiæ nonnullæ adimpletæ sunt in no-

2. Prophetiæ sunt verificatæ vel verificabuntur,

nouo, aliæ adimplebuntur iuxtà temporis designationem. Ergo

3. Summa Christianæ Doctrinæ ad uo reducitur puncta honestissima.

130 Tertiò summa Doctrinæ Christianæ reuelatæ reducitur ad duo capita, quid nempè agendum & quid credendum est. In primo est, Deum diligere tamquam vltimum nostrum finem, & proximum sicut nos ipsos, iuxtà illud Mahttæi 22. *In istis duobus mandatis vniuersa lex pendet & Prophetæ*. Hæc vero præcepta ita rectæ rationi consona sunt, vt contrarium, videatur esse cotra rationem, quod optimè D. Augustinus deduxit, ac exposuit lib. 2. de Ciuit. Dei *Nihil turpe*, inquit, *ac flagitiosum spectandũ imitandumq; proponitur, vbi veri Dei aut præcepta insinuantur, aut miracula narrantur, aut dona laudantur, aut beneficia postulãtur*. Si credebilia deinde consideres, nil proponit Sa-

cra

cra Scriptura credendum de Deo, quod imperfectionem aliquam importet, imò nil est, quod diuinam non testetur perfectionem, nec proponitur credendum, quod omninò incredibile sit, quia si incredibilia essent, totus mundus non crederet. Legatur D. Agustinus de lege & honestate Christianorum, ac de vtilitate credendi.

131 Quartò: miracula deinde facta in attestationem veritatis Christianæ, si semel Deus illa faciens decipere nos non potest, est validissimum præ omnibus alijs signum. Quot sint nostræ Religionis prodigia metiri difficile est. Pleni sunt Sacri Codices & quotidiè videntur, maximè in perpetuis, quæ afferre longum esset, ac contra institutum huius libri, cuius finis est summariè, quæ Religionis sunt exponere. Certum est tot esse, vt omnes

4. Miracula innumera comprobant veritatem.

Riccardi ore loquentes 1. de Trinitate cap. 2. exterriti clamare deberent *Domine, si est error, à te decepti sumus, nam tot, tantisque confirmata sunt, vt nonnisi per te fieri possent.* Nec robur infirmat de miraculis Antichristi contrapositum, quæ aliundè eius prædicandæ doctrinæ veritatem non testificant, quia primò miracula Antichristi, vt Euangelium aduertit, erunt ex diuina permissione propter bonorum exercitium ac confusionem & punitionem malorum in iudicio vniuersali. At hîc operæpretium est D. Augustini doctrinam amplecti libro de vtilitate credendi, vbi miraculum definit quidquid arduum & in solitũ supra speciem, aut facultatem mirantis apparet. Ardua verò duplicis sũt discriminis, quædam mira non vtilia, alia & vtilia: Sic hominem veluti

Auem

Auem volitantem, vt fecisse Simonem Magum acta testantur, cernerem, mirarer vtique, nullam autem vtilitatem ac beneficium consequerer. Si quis deinde ad ver bum vnius precipientis, morbo, quo laborabat desperato, conualesceret, miraculum illud admirationem ac simul beneuolentiam & gratiam conciliabit. Huius generis miracula Christi fuere, primi generis Antichisti ernut ac Diaboli. Accedit quod vel miracula Antichristi euenient vel non. Non secuudum, quia si aliæ prophetiæ verificatæ fuerunt, & ista de Antichristo verificabitur, vel si non euenient ratio opposita cessat. Si euenient, verificatur ergo prophetia Christi in hoc quod miracula eueuient, adeoque etiam quoad aliam partem, quod nempè sint falsa, cum æque vtrumque sit in Euangelio prędicatum.

Miracula Christi non fuerunt falsa.

132 Replicabis miracula Christi vel Prophetarum in veteri lege fuisse falsa. Sed contra quia haud intelligitur quomodo Mundus à patrijs legibus, ad credendum difficilia, ex sola igniobilium imperitorum, ac infirmorum attestatione discesserit, nisi ipsi opera supra leges naturæ fecissent, veritatem propriæ doctrinæ comprobantia; quando non solum vulgus & pauperes, sed potentes & sapientes, alias carnis sanguinis legibus deditι, & in docttina verbis prædicantium oppositi, crediderint, quod tot martyres corpora propria flagellis, vngulis, bestis, igni, ferro ad ipsius defensionem libentissimè obtulissent; idcircò & si omnia negant miracula, hoc maximum & grande negare non possunt, quod Paulus persecutor, Dionysius Areopagita philoso-

ſophus, Cyprianus Magus, Auguſtinus Manicheus, ac vno verbo Orbis terrarum totus ſine miraculis, viliſſimis, ac ineptſſimis crediderint homnibus. Nec ipſis licet omnia negare miracula, quia illud mundationis lepræ in ConſtantinoHiſtoria ſacra, & prophana fatetur. Quis dubitat Conſtantinum munificentiſſimè ædificaſſe Baſilicas, Chriſtianis licentiam vt propriam exercerent Religionem, prædicarent, propagerent conceſſiſſe? Ac demum & ipſe Chriſtianus, ſacroſanto Nicæno Concilio interfuiſſe? quæ omnia in tanto viro, ſine miraculo veram Religionem teſtificante, eueniſſe eſt improbabiliſſimum. Ergo abſolutè vera miracula negare, eſt dementia, obſtinatio, & contumacia.

Nonnulla nec à Gentilibus negari poſſunt.

133 Tum qiua percelebre, ſi alia deficient, miraculum eſſet modus, quo

Maximum miraculum eſt prodigioſa propagatio.

per vniuersum Orbem propagata est nostra Religio. Propagationem nonnisi Deo authore factam fuisse circumstantiæ, naturaliter ad oppositum inducentes, suadēt Continet nostra doctrina mysteria supra naturam talia, vt nec argumentis, nec exemplis satis, explanari possint; ad alta tendit, ac speranda inducit, quæ nec oculus vidit nec auris audiuit; ardua seruanda, vtpotè lex contra carnem & sanguinem. Nè propagaretur deindè totus mundus gladio, vngulis torturis, igne impediebat. Medij propagationis fuerunt Apostoli, homines Sapientià mundi, diuitijs, armis, amicitijs pene destituti, modo non sylogizandi, non discurrendi, sed merè proferendi atque narrandi, & tamen *in omnem terram exiuit sonus eorum, & in fines Orbis terræ verba eorum*. Si-

gnum

gum ergo fuit altioris, & diuinæ virtutis propagationem fuisse. Hoc argumento vtebatur Diuus Augustinus lib. 22. de Ciuitate Dei cap. 5. *Ecce*, edisserit, *iam totus mundus credit &c. Si rem credibilem crediderunt, videant quam sint stolidi, qui non crediderunt; si autem res incredibilis credita est, etiam hoc vtique incredibile est, sic creditum esse quod incredibile est*. Argumentum quod antea efficacissime sanctus Paulus promouerat; *Videte vocationem vestram fratres, quia quæ stulta sunt mundi elegit Deus & ea quæ non sunt, vt ea, quæ sunt destrueret*. Nec sapientes à stultis, nec potentes ab infirmis superari naturaliter possunt, vt euidens est; ergo præter spem ac mundi potentiã hoc diuina virute factum fuit.

134 Hæc sunt Religionis nostræ signa concisè ex- | Ex Deorum pluralitate ruit Gentilis Religio.

 pli-

plicata; Videamus nunc supra aliarum Religionum signis excessum & probabilitatem. Ab Idolatria exordior. Istius falsitas, præterquam quod à Deorum pluralitate, quam admittit, euidenter concludatur; eius tamen signa improbabilia, ac inefficacissima sunt. Et primò Paganorum Religio crudelitati incumbebat, Dij eorum humano placabantur sanguine: sic Bacco & Omestæ Sacrificia fiebant de Græco & de Græca. De Gallo & Galla mactatis Ioui. De Rhodiano anniuersarium Saturno. Simile insulæ Salaminensi Diomedi. Dilacerabantur homines Dyonisio. Satiabatur humanis victimis Diana; ab hac non recedebant barbariè Lacedemonij in Martis cultu, & Fænices in amicorum Sacrificijs Satnrno, & puerorum eidem credentium. Per maxima Paganorum my-

Crudelitati incumbebat.

ſteria , quæ credenda offerebantur , omni obſcenitate . adimixta & prophana fuere. Dies præcipiebantur ſacri talibus celebrandi ſpectaculis, vt ipſis intereſſe Catonem Gentilem, ac inter Republicę Rom. Senatores anteſignanũ puduit . Ita Martialis initio Epigramm.1. Gellius 10.13. Valerius Maximus libro 11. cap. 10. Latrocinia, quibus ius alteri læditur, nullam inducebant infamiam , nulla illorum extabat prohibitio ; hæc extrà finem omnibus , intra finem Ægyptijs,& Spartanis permiſſa fuere . Vltio virtuti adſcribebatur . Stupra , & Adulteria , marium cũ maribus concubitus,Deorum exemplo,honeſtatis nota declamabant . Finis deindè Idolatrarum erat fœlicitas, deſiderio eorũ,quibus abundabant in terris , permixta , & fęlices ipſi Dij vnus alium inſidiabat in honore , alij li-

Scelera permittebat .

bidinibus scatebāt, & omnes à quacuuque longè honestate, Cœlum ipsum gloriæ, & Beatitudinis tabernaculū in Lupanar conuerterant. Legantur Gentilium Theologi, Homerus, Esiodus, Orphæus.

Nulla vera splenduit Prophetia.

135 Secundò Oraculorū prophetiæ taliter ambiguæ fuere, vt ex quocunque euentus bonam interpetrationem accipere potuissent, quod si aliquam fermè claram, & impletam conspicimus, haud ab omniscia mente deriuasse concludendum est; quia ex naturalium causarum connexione præsentiri poterat, sicuti, & Medici probabiliter ex causis naturalibus mortem, vitam, recessum, & accessum febriū coniecturant. Et ratio est, quia in omnibus omniscia mens verùm dicit, & si in vno vel in alio decipitur, Deus loquens non est; idcircò si multa falsa oracula prædixere vera, nonnisi for-

tu-

tuitò vel per cauſas naturales diſcurrendo pronunciarunt.

136 Tertiò miracula, quæ Pagani ad ſuæ Religionis cōmendationem afferunt, vt conficta, à ſapientiſſimis inter ipſos ſpernuntur. Liuius lib. 27. in initio: *Quæ ante conditam, condendamue Vrbem, poeticis magis decora fabulis, quàm incorruptis rerum geſtarum monumentis traduntur, ea nec affirmare, nec refellere in animo eſt. Datur hæc venia antiquitati, vt miſcendo humana diuinis, primordia Vrbium auguſtiora faciant.* Videantur alij apud Grotium in annotatione ad librum quartum. Vnum certum denuntio, miracula illa non fuiſſe idonea, teſtium fide ſuffulta, quia quæ narrant, dicunt contigiſſe nocte coram vno, vel duobus ad ſummū teſtibus, inducentia dumtaxat admi-

Conficta fuere miracula.

rationem, nullam prorsus vtilitatem. Deludebantur Gentiles ope Dæmonum præstigijs, dum qui ad vitam reuocati visi sunt, viuentium functiones non exercuerunt, nec in vita permanserunt. Nec modus Propagationis miraculosus fuit, quia innixus sapientium iudicio, & authoritati. Proponebantur credentibus humana nostris rebus similia, corporalia, sensibilia, nil quod diuinam redoleret virtutem. Destituta deindè vi humana, tanquam màgnæ domus sublatis fundamentis, cōcidit, ruit; nam tanta erat eius imbecillitas, vt ad doctrinæ Christianæ fulgorem prorsus euanuit. Multa, & multa copiosè enumerari possent, at alij diligentissimè ædnotarunt, & mei instituti summariè inquirere est. Verùm Mahumethanam nunc aggrediamur.

137 In Mahumetana primò, si inspiciatur rationabilitas contentorum parum à Gentili differt. Laxat ipsa carnis habenas, vni viro multas prostituendo fœminas, omnem libidinis turpitudinem suis permittendo, & nedum hoc in vita indulget, sed in altera beatitudinem in talibus oblectamẽtis collocat; Facit Deum omnium peccatorum authorem, præcipientem adulteria, vocat illum fraudolentem, decipientem. Asserit cõtradictoria, & mendacia, quia capite secundo de familia Amrani, & cap. 1. de Maria dicit Mariam Virginem esse Mariam Amrani filiam, Sororem Moysi, & Aaron. Templum Mechæ esse omnium antiquissimum. Cap. de Iona, quod Diaboli audierint Alchoranũ, ipsum credidisse, in præmium gloria fruituros, & alia innumera, quæ legi possunt in Biblio-

Similis Gentili in signis est Mahumetana.

bliotheca Theologica Reu. P. Dominici à SS. Trinitate libro 4. sect. 8. cap, 4 Quanta deindè opposita? nunc asserit, nunc retractat, nunc destruit quæ extruxerat. Dicit capita Alchorani esse Medinensia vel Mecheusia, idest composita partim Mechæ, partim Medinæ; & tamen cap. de *Vacca*, cap. *de Fumo*, cap. *Elcadar*, & cap. *de Alchorano* asserit capita omnia simul fuisse accepta in nocte quadam mensis Ramadan, idest Mensis Iulij. Cap. 1. & 4. ait Christianos, Iudæos, necnon Paganos salutē adepturos; cap. 2. negat. Quanta etiam fabulosa, & vanè confecta? itaut totū Alchoranum videatur quedam fabella ineptissimis dictis, & inuerisimilitudinibus compacta.

Mendax est ac contradictoria asserit.

138 Secundò, desunt prophetiæ & miracula; idcirco modus propagationis situs est

Desunt Prophetiæ.

est in tyrannide in gladio, vi & armis. Prohibentur studia, ne legis ratio, vel motiuum assignetur. Ex his & alijs, quæ liquidò afferri possent, concluditur excessus nostræ Religionis supra Paganam, & Mahumetanam: nam scriptura nostra continet rationabilia, præcipit quoad mores virtutes. Illæ Gentilium & Mahumetanorum cõtinent Deo indigna, præcipiũt vitia, & turpia; prima finem sanctũ, excellentem, perpetuum, satiantem præfigit. Secundæ finem animalium potius quàm hominum promittunt, vtpotè constituentes beatitudinem in coitu, & gula. Deficiunt hìc prophetiæ, innumeræ ibi habentur. Floret miraculis in cõprobationem Scriptura Sacra, nullis fulcitur Gentilis, & Mahumetana. Istæ armis, & potentia propagatæ; illa Diuina virtute. Vt negaretur Scriptura mun-

In lance librãtur signa Religionum, & cõcluditur Christianam excedere in signis alias Religiones.

mundus vi, & armis contendebat: vt illam defenderent centena millia Martyrum, vitam spreuere. Sectatores aliarum vitiosi, mendaces, superbi, ambitiosi. Sectatores Sacræ Scripturæ humiles, mundi comtemptores, virtuosi; igitur hac, etsi breui comparatione, nisi in meridiana luce placeat cœcutire, non videtur palam, sine vllo discrimine, non solum excessus probabilitatis, sed absoluta probabilitas nostræ Religionis, ac improbabilitas absoluta alienigenarum? Firma ergo sit propositio assumpta; nempè Religio Christiana continens Scripturam Sacram veteris, & noui Testamēti habere signa probabilia, & maiora Religionis Paganæ, & Mahumetanæ.

Adeoque esse à Deo reuelatam,

139 Facilè nunc negotium erit concludere Religionem Christianam contrà Gentiles, & Mahumetanos esse

esse reuelatam à Deo. Nam moraliter euidens est, illam Religionem esse à Deo reuelatam, quæ habet maiora signa veritatis; sed euidens est Religionem Christianam habere maiora signa veritatis supra Gentilem, & Mahumetanã; ergo moraliter euidens est esse à Deo reuelatã.

DECIMAQVINTA PROPOSITIO.

Ex antedictorum positione infertur contrà Hebraos Religionem Christianam esse veram.

140 HEbræi nunc ad hominem conuincuntur, & fateri coguntur, vel suam esse fallam, vel suam, & Christianam esse veram, adeòque solam Christianam veram. Sumo vetus Testamentum, & fingo nullum ad-

Vetus Testamentum habet æqualia signa ac nouum.

adhuc nobis innotuisse Euangelium. Certè scriptura antiqua est reuelata à Deo; vndè noscis ò Hebræe esse à Deo reuelatam? Si placet supradictus modus, vtpotè conuincens, dices, quia habet maiora signa probabilitatis supra omnes aliàs Religiones; nempè veras propherias, contentorũ rationabilitatem, finem rationabilem, miracula confirmantia, prodigiosam propagationem. Innotescat nunc Euangelium. In ipso inuenio æqualia. & eadem prorsus signa; ergo cum non habeas id vndè falsitatem deducas, oportet fatearis, Euangelium esse etiam reuelatum à Deo, adeòque omnia ibi contenta, & dicta esse vera, non minus quàm dicta, & cõtenta in veteri Testamento. Atqui in veteri multa obscurè promittuntur, quæ deindè explanantur in nouo; ergo ita explicari debent, sicut explicatur

Æquè ergo sunt reuelata à Deo nec vnũ alteri contradicit.

cätur à nouo. A nouo explicatur quod Christus est Messias;ergo ita est. Atqui aduenienre Messia, cessat lex Cœremonialis; ergo ista cessauit, & remanet vera lex Euangelica cum omnibus alijs legis veteris. Hoc argumentum, forsan ab aliquo contẽptibile iudicatum, mihi videtur efficacissimum, quia est ad hominem, & conuincit, omnia destruendo Hebræorum vanissima effugia, quibus ad hæc, vsque tempora Doctorũ deludũt rationes, & scripturarum experimenta. Præscindo à textibus Scripturæ, à Sanctorum Patrum explicatione, longa quidem esset disquisitio, nec annorum studio, nec vita vnius tantùm terminabilis.

141 Omnia reduco ad hoc vnicum punctum. Si Hebræi volunt vetus Testamentum esse à Deo reuelatum, necesse est velint etiã nouum esse

Æquè currunt solutiones, ac difficultates.

esse à Deo reuelatum. Afferant in medium signa reuelationis illius; afferam,& ego similia reuelationis Euangelii. Dicant, illos esse verè libros Moysi; ex eadem ratione dicam Euangelium esse Matthæi, Lucæ, Marci, Ioannis, Acta Apostolorum Lucæ, &c. Non ponant in dubium miracula Moysis; nec ponere iu dubium possunt miracula Christi Sic semper æquali passu currendo, vtrique brauium veritatis reuelationis,& circa Scripturam, & circa Euangelium, obtinebimus. Sunt ambæ igitur à Deo reuelatæ. Prima dicit obscura, quæ non contradicunt secundæ; imò videntur per secundam verificata, ac ita esse testatur Euangelium. Ergo à primo ad vltimum lex Euangelica conformis Scripturæ, & derogans Cœremonias est vera lex. Hic arguendi modus est Tertul-

Tulliani, qui regulas præſcribens arguendi contra Hebr. cap. 15. de præſcriptione aſſerit: *Ergo non ad ſcripturas prouocandum eſt, nec in his conſtituendum certamen, in quibus aut nulla, aut incerta victoria, eſt. Nam etſi ita nō euaderet collatio Scripturarum, vt vtramque partem parum ſiſteret, ordo rerum deſiderabat illud priùs proponi, quod nunc ſolum diſputandum eſt; quibus ſcilicet competat fides ipſa; cuius ſint ſcripturæ, à quo & per quos & quando, & quibus ſit tradita diſciplina, qua fiunt Chriſtiani: vbi enim apparuerit eſſe veritatem diſciplinæ, & fidei Chriſtianæ, illic erit veritas Scripturarum, & expoſitionum, & traditionum Chriſtianarum.* Subſumo nunc veritas diſciplinę apparet eſſe in Chriſtiana; ergo hæc eſt vera; hæc docet Meſſiam veniſſe, eſſe

fi-

filium Dei, per ipsum legem veterem completam fuisse: ergo, &c.

Quod Messias venerit ex Euangelio demonstratur.

142 Confirmatur, si semel quod Euangelium dicit est à Deo reuelatum, & firmiter credendum, sequentes propositiones Hebræis propono. Ioann. 1. 14. *Verbum caro factum est, & habitauit in nobis*: Ex eodem Ioann. cap. 4. 25. *Cum ergo venerit ille, nobis annunciabit omnia*, dicebat Christo mulier Samaritana: dicite ei Iesus *ego sum, qui loquor tecum*. Idem c. 11. 27. *Credis hoc? vtiq; Domine ego credidi, quia tu es Christus filij Dei viui, qui in hunc mundum venisti.* Matthæi 26, 64. *Tu es Christus filius Dei? dicit illi Iesus: Tu dixisti. Verumtamen dico vobis, amodo videbitis filiū hominis sedentem à dextris virtutis Dei, & venientem in nubibus Cœli*. Marci 14. 62. *Tu es Christus filius*

lius Dei benedicti? Iesus autem dixit illi: ego sum. Lucæ 22. 67. *Si tu es Christus dic nobis. & ait illis: Si vobis dixero, non credetis, si autem, & interrogauero, non respondebitis mihi.* Act. Apostol. c. 17. 3. *Per sabbata tria disserebat eis de Scripturis, adaperiens, & insinuans, quia Christum oportet pati, & resurgere a mortuis, & quia hic est Iesus Christus quem annuncio vobis.* Capit. 18. 28, eorumd. *Vehementer enim Iudæos reuincebat, publicè ostendens per scripturam esse Christum Iesum.* Hæ igitur propositiones, vtpotè à Deo reuelatæ, firmiter credendæ sunt. Atqui Messiam expectatum, Patribus promissum, à cunctis desideratum, venisse declarant; ergo quod Messias venerit credendum est.

Triplici responsione vim argumenti tentant eludere Hebræi.

143 Multiplici responsione vim argumenti tentant in-

infringere Hebræi. Primò asserunt miracula Christi ope demonum facta fuisse. Secundo, artes magicas Christum in Ægypto didicisse, cuius ope deinde mirabilia effecerit. Tertio, miracula Iesu cuidam arcano ascribunt, quod posuerit in Templo Salomon, à nullo nisi à Christo lectùm; nam alijs duo leones per mille ante annos custodientes prohibebant. Quarto, Deus est immutabilis ergo non potuerat legem aliam ab antiqua diuersam reuelare.

Virtute Dæmonis miracula Christi non fuere,

544. Verum enim verò hæc Hebræorum effugia satis supra, miracula Christi probando, impugnauimus. Nonnulla nunc ad vberiorem doctrinam addo. Et primo, ope Dæmonum miracula Christi fieri vanissimum est assumptum; si enim Christus ad sternendos ac vincendos demones venit, illos è corporibns eijciebat obsessis

ſis, vbi doctrina & dogmata eius innotuerunt, funditus Dæmonis poteſtas confracta eſt; quomodo deinde Dæmonum ope ac auxilio, miracula efficere potuerat? Tum quia miracula Chriſti, vtpotè ſupra naturam, dæmonum virtutem excedebant, qui à naturali ſphæra limitantur, ac ſolum applicando actiua paſſiuis, inſolita opera efficiunt. At, dicant, Moſes, Elias, alijque veteris legis Prophetæ effecerunt ope Diaboli prodigia? Negant aſſeueranter, cur ergo & Chriſtus, Dei Omnipotentis brachio innixus, talia opera non patrauit? quænam maior ratio relucet in Moſe, quæ non militat in Chriſto?

145. Secundo, Chriſtum artes magicas didiciſſe eſt diabolicum inuentum. Deducunt hoc ſolemne blaſphema ex eo quod Chriſtus Ægypti moram fecerit; natus

Artes magicas Chriſtus non didicit.

tus, instructus ac per longum tempus moratus est Moses in Ægypto, artesque magicas non didicit; nec ergo Christus. Tum quia vi artis magicæ opera, quæ & Diabolus valet efficere, magus efficiet, nec vltro alia superioris ordinis operabitur; at Christus, vt supra dixi, fecit vera miracula, non ficta & apparentia, sed realia. Quod si dicent talia prodigia arte magica fieri potuisse, peto, quare & magi ipsi arte pollentes ac magistrj similia non effecerunt? quare Iulianus Apostata, qui ex omnibus orbis plagis huiusmodi nebulones vocauit ad hosque inquirendos nullis impendijs pepercit, vt & ipsum instruerent ac diabolica arte adiuuarent, vnum verum miraculum non legitur effecisse?

Est fabula arcanum verbum Salomonis à Christo lectum

146. Tertio est fabula, arcannm Salomonis, vndè ha-

habuerunt Hebræi ? nullam mentionem de tali verbo occulto ac potentissimo facit Scriptura. In Templo leones non fuere, solum duo seraphim aurei custodientes arcam extabant, eam alis entensis hinc indè tegentes. In arca conseruabantur virga Aaron, manna, & legis Tabulæ. Christus deindè numquam ingressus est interiora Templi, quia Sacerdotum dumtaxat erat priuilægium illud: sicuti Sancta Sanctorum visitare vno die anni, solius summi Sacerdotis. Tum quia peto, quare leones solo Christo & non alijs permisere arcani verbi lecturam? & post lecturam Christi recesserunt leones vel ne? si recesserunt, & alij legere potuissent, adeoque in ipsus virtute magna prodigia facere. Si non recesserunt, quandiù in custodia durarunt? Adde si Salomon ver-

bum scripsit, verbum sciuit, & tamen non legimus mirabilia in verbo fecisse. Accedit Templum destructum ac combustum à Nabusardam principe exercitus Reges Babylonis 4.Reg.cap.25. 9. *Et succendit domum Domini, & domũ Regis, & domos Ierusalem*. Consequenter combusti sunt Leones verbi arcani custodes, tum etiam deleta fuit scriptura, vel in cinerem redacta. Deindè post reædificationem templi, Romani, qui cum Pompeo templum ingressi sunt, tale aliquid non comperisse est indubium, quia saltem Iosephus, ac alij illius ætatis historiographi notauissent, ac publicassent.

Deus ex legis Euangelicæ reuelatione non mutatus est.

147 Quartò nunquam Deus mutatus est, quia legem duraturam ad Messiam vsque prænunciauit, imò mutabilis argueretur si legem Euangelio non compleuisset; ipse

ipſe namque per Ieremiam prohetam cap. 3. 31. pactum nouum, ſeù legem nouam ſe daturum promittit, quæ eſt lex gratiæ, & Euangelij, his verbis: *Ecce dies veniunt, dicit Dominus, & feriam domui Iſrael, & domui Iuda fœdus nouum; non ſecundum pactum, quod pepigi cum patribus eorum, in die, qua apprehendi manum eorum, vt educerem eos de terra Ægypti: pactum, quod irritum fecerunt, & ego dominatus ſum eorum, dicit Dominus: Sed hoc erit pactum quod feriam cum domo Iſrael poſt dies illos: Dabo legem meam in viſceribus eorum, & in corde eorum ſcribam eam, & ero eis in Deum, & ipſi erunt mihi in populum.* Tum quia Deus legem in Sina dedit Moyſi addentem multa ſupra legem naturæ, nec mutatus eſt; ergo per hoc quod legem Euangeli-

cam Christus dederit, derogantem multa legis veteris, Deus non est mutatus.

DECIMASEXTA PROPOSITIO.

Euidentia morali constat libros sacros tum veteris, tum noui Testamenti illorum fuisse quibus adscribuntur, adeòque signa Religionis ibi notata non ambigendum est esse vera.

Libros nō esse eorum, quibus ascribuntur, effugere.

140 P Ondere argumenti pressi nostræ Religionis exteri ad vltimnm recurrunt effigium, nempe non esse certum an signa Religionis Christianæ fuerint eo modo quo narrantur, quia forsan libri in quibus inueniuntur, non sunt Authorum, quibns adscribuntur; & si sunt vndè magis vera quam

ficta

ficta continere colligitur ? Exponunt miracula, notant prophetias, nos autem nec illa videmus, nec iſtas verificatas experti ſumus. Verùm enim verò primò, hoc effugium eſt impertinens, & deluſorium; quia ſtante dubio librorũ Chriſtianę Religionis æquè vrgeret aliarum Religionum dubium; idcircò nec poſſemus libros incertos cõparare, nec ſigna Religionum inquirere, ac vno verbo, nec veram Religionem inuenire; quia niſi Deus daret credenti ſignorum experientiam, iſte ex vi librorum referentium, ſemper in ſuppoſito dubitaret. In materia igitur de Religione, non ſolum diuinæ prouidentiæ eſt dare ſigna, & excedentia comparatiuè; ſed etiam aduertere, & nos corrigere, ſi libri Authorũ, quibus adſcribuntur non eſſent, vel fideliter ea quæ continent non

Ratio militat contra omnes Religiones.

 affer-

afferrent ; aliter quisque posset proprio Marte fingere libros, & Religionem vndequaque suffultam prodigijs, ac miraculis inducētibus ad assensum illius veritatis nouæ præ alijs, etiā Christiana.

Incumbit Diuinæ Prouidētiæ corrigere in casu erroris

149 Secundò, probo directè omnes libros veteris, & noui Testamenti esse veros. Libri illi habiti sunt vt genuini ab omnibus ætatibus proximè, & continuata serie sequentibus: ergo verè sunt genuini. Consequentia hæc est manifestissima, quia aliū non est excogitabile signum, quam constans succedentium ętatum consequentium testimonium; hinc Augustinus contra Faustum Manichæum adulteratos fingentem libros noui Testamenti, ex illo eodem antecedenti oppositum probat: *Platonis*, inquit, *Aristotelis*, *Ciceronis*, *Varronis*, *aliorumque eiusmodi authorum libros*, *vndè*

Demonstratur libros esse genuinos.

no-

nouerunt homines, quod ipsorum sint, nisi eadem temporum sibimet succedentium attestatione continua? Multa multi de literis Ecclesiasticis conscripserunt, non quidem authoritate canonica, sed aliquo adiuuandi studio, siue discendi; vndè constat quid cuiusque sit, nisi quia his temporibus, quibus & quisque scripsit, quibus potuit insinuauit, atq; edidit, & indè in altos, atque alios continuata notitia latiusque firmata ad posteros etiam vsque ad nostra tempora peruenerunt, itaut interrogati cuiusquisq; liber sit, nõ hæsitemus, quid respõdere debeamus

150 Certè libri non desunt suppositij, at hi sciuntur, nec controuertuntur, & saltem si nullum extat inditium, quod sint apocryphi, & aliundè successionem continuatam habemus veritatis de illis dubitandum non est.

Exponitur antecedens argumenti.

Veniamus nunc ad Antecedens. Primò libri noui Testamenti quoad Euangelium Matthæi à Clemente Romano, qui Apostolorum tempore vixit, ab Ignatio, Polycarpo, & Papia Ioannis discipulis testificatur. A Cerintho hæretico Apostolorum coętaneo admittitur: Successit deindè Iustinus Martyr, postea Anthenagoras; huic Irenæus, qui vno ore, & laudarunt, & admiserunt; nonnulli ex ipsis Euangelium etiam Marci comprobarunt, quibus additur Porphyrius confirmans antiquitatem Euangelij Marci, dum illum carpit. Non minus ab ijsdem Euangelium Lucæ commemoratum fuit, & Cerdo & Marcio, alijs reiectis, illud amplexi sunt. Idem dicendum venit de actibus Apostolorũ. Testimoniũ antiquitatis ipsorum est Philostratus Seuero Augusto coęuus, qui Multa

de

de actis in Apollonium suum transcripsit. Euangelium Ioannis comprobatur à Iustino Ioannis ætati proximo. Irenæus, Clemens Alexandrinus. Prima verba eiusdem Euangelij vsurpat Amelius Platonicus philosophus differens de rerum origine. Tres Epistolæ Ioannis. Quoad primam testis est Papias auditor Ioãnis, laudant Irenæus, Tertullianus, Clemens Alexandrinus, Origenes, Dionysius Alexandrinus libr. 2. de promissionibns. Secunda deindè, & Tertia deducitur ex Clemente Alexandrino Strom. 2. qui primã Epistolam citat vt maiorem: ergo oportet Ioannis esse reliquas duas, quas idem Clemens inter sacros libros connumerat in libris ὑποτυπώσεων ita Eusebius histor. lib. 6. cap. 54. Ex secunda accipit testimonia Tertullianus de Charit. Christi cap. 24. nonnullas ine

ſtantias cõtra duas illas Epiſtolas vide apud Huetium in probatione primæ propoſitionis, quas ſoluit, & non paucos in cõprobationem affert teſtes.

151 Apocalypſim quoad ætatem, nemo ambigit eſſe Apoſtoli; tradit Iuſtinus, affirmat Irenæus. Euſebius Hiſtor. lib. 3. cap. 23. ad annum XIV. Domitiani hæc habet: *Domitianus alter à Nerone, Chriſtianos perſecutus eſt. Sub eo Ioannes Apoſtolus in* Pathmos *relegatur, vbi Apocalypſim vidit, quemadmodum declarat Irenæus.* Conſentit etiam Tertullianus, Clemens Alexandrinus, Apollonius aduerſus Cataprygas, Origenes, ac plurimi propemodum alij.

152 Epiſtolæ Pauli Apoſtoli. De ipſis mentionem facit Petrus in poſteriore Epiſtola, Clemens, Polycarpus, Ante-

Antenagoras, Tatianus, Clemens Alexandrinus Strom.2. Epiſtola Iacobi indicatur ab Euſebio lib ſecundo Hiſtoriar. capit. 23. libro tertio cap.25. & lib.6.cap.14. Cyprianus, Origenes, Euſebio antiquior. Athanaſius in Synopſi, Gregorius Nazianzenus in carmine de lib. canonic. Hieronymus de Scriptoribus Eccleſiaſticis in Iacobum.

153 Duæ Petri Epiſtolæ. de prima ait Euſebius: *Hac, priſci Presbyteri, vt authoritates neutiquam cõtrouerſæ, in ſuis ſcriptionibus vſi ſunt.* Teſtimonia ab ipſa petiere Polycarpus Chriſtiana Doctrina ab Apoſtolis imbutus: Papias diſcipulus Ioãnis, Irenæus, vt notat Euſebius lib.4 cap.14. lib.5. cap.8. Quoad ſecundam cognita fuit inter Canonicos libros à Clemente Alexandrino, ab Athanaſio in Synopſi, & à Grego-

rio in Carminibus, ac apud alios innumeros. Videantur apud Authores,

154 Dices primò. Multa olim circumferebãtur Euangelia, ficuti, & acta, ac Epistolæ, quæ omnia censura sua notauit Gelasius Papa; ergo non satis constat de librorum veritate. Respondetur illa ratio, quæ firmat genuinorũ librorum authoritatẽ petitã ex suffragijs continuata serie ætatum; illa eadem apocryphorum authoritatẽ diluit, quia semper Canonicos vti veros, alios vt apocryphos habuerunt Catholici.

Prima instantia soluitur

155 Dices secundò. Multos noui Testamẽti libros ab Hęreticis repudiatos fuisse; ergo non est cõstans omnium cõsensus admittens. Respondetur, Hæretici, vt causæ suæ vnusquisque seruiret, libros mutilabant, nonnullos spernebant. Et Santa Ecclesia,

Secunda instantia contra communem consensum eneruatur.

sia, quæ ab initio tramitem tenuit, constanter perseuerat in libris, qui continuata successione, vt veri semper habiti fuere. Nec in arbitrio hæreticorum est, nunc veros, nũc falsos proclamare libros, cum, & ipsi, iuxtà oppositionem quam in sacris libris inueniunt contra scelestissimata dogmata, tentant ijsdem libris fidem labefactare.

156 Verum ergo sit continuata successione antecedentibus ætatibus (quia de temporis processu nõ est ambigendum) libros noui Testamẽti fuisse receptos; ergo verè sunt genuini, & illorum quibus adscribuntur, & veraces sunt.

Concluditur vt satis probatũ, antecedens.

157 Confirmatur, quia historiæ contentę in nouo Testamento sunt veraces; nam illa historia verax est, quæ res gestas ita narrat, vti narrantur in multis libris coętaneis, vel proximis ætati, qua res gestæ

Confirmatur librorum veracitas ex concordantia exterorum Scriptorum.

gestæ sunt; huiusmodi sunt noui Testaméti historiæ; ergo sunt veraces, adeòque etiam veri, & canonici libri. Maior est certa, quia non aliter sciri aut credi possunt quecunque oculorum testimonio non cognouimus, alioquin nec ego crederem Oceanum esse, nec Cæsarem vixisse, nec Neronem. Minor ostenditur. Primo, de Ioanne Baptista testis est Iosephus vterque, Matthiades, & Gorionides. Iosephus quoque meminit Iacobi fratris Iesu, ac ipsius Christi, tum etiam Quirinij, Pontij Pilati, Festi, & Felicis Caiphæ, Herodis, Herodiadis, & Agrippæ. Vixisse Iesum memorat Iosephus, Suetonius, Tacitus, Plinius iunior, Porphyrius, Phlegon, Trallianus, Celsus, Numerius, Lucianus. Fuisse natum Christum ex Virgine vxore Fabri agnoscit Celsus Christianorum hostis. locum fuisse

Bet-

Bethlehē probāt Tabulę censuales Romanorum. Nouum Sydus apparuisse post Christi ortum, non inficitur concedere Iulianus. Infantum occisionem Augustus memorabile dicto cōfirmauit: *Præstare Herodis porcum esse, quàm filium*, vt refert Macrobius in Saturnalibus. Miracula Christi confessi sunt Hebræi Talmudici operis cōditores, Cælsus, & Iulianus. Non terminaretur hoc opusculum, si omnes referri deberent, videatur Huetius in propositione tertia, qui didisertissimè omnia puncta exterorum auctoritate, ac Gentilium conualidat. Hinc consulendo breuitati, alio confirmo argumento. Libri Canonici noui Testamenti, & etiam veteris illi sunt, quos Deus per reuelationem confirmauit esse; sed Deus confirmauit illos esse, quos Ecclesia Cattholica numerat; ergo

ergo illi sunt. Minor probatur, quod Ecclesia Catholica determinat per Deum in ipsa loquentem determinatur; atqui ipsa determinauit tales esse, & non alios libros canonicos; ergo illi sunt. Assumptũ patebit in sequenti propositione.

DECIMASEPTIMA PROPOSITIO.

Inter expositiones Scripturæ illa est à Deo reuelata, quam Catholica hodiè profitetur Ecclesia.

158 CONclusũ est scripturam veteris & noui Testamenti esse à Deo reuelatam, & falsas indè omnes & quascunque alias religiones Sanctæ Scripturæ oppositas, ex concordantia etiam

etiam scripturarum, ac infallibili earum veritate, contumaciam Hebræorum emolliuimus. Nunc sectarios omnes, ac infensissimos Christianæ Religionis hostes conuincendi sunt eadem prorsus methodo, quam supra insinuauimus: nam non minus diuinæ Prouidentiæ incumbit reddere inuenibilem & discernibilem Religionem veram præ falsa, in concursu Religionum, quam reddere inuenibilem; inuenta iam Religione. expositionem veram in concursu multarũ expositionũ &c. quid mihi prodesset studio ac labore probasse vetus ac nouum Testamentum esse Religionem à Deo reuelatam, si confunderer denuo inter tot tantasque Sacræ Scripturæ expositiones? Scio propositionem hanc: Hoc est corpus meum, esse à Deo reuelatam; sunt sexaginta li-

Diuinæ Prouidentiæ est reddere inuenibilem veram S. Scripturæ expositionem.

cumferuntur, illa est vera expositio reuelata à Deo, quæ habet maiora signa veritatis & probabilitatis. Atqui expositio Eccelesiæ catholicæ gaudet huiusmodi signis; ergo est vera expositio reuelata à Deo.

159 Minorem probo, numerando signa veritatis Ecclesiæ Catholicæ, & primò nomine Ecclesiæ Catholicæ venit hic Ecclesia Christiana prout distincta ab Ecclesijs hæreticorum. Nam Christifideles cęperunt Christiani appellari primum Antiochiæ; quia vero hæretici mox orti sunt, qui se esse Christianos nominabant, inuentum est cognomen seiunctum, nempè Catholici, quod indicauit Pacianus Epistola prima *Christianus*, inquit, *mihi nomen est*, *Catholicus verò cognomen: illud me nuncupat, istud ostendit: hoc probor, indè significor*. Ecclesia nunc Ca-

Ecclesia Catholica est Ecclesia Romana

Catholica est Ecclesia Romana, primo quia ista tenet triplex symbolũ, nempè Apostolicum, Nicænum & Athanasij. Secundò ex continuata successione & legitima possessione. Hinc Augustinus libro de vera & falsa Religione cap. 7. *Tenenda est nobis Christiana Religio, & eius Ecclesiæ communicatio, quæ Catholica est, & catholica nominatur, non solum à suis, sed etiam ab omnibus inimicis. Velint enim nolintue ipsi quoque hæretici & schismatum alumni, quando non cum suis, sed cum extraneis loquuntur, catholicum nil aliud quam catholicam vocant, non enim possunt intelligi, nisi eam hoc nomine discernant, quo ab uniuerso Orbe nuncupatur.* Sed quidquid sit de hoc nomine, de quo Bellarminus disertissimè disputat in controuersijs, voco (prò nunc præscin-

ſcindo à controuerſia) Eccleſiam Romanam Catholicam, & oſtendo ibi haberi omnia ſigna veritatis & probabilitatis: quæ quidem ſigna in cœtibus ſectariorum non inueniuntur.

160 Primo, in Eccleſia Catholica perſeuerantia miraculorum inuenitur, quæ fuit in principio Chriſtianæ Religionis; & quidem an vndecim primis ſæculis non eſt controuertendum in perſeuerauerint in Eccleſia miracula; multa enim facta fuère in confirmationem dogmatum fidei Catholicæ, vt videre eſt in Annalibus Eccleſiaſticis; præcipua ac inſigniora refert Reuerendus Pater Dominicus à SS. Trinitate lib. 4. ſec. 2. cap. XI. Bibliothecæ Teologicæ. Tum quia inueniuntur in Tomis hiſtoriæ Eccleſiaſticæ Centuriatorum Magdeburgentiũ. Incipiamus ergo à duodecimo

In ipſa habeãtur miraculorum perſeuerantia.

mo ſæculo, ab anno nempè 1100 ad annum vſque 1600. Ab anno 1100 vſque ad annum 200 ſplendiderunt prodigijs coruſcantes Beatus Malachias Epiſcopus Hiberniæ, Romani Pontificis legatus. Sanctus Bernardus, qui vna Die in Diæceſi Conſtantienſi cœcos vndecim illuminauit, mancos decem curauit, claudos decem et octo ſanauit, ita refert Gophridus lib 4. cap. 4. Thrias Epiſcopus Cantuarienſis conuertens aquam in vinum ſola ipſius benedictione ex Helmoldo in Cronico Slauorum lib. 1. cap. 19. In decimo-tertio ſæcula fuere Sanctus Dominicus & Franciſcus, Beatus Petrus Martyr, Sanctus Antonius ac Bonauentura, Eliſabeth Regis Vngariæ filia. Decimoquarto ſæculo, S. Rochus, Sancta Catherina Senenſis, Sanctus Bernardinus, Nicolaus Tolenti-

tinus. Decimoquinto, S. Vincentius Ferrerius, Beatus Antonius. Decimosesto, S. Franciscus de Paula, S. Ignatius Loiola, S. Franciscus Xauerius, Carolus Borromeus, Philippus Nerius, & multi alij lectoribus satis satisq; notis, qui omnia miraculorum genera patrarunt in Ecclesiæ Cattolicæ confirmatione. Ergo perseuerantia miraculorum habetur in Ecclesia, quæ eadem in sectarijs non inuenitur, cum nequè vnum penè miraculum in confirmationem falsorum Dogmatum afferre valeant:

161 Secundum signum expellendi à corporibus obsessis Diabolos, solùm est in Ecclesia Catholica. Lucæ 10., Marci 16. *In nomine meo Dæmonia eijcient*. Catholici cogũt exire Dęmones, ipsos exagitant, compellunt, respondere præcipiunt, diuersis linguis loqui adstringuu-

Viget etiam signum expellendi diabolos ab obsessis.

guu-

gunt. Quod & Mahumetani & hæretici haud faciunt. Nec dicant hæretici miracula dicta fuisse ſuppoſita & falſa, & Dæmones expulſos fuiſſe fictitios. Primò, quia debet probari, nec gratis aſſumi, cum pro noſtra parte ſit præſumptio, quia historirici viri Sanctiſſimi fuerūt; miracula diligenti inquiſitione & iuratis teſtibus examinata, & inter teſtes Reges Principes, Magiſtratus, integræque Ciuitates adnumerātur. Tū quia veritas temporis filia fraudi diù latenti opponeretur. Nec huiuſmodi falſitatem Eccleſiam decipientem permitteret Deus. Fictas deindè Dęmonum expultiones eſſe eſt effugium, etiam improficuè à Iudeis, contra Chriſtum legiſlatorem inuentum, *In Beelzebu Principe Dæmoniorum eijcit Dæmonia*, quando verè propria præcipuerat autho-

ctoritata, quid mirum si etiam Hæretici contra Ecclesiam Catholicam, Blasphemiam imitentur Iudeorum. Experimento constant quotidie, in praxi est Exorcistarum exorcismis eijci à corporibus Dęmonia, nec contrarium mihi multa hisce oculis videnti, vnquam probabunt.

Diuinæ Prouidētiæ est, quod nunc miracula non sint frequentia,

162 Quod si hodiè tot non videantur, quot in primitiua Ecclesia miracula, Deus sua ineffabili disposuit prouidentia: primò quia authoritatoriè antiqua perseuerant miracula, quæ cum vno vel alio hisce temporibus facta satis sunt ad credibilitatem Eccclesiæ fundandam. S. Augustinus lib. 22. cap. 8. *Necessaria*, inquit, *fuerunt miracula priusquam crederet mundus, ad hoc vt crederet mundus, ea enim vt fidem facerent innotuerunt, & eadem per fidem*

e quam

quam fecerunt, multò clarius innotescunt leguntur quippè in populis vt credant, nec in populis tantum nisi crederentur legerentur. Aliam adducit rationem Augustinus cap. 25. de vera Religione & cap. 16. de vtilitate credendi, quia si successiuè à primitiua vsque ad hæc tempora facta fuissent continuata ac multa miracula, ista non essent amplius insolita ac inusitata, nec motiuum præberent inferendi esse supra Naturam: nam miraculum est id quod contra continuatam experientiam euenit, quod si sepè eueniret mortuorum resurrectio, E.G. cæcorum illuminatio iuxta experientiam fierent. Tum quia essent superflua, quia ad credendum maximum nobis proponitur miraculum, vnio nempè & fides tot populorum in Christo credentium; Dominus Lucæ 16. *Si moysen &*

Pro-

Prophetas non audiunt, neque si quis ex mortuis resurrexerit, credent. Dicam & ego si toti mundo credenti non credent, nec si mortui resurgent, credent.

163. Tertium signum est Oraculum propheticum, & prediǫtio, quia in proximis sæculis in nostra Ecclesia non defuit donum hoc prophetiæ, nam viri sancti multa dixere, quæ euentum iuxtà Oraculum habuere; Legantur historiæ SS. Bernardi, Francisci, Dominici &c. ex aduerso hæretici nulla vera vaticinia, nisi fortè in testimonium nostræ fidei adducere possunt, quæ Deus ad ipsorum confusionem operatur, sicuti ante nouum Testamentum sybillis aduentum Christi reuelauit. Cæterùm nec vnum habent propheticum testimonium, quod si aliquando prophetarunt, decepti sunt, afferam

Tũ etiam oraculum Propheticum haberus

moritanum cum Prisca ex Maximilla, multa isti futura dixere, quæ nunquam euenerunt, notat Eusebius lib. 1. Histor. cap. 16. & 18. ita euenit Luthero falsa prædicenti, ex Cochleo in actis Lutheri.

Et sanctitas doctrinæ ac morũ

164 Quartum signum est Sanctitas Catholicæ doctrinæ, in qua habetur veræ sanctitatis disciplina, nempè continentia, sanctimonia, legum obseruatio, imitatio capitis, scilicet Christi, & hoc nedum speculatiuè quatenus præscribit modum & præcipit talia facere, sed etiam practicè, quia in Ecclesia nostra veri Christi imitatores non desunt, continentiam, ac Sactimoniam perfectionemque Euangelicam, Religiosi strictissimã profitentur obseruantiam. Ex opposito Hæretici, & in capite & in membris viget omnium vitiorum mater superbia, teste Au-

Augustino lib. de Pastoribus Cap. 6i *Diuersis locis*, inquit, *sunt diuersæ scilicet hæreses, sed vna mater superbia omnes genuit, sicut vna mater nostra Catholica õnes Christianos fideles toto Orbe diffusos*. Scelestissimi fuerunt Lutherus, & Caluinus (vt omnes in istis complectar) pessimi ergo & ipsorum sectatores. Et quæ maior excogitabitur arrogantia & elatio? Dum enim Lutherus contra Regem Angliæ inuehitur in libro contra Regem, asserit quod Ioannes Baptista de Christo, nec Reges, nec Pontifices dignos esse suorum corrigiam calceamentorum soluere. Quod si malorum Christianorum vigeat in Ecclesia Catholica iniquitas, ex hoc non patitur Catholica Ecclesia in veritate detrimentum. Non contaminatur communione malorum Sanctitas Ecclesię;

Malorum iniquitates non officiũt sãctitati Ecclesiæ.

primo quia apud Iudæos in veteri Testamento extabant mali & praui homines, Sacerdotes preuaricauerūt cap. 73. Ierminæ; *Sacerdos & Propheta polluti sunt, & in domo mea inueni malum eorum ait Dominus*. Ipse Christus conquerebatur: *Super cathedram Moysis sederūt Scribæ & Pharisei, omnia ergo quæcumque dixerint vobis seruate & facite; secundum verò opera eorum nolite facere*. Non ideo Sanctitas doctrinæ in Iudaismo defecerat. Similè arguas in Christiana Religione, in qua vllo vnquam tempore crimina populorum ac Prælatorum defecerunt, & tamen sicuti in primis temporibus, ita in istis perseuerare debet inuariata veræ Religionis sanctitas. Tum quia Sanctitas Religionis vel est effectiua, & hæc compatitur Ministrorum scælera, vpotè poten-

tium

tium Sacrementa ministrare & gratiam suo modo conferre. Vel est formalis, & hæc obtinetur non obstante sint in Ecclesia mali; cum aliundè nou deficiant boni. Adde Hæreticos haud negare peruersionem futuram Christianorum ab Antichristo, de quo dicirur Mathæi 24. *Surgent Pseudochristi; Pseodoprohetæ, & dabunt signa magna & prodigia, itaut in errorem inducantur, si fieri potest, etiam electi.* Ac in tanta iniquitatum congerie ac Peccatorum multitudine, non cessabit Ecclesiæ Sanctitas; ergo incongruè & nunc inferunt ex multorum præuaricatione Sanctitatis Ecclesię Catholicæ defectnm,

165 Quintum signum est continuata Martyrum constantia, quæ vsque ad hæc nostra tempora pro veritate Catholicæ Religionis Iaponiæ, ac alijs Orientalibus Regnis

Non defficit Martyrum cōstantia.

gnis ęquè ac antiqua resplendet. Quotidiè distantissimas petunt Regiones Catholici, vt suam illic fidem diuini honoris studio propagent, pericula, tormenta, vexationes mortem subeunt: *At hæreticis non negotium est Ethnicos conuertendi*, vt inquit Tertull. lib. de Præscriptionibus capit. 41. *Sed nostros euertendi nostra suffodiunt, vt sua ædificent, hanc magis gloriam captant, si stantibus ruinam, non si iacentibus eleuationem operentur.*

Hæreticorum martyres non probant hæresis veritatem.

166 Opponent etiam & Hæreticos pro suis erroribus mortem oppetijsse, apud Eusebium lib. 5. Histor. cap. 18. Inuenitur Montanistas de numero suorum Martyrum gloriari. Idem de Messalianis hæresi decimatertia, & de Arianis hæresi 76, At hanc instantiam labefactat validissima retorsio, quia quod ex Paganis Lelius Cedrus,

Re-

Regulus, & alij pro idolis mortem subijssent, non infirmatur signũ veritatis Christianæ, à Martyrum constantia deductũ, vt & hæreticos velint nolint, concedere oportet: ergo quod ex hæreticis nonnulli passi sint, non tollit signum Catholicę Religionis illatum ex recentiorum Martyrum virtute. Ratio est, quia vt ait D. Augustinus in Psal. 34. conclus. 2. *Martyres non facit pœna, sed Causa*. & quidem hæretici, sicuti & Pagani exterius pro honore Dei mori fingebant, reuera tamen vt gloriam venarentur temporalem, vel ex pertinacia, vel ex odio Catholicæ Religionis, sæpè ex dispe-ratione, quia cum mortem euadere non potuissent, etiãsi hæresim retractarent, mori potiùs cum Diabolo, quàm cũ Christo voluerunt; idcircò de hæreticis, quod Concilium Aurosicanũ secundũ can. 17.

dici potest: *Fortitudinem Gentilium facit humana cupiditas, fortitudinem Christianorũ Charitas Dei diffusa in cordibus nostris.* Secunda ratio est sanctitas, ac vitæ innocentia Martyrũ Catholicorum miraculis, ac signis confirmata. Accedit ipsorum mortem non fuisse coactam, sed spontaneam, cum, vna hac vocula: *Non sum Christianus*, vacassent ac immunes redditi essent à cruciatibus à morte. Vndè & si Martyrum constantia simpliciter non veritatem probet, omnibus alijs additis circumstantijs, fit signum ineluctabile Catholicæ Religionis.

167 Sextum signum est diuturna, & constans per tot sæcula Religionis immutabilitas; sicuti enim omnis diuisio, & scissio probat Religionẽ ab homine non à Deo; Ita ab opposito vnitas diuinam esse institutiouem infert,

quia

Ecclesia Catholica inuariata durat.

quia non *est dissensionis, sed pacis*, 11. Corint. 14., & Cyprianus lib. de Vnitate Ecclesiæ cap. 5. *Adulterari non potest sponsa Christi, incorrupta est, & pudica, vnam domum nouit, vnius cubiculi sanctitatem casto pudore custodit.* Catholica igitur Religio per tot Regna distantissima vulgata eandem fidem custodit, nulla varietas inuenitur, & Thomistę, & Scotistę, & Ægydiani disputant; in fide tamen & credendis conueniunt, idem pœnitus sentiunt, ac omnes id vnum profitentur, quod Ecclesia Carholica credendum proponit, ac iudicat. Et ratio à priori huiusmodi veritatis est, quia cum Catholici præter Sacram Scripturam admittant visibilem iudicem explicantem infallibili authoritate Scripturæ sensum, ac omnes istius sententiæ subijciant, & aliundè, qui pertinaciter deuiat à de-

finitionibus, & sententijs visibilis capitis, extrà gremium ponitur Ecclesiæ; impossibile est, vt vel minima habeatur distinctio, vel doctrinæ diuersitas in Catholica Ecclesia.

Non sic Hæreticorum Ecclesia.

168 Ex opposito hæretici, & si ab vno procedentes Hæresiarca, nullam habent in fide constantiam. Et certè, præterquam quod manifestè experiatur in veteribus hæreticis, quia hæresis Simonis diuisa fuit statim in Menandrianos, Basilidianos, Saturnianos, &c. Marcionistæ in Pepusianos, Artotyritas Phrygastas, & alios, vt videre est apud Sanctum Ireneum *lib.* 1 capit. 21. Epiphanium lib. 1. to. 3. contrà hæreses. D. Augustinū lib de Heresibus capit. 46. Manifestius videtur in recentibus hæreticis. Ex solo Luthero trigintaquatuor diuersas sectas ortas esse Fridericus Staphylus suo tempo-

pore in lib. de Concordantia discipulorũ Luteri affirmat. At nunc ferè centum numerantur, vt refert Dominicus à SS.Trinitate lib.4. sect.4. cap. 3. Sacramentarij scissi sunt in Carolostadianos, Zuuinglianos Oecolãpadianos, Souuenckfeldianos, Caluinistas. Quot sint deindè eiusdem Lutheri cõtradictiones incredibile videtur. Ioannes Cohcleus in articulo de Cõmunione sub vtraque specie innenit trigintasex. Trecentæ explicationes super illa sola verba. *Hoc est corpus meum* habentur. Ipsimet Lutherani, quænam sit vera confessionis Augustanæ formula nesciunt, quia quot sunt æditiones, tot sunt immutationes, videatur Adamus Tannerus Soc. Iesu 2. p. Anat.Conf.Aug.dem.10.§.11.

169 Ex quibus optimè concluditur illud D. Hilarij lib.7. de Trinitate: *Bellum*

hæ-

hæreticorum pax est Ecclesiæ, & triumphus. Concordia enim, & vnitas stemma solius Catholicę Religionis est. Et qui volunt vnã linguam, dicam cum Augustino, veniant ad Ecclesiam, quia in diuersitate linguarum carnis vna est lingua in fide cordis.

Concluditur veram Sacræ Scripturæ expositionem illam esse quam docet Romana Ecclesia.

170 En igitur euidenter propositio probata, nempè Religio Catholica maiora habet signa veritatis, & probalitatis, quod idem est, ac expositio Scripturæ, quam defendunt Catholici, habet maiora signa veritatis; ergo est reuelata à Deo. Consequentia sequitur. Si verum est hoc argumentum, sicuti verissimum existimo, non est cur amplius ad infringendos hæreticorum errores laboremus. Inueni metrũ, & mensuram veritatis, & hæc est Catholica Religio, quicquid enim illa, exponit est à Deo reuelante, & inspirante, adeo-

adeòque quicquid suæ aduersatur expositioni, est contrà Deum, nec tenendum, nec defendendum, nec amplectendum. Prodeant nunc sua dogmata cōtrà Papæ authoritatem, contrà Sacramenta, contrà Purgatorium; depromant illa ex varia Scripturarum expositione; statim falsitatis cōuincuntur, quia non ipsorū, sed Ecclesiæ Catholicæ vera est expositio. Atqui Ecclesia Catholica diuersè, ac ipsi, exponit; ergo illorum expositio, veræ opposita expositioni falsa est, & falsissima consequenter dogmata talibus fundata falsitatibus.

DE-

DECIMAOCTAVA PROPOSITIO.

Pontificem Romanum esse verum Caput Ecclesiæ, ac Iudicem in Controuersijs fidei, demonstratur.

Romanus Pontifex est caput Ecclesiæ.

171 Pontificem Caput esse Ecclesiæ, ac eius iudicio omnia, quæ ad spiritualia visibilia pertinent, moderari, varijs rationibus communiter Theologi stabiliunt; quas vt abundanter me habeam, concisè referre non inficior, deindè vltimam ex methodo nostra cõfectam vtpotè clariorem, & inconcussam adducam. Primò, Ecclesia vera nempè Catholica modo omnium vtilissimo gubernanda est, quia perfectissimus Legislator Christus, nonnisi perfectissimã regiminis formam instituit. Quænam verò hæc sit, supponunt ex Platone in Polit. & ex Arist. l. 3. Politic. c. 5. & l. 8. Ethic. c. 10. Qnamlibet mul-

multitudinem gubernandam vel ab vno, & vocatur Monarchia: vel ab aliquibus de multis, & dicitur Aristocratia; vel omninò ab omnibus, & est Dimocratia; vel ex omnibus tribus, & habetur regimen temperatũ, ex Monarchia, Aristrocatia, & Dimocratia; vel ex duobus, & tunc habentur tria alia regimina propter tres combinationes aliàs, quę fieri possunt, nempè primò ex Monarchia, & Aristocratia. Secundò ex Aristocratia, & Dimocratia. Tertio ex Monarchia, & Dimocratia. Facta hac diligenti diuisione tres firmant propositiones. Prima, ex formis simplicibus gubernationis pręstantior est Monarchia. Secunda: Regimen temperatum ex omnibus tribus formis vtilius est simplici Monarchia, propter naturæ humanæ corruptionem. Tertia, circumstantijs seclusis Monarchia simpliciter excellit. Pri-

Monarchiam aminere probatur,

172 Primam probant propositionem de eminentia Monarchię ex omnium Scriptorum conuenientia, quos diligentissimè affert, ac ab aduersarijs vindicat Bellarminus lib. de Ecclesiastica hierarchia cap. 1. Tum etiam secundò, quia Deus vniuersum hominum genus ex vno homine fecit, non enim virum, & fœminam pariter ex humo produxit, sed virum ex humo, fœminã ex viro, vt nos instrueret, ait Chrysostomus, omnes ab vno pendere. Tertiò; quia regimen Monarchicum est iuxtà hominum inclinationem, omnes in hoc propendunt; sic domus ad vnum Patremfamilias reducitur, Orbis Terrarum potior pars à Regibus gubernatur, obseruamus animalia vnius principatum amare: sic Rex vnus apibus, Dux vnus in gregibus, Rector vnus in armentis. Hoc etiam pro-

proprietas optimi Regiminis postulat, quia in Monarchia inuenitur ordo, omnes enim subijciuntur, excepto eo, qui curam habet, aliorum. In Aristocratia Optimates sunt pares; in Democratia omnes æquales censentur. Habetur secundo assecutio finis, idest Ciuium inter se coniunctio, & pax; quia omnes vnius voluntati conformantur; at nou sic in gubernãtium multitudine, vbi difficulter multitudo in idem aspirare, ac idem iudicare potest. Tertiò, non deesset robur, & potentia, quia vbi maior coniunctio, ibi maior fortitudo. In Monarchia vbi omnes ab vno pendent, maxima est cõiunctio; ergo maxima fortitudo. Quartò, viget stabilitas, ac diuturnitas, quia difficiliùs diuidi potest Monarchia, quàm vlla alia regiminis forma: ergo magis durat; omne enim regnum
in

in se diuisum desolabitur, & quod est vnum est indiuisum. Nec minus experientia firmatur, quia Romanorum Respub. durauit annos 480. at non eodem modo, quia initio annuì Consules fuere, deindè Tribuni, tum Consulibus, ac Tribunis sublatis elati sunt decem viri, & iterum istis post annum eiectis, denuò Consules, & Tribuni. Monarchia verò incipiendo à Iulio Cæsare vsque ad Constantinum vltimum, durauit annos 1495. Quintò, habetur facilitas gubernationis, quia Rex, & si tardioris sit ingenij, cùm semper eodem fungatur officio, omnibus Senatoribus vsu, & experientia præstat. Senatoribus deindè negotia sunt cōmunia, Regi propria; propria diligentius quàm aliena curantur. Denique vbi multi Rectores, vix euitari potest emulatio, contentio vix vt inde,

destructionem Reipublicæ, proprio fine priuato non trahantur. Hæ omnes conditioni simul sumptæ in duobus alijs Regiminibus non inueniuntur; ergo præstantior est Monarchia, Aristocratia, & Dimocratia.

Mixtum regimen ex naturæ infirmitate vtilius est.

173 Probant secundam prpositionem, nempè stante humanæ naturæ infirmitate, vtilius sit mixstum Regimen ex Monarchia Aristocratia & Dimocratia; quia in dicto temperamento omnia bona Monarchiæ ingrediuntur, omnes illud amant, quia; omnes participes esse possunt cũ virtus in naturali regimine generi præferatur. Magna est vtilitas, quia cùm non posit vnus homo per se prouinciam agere, cogitur administrationem proprijs Principibus demandare. Accedit Deum huiusmodi Regimen in veteri testamento instituisse, quia hæbræi habue-

buerunt Iudicem, siue Ducem, siue Regem toti imperantem multitudini, en Monarchia; & etiam Principes minores vt legitur Exod. 18. *Populi Tribunos & Centuriones & quinquagenarios & Decanos, qui iudicabant plebem omni tempore.* En Aristocratia: & quia hoc fiebat ex omni plebe, ingrediebatur Dimocratia.

Prestantior Monarchia seclusis circumstantijs.

174 Seclusis circumstantijs, & est tertia propositio, melior est simplex Monarchia. Hæc propositîo nisi à Marcionista & Manichæo negabitur qui mundum à Deo gubernari minimè concedebant; nos qui mundum suo effectori subijcimus, tenemur Deo monarchicum Regimen concedere. Quod autem Deo tribuitur optimum est; ergo seclusis circumstantijs Monarchia melior est.

Difficulter errat Monarcha.

175 Nec dicant difficilius errare multos quā vnum er-

ergo vtilius, ac facilius regunt multi Rempublicam, quam vnus; quia falsum principium assumunt ad regimen applicatum. Ratio à priori est quia malum, & error gubernationis resultat in offensam Monarchæ, et potè in Regnum ipsius proprim cadens, non verò in Damnum Optimatum, quando gubernatio est Aristoeratica; quia Regnum non est Optimatum; difficilius ergo errat vnnus in damnum sui, quam in damnum aliorum;

176 Exhis deducũt Ecclesiam regimine temperato ex Monarchico, Aristoeratico, & Democratico gubernandam esse, quia huiusmodi regimen præ humanæ naturæ fragilitate excellentius est; adeòque regendam ab vno Summo Pontifice, qui & omnibus imperet, & nulli subijciatur. Secundò ab Episcopis, Principibus Prouin-

Concluditur Ecclesiam gugernandam esse à Pontifice & Episcopis electis.

uinciarũ, qui & Imperio summi Principis obediant, & Prouinciam subiectam non tamquam alienam, sed vt propriam moderentur. Tertio, quod & summus, & inferiores Pontifices, non ex hæreditaria succesſione, sed ex uniuerso Populo tamquam meliores eueherentur; idcircò à primo ad vltimum inferunt Pontificem Romanum esse verum caput Ecclesiæ, ac Iudicem in Controuersijs Fidei.

177 Rationes hæreticorum, ac responsiones innumeræ sunt, & illas afferre, nec integer satis esset Tomus, sicuti etiam omnes adducere scripturas, & earum expositiones pro Petri primatu, & Pontificum succesſione, ex quibus multa alia argumenta desumunt Coutrouersistæ aduersus sectarios, antequam peruenirem ad finem vita deficeret, idcircò nostra metho-

thodo verum Pontificis principatum ac iuridicā potestatem euidenter probo. Firmo nonnullas propositiones.

178 Prima; Euidens est esse reuelatum à Deo Petrum fuisse spiritalem Ecclesiæ Monarcham. Ex 16. Matthæi habetur *Tu es Petrus, & super hanc Petrā edificabo Ecclesiam meam, & tibi dabo claues Regni Cœlorum, & quodcunq; ligaueris super terram erit ligatum & in Cœlis*. Hic Texus exponit Petri primatum, primò sub metaphora fundamenti, & ædeficij, quia quod in Edificio est fundamentum, id caput est in corpore. Secundò sub metaphora clauium, quia cui claues Ciuitatis tribuuntur vel Rex vel Gubernator, est Ciuitatis, potest quos vult admittere, quos vult excludere. Negant hanc expositionē Caluinus, Erasmus, Lutherus, sed non est vt la-

B. Petrum fuisse Monarcham Ecclesiæ, est reuelatum à Deo.

borent, expositio supradicta verissima est, vt potè ab Ecclesia Catholica recepta, & inter omnes scripturarũ expositiones, illa est reuelata à Deo, vt probauimus; quam tenet, & amplectitur Ecclesia Catholica.

179 Sec. ex 21. Io. vbi habemus. *Pasce Oues meas* concluditur. 1. soli Petro dictum fuisse pasce oues meas; secundò per ly *pasce* traditam ipsi fuisse summam Ecclesiasticam potestatem. Vltimò per ly *oues meas* vniuersam Christi Ecclesiam esse designatam. Hec expositio Ecclesiæ Catholicæ est, ergo vera.

D. Petro succedere aliquis debet de iure Diuino.

180 Tertio Diuo Petro de iure diuino aliquis succedere debet in Ecclesiæ primatu, quia Christus in Petro omnes successores denotauit, & per ly *Oues meas* cætum Christianorum Petro presentem, & futurum intelle-

exit, & hoc est verum, quia ità tenet Ecclesia Catholica. His positis: si verum est Petrum habuisse potestatem à Christo pro se & suis successoribus, omnes successores gaudent priuilegijs Petri summo Pontificatui annexis, vt potè priuilegia indispensabiliter consequentia ad summi Pontificis munus; successor deindè alius meritò esse non potest nisi Romanus Episcopus, nam cum hoc ex Petri institutione pendeat, vt incõtrouersũ existimo, & institutio fuerit de Romano Pontifice, vt habetur ex eadem Apostolica traditione Petri à Concilijs Generalibus, decretis Pontificum, & consensu Patrum confirmata, sequitur manifestè Romanum Episcopum esse summum Pontificem vniuersalem Pastorem, ac totius Orbis Doctorem. Confirmatur ille succedere Petro debet qui

Et hic est Romanus Episcopus ex Petri institutione.

est Episcopus loco Petri; sed Pontifex Romanus est Episcopus loco Petri; ergo Petro succedere debet. Subsumo, Petrus erat Iudex in controuersijs Fidei; ergo Romanus Pontifex successor gaudens priuilegijs Petri est verus Iudex in controuersijs fidei, quod erat probādū. Corroboratur hæc veritas: Ecclesia Catholica hunc Romanum Pontificem nempè Innocentium XI. credit, & ratione successionis ex Petri institutione, & ratione institutionis factæ à Christo esse verum, & summum Pontificem, ac Iudicem in Controuersijs Fidei; ergo talis est, quia quidquid Ecclesia Catholica dicit esse verum, est à Deo reuelatum, aliter quod credere non deberemus, nobis credendum proponeret. Qua ratione mihi euidens sēper fuit, Pontificem errare non posse in rebus fidei decer-

Concluditur Pontificem Romanum esse caput Ecclesiæ

cernendis. Ratio à priori est quia si erraret circà decernenda, teneremur omnes credere errorem sinè spe dignoscendi veritatem, quod fore contrà Diuinam Prouidentiam & supremam Iustitiam quis non videt?

Ratio à priori cur Pontifex non possit errare circa decernenda.

DECIMANONA PROPOSITIO

Saluatur dicta methodo circulus, quem Pontificium vocant Sectarij.

181 CIrculum vocāt Pōtificium sectarij illum, quo Catholici modum credendi, ac credendorū resolutionem componunt; nos enim quia de facto non inducimur ad credendum fidei mysteria ex miraculis nobis apparentibus, sicuti in primitiua Ecclesia inducebantur fideles, omne motiuum

Circulus quem vocant Pontificum sectarij exponitur.

credendi in authoritatem Ecclesiæ reducimus, iuxta Diui Augustini verba Libro contrà Epistolam fundamentalem cap. 5. *Ego verò Euangelio non crederem, nisi me Catholicæ Ecclesiæ commoueret authoritas* E. G. In primo sæculo conuertitur Constantinus propter, euidens in mundationis lepræ miraculum, certè Imperator viso miraculo, ac humano modo percepto credidit, quæ in nomine ejusdē Iesu prodigia patrantis, Siluester proposuit. Nunc cuilibet credenti miracula non conceduntur, quia satis est Ecclesiæ authoritas proponentis hoc, vel illud credendum. Quod si ità res se habet, reassumunt hæretici, vix circulum, quem in contemptum Pontificium vocant, vitare Catholici possunt. Probat hoc Baronus, Scottus, & Paræus; primo quia credimus My-

Myſteria propter Eccl.Cath. in proponendo infallibilitatem à nobis fide diuina creditam propter Verbi Diuini authoritatem, & credimus deindè ipſam Verbi Diuini authoritatem propter Eccleſiæ Catholicæ in proponendo infallibilitatem, vndè ab eadem ad idem eodem modo cognitum procedendo, circulum manifeſtum, dicunt ipſi, committimus, eodem modo quo circulum committit dicens, Mater eſt proba, quia filius eſt probus, & filius eſt probus quia Mater eſt proba. vel (affert aliud exemplum) Turcica Eccleſia eſt vera, quia Alcoranus dicit, & Alcoranus eſt verus, quia Turcica Eccleſia dicit, qui modus ſi acceptaretur, vt verus, & concluderet, nec Turca, nec Gentilis, nec alius Sectarius conuinci nunquam poſſet in materia de Religione.

182 Ad retundendam dicti argumenti vim; primò magni Viri dant mutuam prioritatem; ab omni labe deindè purificant, quia aliam authoritatem assignant vt conditionem, aliam vt causam iuxtà Aristotelis doctrinam *de relatiuis* 5. *Topicorum*; sed verè hic modus non parum ansam exhibet hereticis nos incusandi de circulo vitioso. Secundo, aliqui Recentiores distincto credebelitatis motiuo in intrinsecum, & extrinsecum, nos credere, asserunt, Ecclesiam Catholicam habere summam quandam authoritatem, quia Deus id reuelauit, quod autem reuelauerit non credimus, quia Ecclesia Catholica dicit, sed quia ipsamet reuelatio intellectui illuminato à Spiritu Sancto est per se credibilis; miracula deindè & extrinseca motiua nos veluti adiuuant ad credendum

Varij modi saluandi circulũ.

dum, quia per ipſa iudicamus nos prudenter debere credere Deum Religionem Chriſtianam reuelaſſe.

183 Secundò alij, nos credere Eccleſiæ propter credibilitatis motiua, & hoc eſt quod indicauit Diuus Auguſtinus tomo 6. libro contrà Epiſtolam fundamentalem cap. 4. dicens: *Multa ſunt alia, quæ in eius, hoc eſt Catholicæ Eccleſiæ gremio me iuſtiſſimè tenent. Tenet conſenſio Populorum atque Gentium, tenet authoritas miraculis incheata, ſpe nutrita, charitate aucta, vetuſtate firmata; tenet ab ipſa Sede Petri, cui paſcendas oues ſuas poſt reſurrectionem Dominus commendauit, vſque ad præſentem Epiſcopatũ ſucceſſio Sacerdotum; tenet poſtremò ipſum Catholicæ nomen, quod non ſine cauſa inter tam multas hæreſes ſic iſta Eccleſia obtinuit, vt cum omnes*

Hæretici se Catholicos dici velint, quærenti, tamen Peregrino alicui, vbi ad Catholicam conueniatur? Nullus hæreticus, vel Basilicam suam, vel Domum audeat ostendere. His, & alijs modis non parum à dictis alienis, & qui ad dicta reducuntur, à circulo recedunt Doctores communiter, contrà quod, etsi multa dici possent, vt comendabiles, & tuti in suo iure iudicandi sunt, quia omnes conueniunt in intrinseco motiuo diuinæ veritatis, at dumtaxat discrepant in extrinsecis motiuis credibilitatis. Quidquid sit. Muneris nostri pro nunc est, modum exponere quomodò circulus i le methodo assignata destruatur.

Commendãtur dicti modi, & relinquuntur in suo iure.

184 Credo Scripturam, quia est reuelata à Deo, quod autem scriptura sit a Deo reuelata moraliter scio, idcircò credo Scripturam esse reuela-

Stante reuelationis scientia tollitur circulus.

latam propter reuelationem Dei moraliter ſcitam. Credo deindè expoſitionem Scripturæ ab Eccleſia propoſitam, quia quidquid dicit Eccleſia eſt à Deo reuelatum, quod autem ſit à Deo reuelatum moraliter ſcio, Poteſt ne maiori claritate recedi à Sectariorum circulo? Hoc maximum eſt dictæ methodi beneficium, nempè ſine vlla obſcuritate, tragiuerſatione, ac verborũ implicatione pręcipuis Fidei difficultatibus reſpondere. Non ſic Hæretici, non Mahumetani, non Gentiles, quia etiam ipſi credunt Myſteria Alcorani, ac Sectariorum expoſitiones, quia reuelantur à Deo, & in hac reſponſione nobiſcum ſentiunt; at ſi petas vnde habeant eſſe à Deo reuelata? Hæretici dicent, quia ſic inſtinctus, ac internus ſpiritus dictat; Mahumetani, quia ſic Alcoranus narrat, & re-

nouata petitione ad vltimum vsque inuenies, vel manifestissimum circulum, vel quod stet pro ratione voluntas. Et ratio à priori est, quia cum Hæretici, ac Mahumettani miraculis, ac signis alijs suas Ecclesias stabilire nequeant, necesse est, vt ad Scripturas creditas confugiant, ipsas credendo quia credunt, non quia credendæ veniant. vt satis, satisque in propositionibus explosum est.

Explicationi aduersatur P. Maurus.

185 Non placet doctissimo P. Mauro quæstione 8. de Resolutione Fidei expositus modus saluandi circulũ, non quia non saluet, sed quia efficassimas patitur difficultates; primò, dicit ipse (arguendo contrà P. Elizaldam, qui euidentiam moralem ponit reuelationis Scripturarũ) nemo posset Mysteria reuelata credere nisi priùs euidentiã moralem haberet de hoc quod Deus reuelauerit, quod

quod est contra experientiā. Secundò, quia methodus illa duo destruit principia communiter admissa, primùm nempè si habemus euidentiam de præmissis, ex quibus conclusio infertur, habemus etiam euidentiam de illata conclusione. Si autem Mysterium ex præmissis euidentibus illatum euidenter non innotesceret, principium cessaret. Secundùm propterquod vnumquodque est tale, & illud magis: motiuum credendi Mysterium est reuelatio; ergo hæc certior oporteret esse ipso Mysterio. Contrarium autem eueniret, si reuelatio per scientiam innotesceret, quia superaretur in certitudine à Fide Mysterij; nam Fides certior, & firmior est quacunque creata sciētia etiam Mathematica, & Metaphysica, vt experitur Augustinus lib. 7. Confessionum cap. 10.

Fa-

Faciliùs dubitarem viuere me; quam esse veritatem, quam audiui in corde. Et confirmat Chrysostomus homilia 12. in Epistola ad Hebræos: *Fides enim non potest nisi circà eà, quæ non videntur, ampliùs quàm circà ea quæ videntur, certitudinem quis habuerit.*

Sine euidentiâ reuelationis potest haberi fides.

186 Verùm enim verò tres istæ difficultates non concludunt; & primò sine euidentia morali, vel Physica, vel Metaphysica reuelationis posset vnusquisque credere, si haberet sufficientia motiua ad credendum; quis enim vnquam dixit nostram methodũ ita necessariã, vt sine illa tolleretur Fides? & quasi quod antè expositam reflexionem nullus vnquam credidisset? omnes laboramus in vinea Domini, quæ nunquam fructum suum facere omisit; semper operarios habuit, nempè Theologos

gos, ſed vnus operatus eſt melius alio, nos vtique modum damus conuincendi infideles ex illis iiſdem principijs decerptum, quibus Doctores communiter credibilitatem Religionis adſtruebant; forſan ex hoc minimam patitur iacturam Eccleſia? Imò perficitur, quia hoſtibus infenſiſſimis Chriſtianæ Religionis effugia tollimus, dubia euacuamus, motiua credendi palàm oſtendimus, ac omnia quæ in Theologia tractantur, ad vnicum principium reuelationis Dei reducimus.

187 Ad ſecundùm liquidò apparuit in ſeptima propoſitione, vbi dictũ eſt concludi Logicam veritatem in atteſtante, & Metaphyſicam ſolùm credibiliter, ideſt probauimus ex connexione cum prædicatis extrinſecis, non intrinſecis; idcircò reclamante apparente metaphyſica re-

Ex euidentia reuelationis ſolum concluditur veritas in atteſtante.

repugnantia ex pia affectione credimus, omnes difficultates sedando motiuo Dei veracissimi reuelantis.

Saluatur posita euidentia reuelationis propter quod vnumquodque est tale & illud magis,

188 Ad tertium, si vera esset, difficultas, & contrà Patrem Maurum militaret, qui ponendo fidem circa reuelationem æquè, ac circa Mysterium reuelatum, non certiùs esset Mysterium reuelatione Mysterij; vndè nec verificaretur propterquod vnũquodque est tale, & illud magis, sed æquè tale, imò redarguendo, quamuis crederem reuelationem, & crederem etiam Mysterium, quia hoc credo propter reuelationem, certior deberet esse fides reuelationis fide Mysterij; ergo vel principium in fide supernaturali non valet, vel si valet, omnes angit, omnes ferit, & percutit. Cœterum principium verificatur de claritate non de certitudine, clarior est reue-

la-

latio, quia moraliter ſcitur, quam Myſterium, quia creditur, certius deindè Myſterium, quod creditur ipſa reuelatione, quia fides diuina certior eſt, vt dicit Scotus, quacunque ſcientia ratione certioris principij ſupernaturalis; hoc autem nil officit, quia etiã præmiſſæ quæ euidenter conſtant, dum concipiuntur vt cauſa illationis, firmius ipſis adhæret intellectus, quàm concluſioni; at cognita connexione, & facta illatione æquè firmè. Denique ibi Ariſtoteles loquitur de primò intelligibili, & primò appetibili per ſe noto, quia vnum quodque infertur ex primõ principio per ſe noto, quod ſe habet vt cauſa ab alio non cauſata, ac de omni effectu, vt ab ipſo cauſato; effectus igitur, vtpote pendentes minus ſunt illo à quo dependent, & à nullo pendet.

VI.

VIGESIMA PROPOSITIO.

Argumenta contrà moralem euidentiam reuelationis non concludunt.

Signa probabilitatis Religionis Christianæ fundant moralem euidentiã.

189 Contrâ expositum discursum arguunt Aduersarij, quia dicunt si signa solùm probabiliter constant, quomodo firmant propositionẽ moraliter euidentem? Intelligetis: aliud est probare signa Religionis esse euidentia, (quod certè non obtinetur) aliud est probare moraliter euidenter, quod signa probabilia eò modo quo sunt, euidenter maiora sint quibuscunq; signis aliarum Religionum, & hoc nos facimus. Probabile est summum Pontificem esse Romæ, improbabile Impera-

ratorem esse Constantinopolis, quamuis ego probare non possim euidenter summum Pontificem esse Romę, quia dumtaxat est probabile, possum tamē probare euidenter esse probabile quod Pontifex sit Romæ, & quod probabilitas ista maior sit improbabilitate Imperatoriæ vbicationis Constantinopolis. In casu igitur nostro nec quidem somniaui asserere signa Religionis Christianæ esse euidenter probata, sed illa suppono eo modo quo omnes Theologi cognoscibilia iudicant, solum dico quod stante eorum probabilitate, euidens moraliter mihi sit excedere in probabilitate signa aliarum Religionum.

190 At insurgūt, si moralitèr euidenter probatur Sacram Scripturam, nec non eiusdem Scripturæ interpretationes ab Ecclesia factas esse reuelatas à Deo cur quæ-

Affertur ratio quare in tanta reuelationis claritate Hæretici non cōuertuntur, & Hæresiarchæ ab Ecclesia recesserint.

quæsò in tanta argumento-rum claritate, nec Mahume-tani conuertuntur ad fidem & docti aliundè hæresiarchæ recesserunt à fide, adeòque existimarint primi scripturas, secundi, expositiones nonesse à Deo? quarè etiam nunc illo tàm proclamato argu-mento non conuertuntur hæ-retici? ergo vel signum est rationes vim non habere, vel omnes omnium sectari-orum intellectus claritatem, ac euidentiam non percipe-re. Hæc est nostrorum Theolo-gorum instantia, qua putant methodum dictam subuer-tere, at si altiorem non inue-niant arietem, firmum, ac inconcussum remanebit fidei nostræ præsidium. Primo quia & ipsi sub alijs termi-nis tenentur propositam so-luere difficultatem; volunt Religionem Christianam esse moraliter euidenter credibi-lem; ergo omnes tenētur eius

cre-

credibilitatem recipere; nam vel probationes credebilitatis soluunt, vel non; si soluunt; ergo non concluderetur euidenter credebilitas; ac ex capite quo soluerent credebilitatẽ non concluderent. Si non soluunt; ergo sunt coacti assentiri credebilitati ideoq; credere. Tùm quia credens rem euidenter credibilem, non minus inducitur ad credendum, quam inducitur ad essentiendum assentiens rei euidenter veræ saltem in sensu accomodo; quia vt non credatur Mysterium, requiritur Mysterium esse ex aliqua parte incredibile, seù aliquod motiuum includere, per quod non credatur; atqui euidenter credibile omnem excludit incredebilitatem; ergo credens rem euidenter credibilem, non minùs necessitatur ad credendum, quam ad assentiendum assentiens rei eui-

den-

denter veræ. Maior conuincitur, si mihi Mysterium Incarnationis vt euidenter credibile proponeretur & ego crederē Verbum non esse incarnatum, vtique vel insanirem, vel proferrem ore contra id quod mente conciperem; oportet ergo vt non credatur Mysterinm, quod hoc ex aliqua parte sit incredibile.

Obstat Hæreticorum contumacia

191 Secundò, hæretici nō innituntur ratione conuincenti, concipiunt quidem euidentiam contrariæ expositionis, sed sunt contumaces, nempè negant & si oppositum percipianr; quod videre est in Luthero, qui, antequàm è vita dicessisset, interrogatus; an melior esset Religio Lutherana? respondit tremebundus, ad viuendum quidem optima Lutherana, ad moriendum sola Catholica; intus igitur veritatem huius cognocebat, ac vltimò fassus

sus est percipere, & tamen vt contradiceret, ex odio in Catholicos, in Pontificem, & Ecclesiam audacter negauit, falsam, repugnatem, hyppocritam promulgauit.

192 Tertiò, ex hoc quod multi euidentiam reuelationis non percipiant, illegitimè infertur euidentem non esse, quia euidentia rei non metitur intellectu omnium cognoscentium. Quot sunt veritates euidentes, quæ tantum ab aliquibus percipiuntur? est nè maius euidens principium hoc principio quodlibet est, vel non est? nec defuere tamen præclarissimi Philosophi negantes, forsan ex hoc suam omisit euidentiam principium? firmum clarumque semper erit quodlibet, esse vel non esse. Quātas habemus demōstrationes in Metaphysicis, quot in Mathematicis, pauci tamen sciunt, quia non appli-

Euidentia rei non metitur intellectu omniū cognoscentiū.

plicantur ad veritatis indagationem; quid mirum ergo, si vel ex defectu applicationis, vel ex terminorum ignorantia, vel ex naturali incapacitate, multi euidentiam reuelationis non intelligant.

Explicãtur dona Spiritus Sãcti ac eorum effectus.

194 Quartò, Hæretici sunt hebetes, cœci, stulti, & fatui, ignorantes, præcipitosi, & tales quidem in punitiouem. Pro quo sciamus Deum per quatuor Spiritus sancti dona mentes nostras illustrare, & quia in auxilium data sunt fidei, eandem cum fide materiam respiciunt. Primùm donũ est intellectus, quo Deum & diuina percipimus. Secundùm est donum scientiæ, quo creata, quia ex creaturis ad Dei notitiam veluti discurrendo peruenimus. Tertiùm est donum Sapiẽtiæ quo iudicamus Deo tanquam fini inhærendum. Quartum est donum Consilij sic à consultando vocatum

tum

tum. Hæc dona iustis insunt, Peccatoribus, & Infidelibus loco illorum nonnullæ illustrationes non desunt. Singulis donis singula vitia correspondent; & primò, dono intellectus hebetudo, quo Deum, & diuina malè intelligimus, & etiam cœcitas qua nihil. Dono Sapientiæ stultitia, qua prauè iudicamus, & fatuitas qua nihil. Dono Scientiæ ignorantia. Dono Consilij precipitatio; hæc vitia in pœnam sunt culparum, asserente Augustino contra aduersarios Legis, & Prophetarum: *Ille igitur, qui secundum Apostolicam sententiam, cuius vult miseretur, & quem vult indurat; proculdubio quem vult illuminat, & quem vult excœcat iudicio vtique æquissimo, etsi occultissimo*. Quod si omnes culpæ huiusmodi puniantur vitijs, potissimè superbia, eiusque species, ad Romanos

Deperduntur pœnes peccatũ, illis succedunt vitia opposita.

primo Paulus: *Quia cum cognouissent Deum, non sicuti Deum glorificauerunt, aut gratias egerunt, sed euanuerunt in cogitationibus suis, & obscuratum est insipiens cor eorum, dicentes enim se esse sapientes, stulti facti sunt, &c. tradidit illos Deus in reprobum sensum.* En igitur Causa, & Origo cur in tanta reuelationis claritate, & hæretici, ac alij videntes non videant, aut audientes non intelligant, quia cum manus, & colla Luxuriæ, Superbiæ, ac alijs sceleribus dederint, excœcauit Deus cor eorum, ignis supercecidit malorum, & non viderunt veritatis Solem.

Tradidit Deus hæreticos in reprobum sensum.

194 Idcircò denuò confirmo, quod cęci non videant lumen, quod hebetes principia non apprehendant, quod stulti prauè iudicent, ignorantes non discurrant, non sequitur lumen nõ esse, prin-

ci-

cipia esse innintelligibilia, connexiones esse inconceptibiles, &c. Ergo ex eo, quod hæretici, & peccatores euidentiam reuelationis non cōcipiant, falsè deducitur euidenter reuelationem nō constare. Humilientur antè faciem Domini, implorent eius auxilium, petant cum regio Psalmista: *Domine da mihi intellectum, vt discam reuelationem tuam*, inquirant deindè solo fine proficiendi ea, quæ ad salutem necessaria sunt, statim dicent: *Domine, vt video verè Propheta es tu*, ideſt Domine euidenter cognosco te esse prophetam, ea quæ sunt in sctiptura, ac in Ecclesia Catholica reuelantem. Modum hunc Dioscoro proponit Augustinus Epistola 56. *Huic te*, ideſt Christo, *mi Dioscore, vt tota pietate subdas velim, nec aliam tibi capessendam, & obtinendam veritatem*

Et ideò quæ veræ Religionis sunt non concipiunt.

tem viam munias, quàm quæ munita est ab illo, qui gressuũ nostrorũ tanquam Deus videt infirmitatem. Ea est autem prima humilitas, secunda humilitas, tertia humilitas, & quoties interrogares hoc dicerem; non quod alia non sint præcepta, quæ dicantur, sed nisi humilitas omnia quæcunque benefacimus, & præcesserit, & comitetur; & consecuta fuerit, & præposita quam intueamur; & opposita cui adhæreamus, & imposita qua reprimamur, iam nobis de aliquo bono facto gaudentibus totũ extorquet de manu Superbia, &c.

195 Quintò, Christus 16. Ioannis dicit: *Si non venissem, & locutus fuissem eis, peccatũ non haberent: nunc autem excusationem non habent de peccato suo: deindè si opera non fecißem in eis, quæ nemo alius fecit, peccatum non haberent.* Quæ verba

con-

cōcludunt nos teneri ad credendum, nam nullam excusationem habemus. Quod si reuelatio Mysterij non constaret euidenter, posset oriri dubium de reuelatione, cum quo non componeretur obligatio ad credendum, quia haberetur excusatio de peccato nempè de infidelitate, si igitur nunc excusationem non habemus de peccato, *nunc autem excusationem non habent de peccato suo*, nullum potest esse dubium de reuelatiòne, adeòque hęc euidenter constare debet. Hinc Patres vtuntur similitudine Matthęi quinto, & Danielis secundo, assimilantium Ecclesiam Ciuitati suprà Montem positæ, ac Monti vniuersam Terram implenti; & sicuti clausis occulis offendimus Montem, ita occulis clausis offendimus veram Religionem. Quod cōfirmauit Augustinus libro

Confirmatur euidentia reuelationis Euangelij testimonijs.

de vera Religione capite 2. *Christianis temporibus quænam Religio sit potissimum tenenda, quæ ad veritatem, & beatitudinem via sit, non est dubitandum*; ergo euidens est reuelatio clara, & facilè videtur ab his qui quęrunt eam, quod si multi non quærunt, ad indagandum non applicantur.

196 Dices cum Patre Mauro libro 6. quæst. 17. ex dictis, & similibus authoritatibus haud deduci euidentiam reuelationis, solum euidentiã credibilitatis. Sed præterquamquod ad solutionem argumenti suprà facti materialiter se habeat, an sit euidentia credibilitatis, aut reuelationis, cum vel vna, vel alia suppositâ æquè vrgeat difficultas, vt fatetur ipse Maurus, & conatur respondere; nam si ponimus euidentem credibilitatem, quarè in tanta euidentia Sectarij,

ctarij, & Mahumetani incredibilem esse putant; præterquamquod inquam materialiter se habeat, adhuc instantiam soluo eodem argumento, quo & contrà ipsum Maurum attuli in publicis disputationibus. Euidens est quod illa Religio, quæ est euidenter credibilis, sit reuelata à Deo. Religio Catholica est euidenter credibilis; ergo est reuelata à Deo: Probo maiorem: Euidens est Religionem non releuatam à Deo non posse esse euidenter credibilem: ergo euidens est Religionem euidenter credibilem esse reuelatã à Deo. Antecedens est liquidum, quia aliter si Religio falsa esset, vel posset esse euidenter credibilis, nos non possemus discernere veram à falsa Religione, quia æquè inuariatè euidenter credibiles apparerent contrà conceptum diui-

Ex euidentia credibilitatis mysteriorum deducitur euidentia reuelationis.

næ Iustitiæ obligantis ad veram Religionem indiscernibilem, & condemnantem infidelem ob inuincibilem Religionis veræ ignorantiam. Concludamus ergo Ioannis Chrysostomi dictis Oratione quod Christus sit DEVS: *Nullus itaque his cõtradixerit, nisi qui valdè insanus, & totus stupidus sit, humanoque sensu priuatus.*

Mysteria credibilia sunt, solum esse reuelata scitur.

197 Certè euidentiam credibilitatis nos etiã admittimus, quia quodcunque est reuelatum à Deo, est euidenter credibile propter ipsam Dei reuelationem, at cum hoc stat, quod ipsa Dei reuelatio non sit credibilis, sed moraliter sciatur E. G. Mysterium secundum veritatem Logicam scitur, non autem secundum veritatem Metaphysicam, quia secundum hanc creditur, in quantum veritas Metaphysica redditur

tur

tur euidenter credibilis, ideſt per ſcientiam veritatis Logicę, connexionis videlicet cum diuina reuelatione.

VIGESIMAPRIMA PROPOSITIO.

Cognitio euidens de Myſteriorum reuelatione eſt ſaltem principiatiuè ſupernaturalis, & ſatis eſt ad actum Fidei.

198 DEclaro, quod ſuprà prætermiſi, nempè euidentem illam cognitionem de reuelatione Myſterij, quam concluſimus pro veræ Religionis inuenibilitate, eſſe ratione ſaltem principij ſupernaturalem, quia ad illius productionem, vel dona Spiritus ſancti præquiruntur, vel loco illorum illuſtrationes quædam, quas Deus prouidus infidelibus concedere non dedignatur.

Cognitio euidens reuelationis oritur principiatiuè ab illuſtratione ſupernaturali.

Omnis autem cognitio, quæ ſine lumine ſupernaturali nō habetur, & cum illo, facta diligenti indagatione, & examine obtinetur, ſupernaturalis eſt; huiuſmodi videtur cognitio reuelationis; ergo eſt ſuperuaturalis. Liquet maior, quia cognitio principiorum Metaphyſicorum, eſt naturalis, quia Philoſophi ſiue habeant illuſtrationes, & dona, ſiue non, producunt, & conſeruant; ergo cognitio illa quę cum illuſtrationibus, & donis habetur, & ſine illis deperditur, eſt ſupernaturalis. Minor hęreſiarcarũ experientia ſatis conſtat: hi enim donis præditi, & illuſtrationibus quas in Baptiſmo receperunt, cognoſcebant reuelationis euidentiam, ac ipſamet reuelata credebant, illis deindè in ſcælerum punitionē deperditis, excęcati ſunt, ac ſolis lumen, ideſt cœleſtis veritatis, non viderunt; viſio ergo

Adeoque eſt ſupernaturalis.

ergo dependebat à donis; igitur supernaturalis: & hoc est quod tam clarè aduertit August. lib. de pec. mer., & rem. cap. 36. *Lumen verum, quod illuminat omnem hominem venientem in hunc Mundū, ideò dictum est, quia nullus hominum illuminatur, nisi ab illo primò lumine Veritatis, quod Deus est, ne quisquam putaret ab eo se illuminari, à quo aliquid audit, vt discat. Non dico quemquam magnū hominem, sed nec si Angelum cōtingat ei habere doctorem. Adhibetur enim sermo veritatis extrinsecus actione corporali. Veruntamen neque qui plantat est aliquid, neque qui rigat, sed qui incrementum dat Deus. Audit quippè homo vel hominem, vel Angelum, sed vt sentiat, & cognoscat verùm esse, quod dicitur, illo lumine intùs mens eius aspergitur, quod in æternum manet.*

199 An verò hæc super-naturalis cognitio de euidentia reuelationis sufficiat ad Diuinam Fidem, grauissima est conrrouersia. Altisioderensis *Lib.* 3. *Summæ trac.* 3. *capit* 2. *Quæst.* 5. concedit adhuc naturalem sufficere. Caietanus cui videtur fauere Diuus Thomas 22. *Quæst.* 1. *art.* 5. *& art.* 8. *ad* 1. Asserit interdum, quæ realiter demonstrari possunt de Deo per accidens credi, propter eos, qui demostrationem non assequuntur; vndè non est necessarium priùs per fidem reuelationem Dei, & eius veritatem credere, satis est vt ista sciantur, vt deindè per ipsa credantur Mysteria. Suarez ex Diuo Thoma artic. 5. ad 1. & 3. vult nec reuelatio Dei vt euidenter cognita, nec ipsa Diuina veracitas satis sunt, sed necessaria est fides infusa ad æquè credenda Mysteria, ac Dei veracitatem,

Controuertitur an satis sit ad fidem.

Variæ sententiæ referuntur.

&

& reuelationem circa ipsa Mysteria, & quidem nostra sententia est veluti media, nec enim cum primis solam cogitionis naturalitatem asserit sufficere, nec cum vltimis fidem esse necessariam.

200 Argumenta, quæ fidei indigentiam probant, potissima sunt, primò: quia assensus altioris ordinis fundari non potest in assensu inferioris ordinis, nec maior in minori certitudine: Atqui assensus fidei est altioris ordinis, magisque certus quàm naturalis euidens assensus; ergo in hoc nequit fundari. Maiorem probat Aristoteles axiomate certissimo: propter quod vnumquoque est tale, & illud magis. Probant secundò ex Diuo Paulo ad Hebræos 11. *Accedentem ad Deũ oportet credere quia est*, nempe accessum ad Deum debere esse per fidem supernaturalem, ità Ribera, Sal- Et probatur.

mer

mer, Cornelius a Lapide apud Suarium *disp. 2. sec. 6. de fide*. At hæ rationes, quæ vrgent contrà naturalitatem antecedentis cognitionis ad fidem, infirmæ ac nullius sunt roboris semel concessa in actu supernaturalitate; nam primò actus fidei potest sumpari in veracitate Dei reuelantis cognita euidenter supernaturaliter, quæ cognitio est in æquali serie certitudinis; ac fides respectu principij, & obiecti. Aristotelis dogma propter quod vnumquodque est tale & illud magis exponitur de causa formali non de quacunque alia causa vel requisita, conditione, seù circumstantia: quod apertè constat de accidente requisito ad substantiæ productionem, nec indè sequitur accidens magis esse tale seù magis perfectum ac substantia. Secundò Dictum Diui Pauli intelligendum

Posita superna[t]uralitate principiatiue omnia saluantur.

dum est de accessu ad Deum per fidem; cęterum Caietanus ad Hebræos 11. exponit ly Verbum credere latè pro assentiri & Altisiod. loco citato declarat accessum ad Deum supernaturaliter necessariò supponere aliquam existimationem de Deo naturalem, quia gratia naturam, & cognitio supernaturalis naturalem supponit; si ergo Dictum Pauli per simplicem naturalem cognitionem Dei saluatur, potiori iure & saluabitur per cognitionem euidentem supernaturalem.

201 Recentiores tamen non desunt, imperceptibilem putantes euidentiam reuelationis. Asserunt assumptum esse inuerificabile & impossibile, vndè altercari an euidens cognitio reuelationis componatur cum fide, est controuersiam instituere de re implicante, ità Bannez hic *Quæst* 5. *ar*. 5. & *Quæst*, 5. *ar*. Instantia Bannez contra euidentiam reuelationis.

ar. 5. Fundatur, quia non visa persona loquente, impossibile est cognosci euidenter illam esse quæ loquitur; si ergo Deus nõ videtur, quod loquatur euidens esse non potest, & potiori iure propter maiorem Dei à creata cognitione distantiam. Tum quia locutio Dei est intellectualis, & immanens in ipso existens, ac cum ipso identificata; ergo euidenter, nisi ipse Deus cognoscatur, cognosci non potest. Vltimò vel euidentia reuelationis esset intuitiua vel per effectus, vel per signa; non intuitiua, vt argnmenta probant; non per effectus, quia sic demostrant Deum operantem non loquentem; Non per signa, quia nullum signum est quod æquè ab Angelo, & à Deo fieri non possit; ergo numquam per signa euidenter constare potest Deum esse qui loquitur.

At

202 At possibilitas euidentis cognitionis circa reuelationē, præterquam quod constet & inferatur ab actuali euidenti cognitione supra probata, otiosum non est denuò conualidare; primò authoritate Duran. 3. *d.* 2. 3. *q.* 9. Gers. *Alphab.* 13 *litt. H* Cart. *q.* 1. *Prolog.* Caiet. 22. *q.* 5. *a.* 1. *&* *q.* 17. Ferra. 3. *contr Gent.* *c.* 4. Suar. *disp.* 3. *de fide sec.* 8. secundo, sequenti ratione. Quia primus Angelus recipiens in sua creatione fidei reuelationem, potuit euidenter cognoscere illam non fuisse ab aliqua creatura, adeòque fuisse à Deo. Tùm quia euidenter cognoscens miraculum in signum veritatis, euidenter cognoscet Deum veritatem reuelasse; vt Maria Virgo euidenter cognouit concepisse sinè viro, sine dolore peperisse; ergo habuit euidentiam testificantis; adeòque absolutè non

Et confirmatur authoritate, & ratione euidentia reuelationis.

Instantiæ Bannez soluuntur.

non est impossibilis. Vana deindè sunt Bannez argumenta. Ad primum non requiritur ad euidentiam loquentis, vt loquens videatur, sufficit vt audiatur. Adde quod per coniecturas & rationes concludi potest vocem esse talis loquentis, quam coniecturam habemus in locutione Dei, qui per miracula ostendit nobis ipsum, & non creaturam loqui. Ad secundum locutio extrinseca Dei, qua nobis Mysteria fidei reuelat, est actio transiens, consequenter ad illam cognoscendam non requiritur vt & Deus intrinsicè, secundum ea, quæ dicit concipiatur. Ad tertium locurio illa cogniofcitur per signa locutionem comprobantia, quæ ab Angelo, impotente ad supernaturalia, naturali virtute fieri non possunt; idicircò vel à Deo immediate fiunt, vel ab Angelo istrumentaliter, vel ab vno ta-

tamen, vel ab alio, semper, iuxtà in suo loco explicata, ad euidentem cognitionem à posteriori inducunt; nec maius in hoc puncto Sacramentum inuenio.

VIGESIMASECVNDA PROPOSITIO.

Modum explicatum Religionis inueniendæ omnes percipere possunt, ac optimus quidem est ad infideles disponendos, sed non talis, vt sine ipso fides haberi non possit.

203 METHODUM dictã non doctis, sapientibusque dumtaxat exposuimus, sed indoctis etiam ac rusticis, illisque, qui in summa degunt ignorantia, nisi per peccatum dona, vel illustrationes depèrderint: nam

nam quis erit, cui si proponantur miracula, veritas prophetiæ, honestas legis, Scripturarum concordantia, comparatione ad Religiones alias, quibus eadem signa deficiunt, non iudicabit Christianam alias in signis excedere? & si deindè proponatur Religionem veram esse discernibilem à falsa propter signorum excessum, forsan presumet negare? ex his deindè præmissis quantumcunque rudis nō assentiet, & huic conclusioni; ergo Christiana Religio est vera? Dices esse rudes, neque hæc difficilia posse percipere; sed age quesò quisnam tam rudis est vt iura domus suæ, predij, saltem vestitus, mercedis diuturni laboris nesciat, vel rationes non producat? Ignari capaces sunt ac multotiès artium difficilimarum scienciissimi. Rudes sunt nautæ, rudes Agricolæ, rudes Pastores

Etiam rudes possunt percipere euidentiā reuelationis.

Ratione probatur.

res, & multa tamen sciunt, penetrant, discurrendo nouas & nouas consequntur cognitiones. Expertum deindè est illiteratos applicatos in rebus diuinis proficere; ergo si volunt, omnibus clarissimus erit modus indagandi Religionem.

204 Hoc idem denuò probo; vel ignari, & rudes haud concipere veram Religionem possunt, quia in se vera Religio quomodocunque explicetur difficilis, ac ardua captu est; vel quia modo à nobis suprà explicato difficilior est, cæterum alijs modis concipient; si hoc secundum, falsitas assumpti patet experientia ac argumento suprà insinuato. Tùm quia si vera Religio est conceptibilis diuersis alijs modis difficilioribus, potiori iure nostro modo omnium facillimo conuincetiori, ac efficaciori. Si primum, quia nempè

Alia ratione conualidatur.

nempè Religio quomodocunque explicetur inconceptibilis est à rudibus, videtur presumptio. ac assertum contrà experentiam, contrà Patres.

Est iuxta experientiam,

205 Contra experientiam primò, quia Orbis totus aduersante sensu, contradicentibus Principibus, credidit Apostolis Euangelium prædicantibus. Orbis totus relictis patrijs legibus, deorum cultu, amplexus est Euangelium. Omnes in Orbe Sapientes fuisse ridiculum est proponere, magis deindè probare, maior erat pars rudis, ignara. Quod antiquam deindè reliquerint irrationabiliter, non est verisimile; rationabiliter ergo. Omnis rationabilis recessus fundatur in maiori motiuo recedendi à lege supra motiuum continuandi; ergo rudes perceperunt discernibilitatem ac veræ Religionis in-

inuenibilitatem, quæcunque illa fuerat. Secundò omnes supponunt infideles ignaros capaces esse conuersionis ad veram fidem; ergo supponunt posse omnes inuenibilitatem Religionis percipere, quia vanum esset tractare de Religione cum spe suadendi, si illi, quibus exponitur, incapaces omninò essent. Antecedens est receptum, quia ad omnes quotidiè, & Indos, & Turcas, & Arabes, & Tartaros mittuntur prædicantes, vt possint legitimè de causa Religionis tractare, tractando suadere, conuincere. Tertiò, non in qualibet Religione potest quisq; saluari, solum in vera, idest Christiana saluatur & si indocti veram à falsa discernere non possent, immerito damnarentur, quia Deus iudicaret per id quod incognioscibile, & ininuenibile fuerat. Quarto Lutheranorum plebs in errore

Et modum, quo vtitur Christiana Religio.

re ac falsis dogmatibus instructa est, ita vt non minus sapiens ac Sutor, Ancilla, Nauta, famulus contrà Papatum, Purgatorium, Eucaristiam, Prædistinationem disputet, quod si veritati capaces sunt vt aduersentur rudes hæretici, rationes veritatum sustinendi, ac saltem discernedi, incapaces omnimodè erunt rudes Christiani?

Nō datur practica euidentia reuelationis.

206 Dices ignaros vtique veram à falsa discernere per quandam practicam euidentiam, quam sinè ratione, sine discursu, sinè speculatione concipiunt, sic practicè cognoscunt fædum esse inebriari, turpe mentiri, male iniustè agere, quorum si rationem, argumentum, ac motiua postules, nullam sciunt. Benè, sed nego practicam hanc euidentiam, quæ cum instinctu confunditur, quia & ipsâ citra rationem vti

vti possent; & Mahumetani. & Sèctarij. Vtique concèdo nonnulla moralia præcepta, cuius generis sunt in exemplo allata, esse per se nota, ac nulla prorsùs indigere probatione, verùm Religio non ex se, sed per rationem inuenibilis, ac discernibilis est, & hoc asseueranter probatum fuit in secunda propositione. Ratio à priori est, quia quamuis Deus nonnullis veris sanctis, ac probis intùs loquatur, & multa ac multa recondita, ac arcana sciant sinè labore, quia tamen spiritus malus sub apparenti specie boni intùs etiam loquitur, necessaria vltimo est discernibiltas mali à bono, quæ quidem comparari non potest per aliam intùs locutionem ne procedamus in infinitum, sed per veram expositam rationem.

207 Secundò, contrà sanctos Patres: qui omnibus indi-

Quod est iuxta mentem Sanctorum Patrum.

h

indiscriminatim Gentilibus, ac Hebræis Verbum Dei annuntiabant, suadebant. Ità Paulus Egregius prædicator Epistolas scripsit non ad doctos Corinthios; sed ad Corinthios, idest, ad omnes, ad Romanos, &c. sic ex decreto Concilij Tridentini sess. 24. cap. 7. compactus fuit Cathechismus maxime pro populo instrendo & Clemens 3. recogn. *Putas quod in terram defossam absconderit Deus veritatem, & Montes ei super imposuerit; vt ab his qui in profundum fodere valent tantumodò inueniri possit. Non ità est&c.*, & verè Deus potuit veritatem in candelabro, vt luceat omnibus qui in domo sunt; ergo omnes modum iueniendæ Religionis concipere possunt, & maximè expositum, vt potè facillimum & conuincentem, qui quidem meo iudicio opti-

optimus est ad infideles disponendos, vt veritatem Christianam recipiant, quia illo semel appræhenso non habent vndè reluctent ex parte tùm reuelationis Mysteriorũ, tùm credebilitatis eorundem; idicircò cum Dominus omnibus per auxilia sufficientia, ac piam in voluntate affectionem adsit, statim fidem circa Mysteria consequentur. Aduertendum tamen est, modum istum Religionis inueniendæ non ita necessarium esse vt sinè ipso fides heberi non possit, quia primò pueri antè perfectum rationis vsum credunt sinè motiuorum ratione. Secundò Adulti possunr credere sicuti de facto multi credunt, & est communis Teologorum sententia; per reuelationem Mysteriorum creditam, non scitam, innixi tantumodò in credibilitate, quam refundunt signa in Religionem.

ki omnes possunt scire, tenentur scire rationem reuelationis.

208 Et hic non otiosè quærendum venit, an omnes si possunt, teneantur etiam rationem scire de Religionis veritate, quæ saltem consistat in eo quod habeant credebilitatis motiua suprà alias Religiones, vel abundè propriæ satisfaciant obligationi, per hoc quod veram credant Religionem? Respondendum videtur si omnes possunt scire, omnes tenentur scire saltem credebilitatis motiua. Moueor quia Mahumethanus à peccato non excusatur negans Christianam Religionem; ergo non nisi, quia tenetur scire, & rationem reddere, ac inuestigare; nam præcisā obligatione - si suam sequeretur, non esset vnde peccatum illi imputaretur. Tùm quia fideles & si rudes possunt esse Hæretici & pertinaces; ergo oportet cognoscant Ecclesiam à qua recedunt; sin minùs nulla est perti-

Nonnullis rationibus probatur.

tinacia, quia contumacia non est relinquere quod non cognosco, nec concipere teneor: Deindè si puniũtur excommunicatione, culpæ sunt capaces. Nulla culpa sinè cognitione, & obligatione, quis enim peccat trasgrediendo ea, quæ non cognoscit, nec cognoscere tenetur? Tum quia Christus docet, Iudæos omnes etiam indoctos esse execusatione destitutos. Lucæ 13. *Tunc incepietis dicere manducauimus coram te & bibimus, & in plateis nostris docuisti; & dicet vobis nescio vos vndè sitis, discedite à mè omnes operarij iniquitatis*; ergo quia poterant, & tenebantur scire quæ nouæ legis erant. Accedit nos teneri legem credere corde, illam ore confiteri. Diuus Paulus cap. 10. 9. *Quia si confitearis in ore tuo Dominum Iesum,, & in corde tuo credideris quod illum Deus su-*

Et authoritate Scripturæ.

scitauit à mortuis, saluus eris. Corde enim creditur ad iustitiam, ore autem confessio fit ad salutem. At discrimen inter credendum corde, & confitendum ore, est; quia credere corde rationabiliter est credere, ex Diuina reuelatione cognita per credebitatis motiua; credere ore sinè corde, non est verè credere. Hoc secundo modo credunt Sectarij Hæresiarcharum falsissima dogmata; hinc omni vento Doctrinæ agitantur, & mutantur ex respectuū mutatione: si Princeps ad Caluinismum accedit, vel aliud libuit, Caluinismum & subditi amplectūtur, si Lutherum Princeps exaltat, & Lutherum subditi extollunt; hinc corde non credunt, & si ipsis videtur credere, falluntur. Nos ergo tenemur credere corde, & fateri quod credimus ore; corde autem credi non potest

ni-

nisi credebilitas Mysteriorum concipiatur; ergo tenemur scire, & cognoscere iuxtà Petri Apostoli dictatum Epist. 3. 15. *Dominum autem Christum sanctificate in cordibus vestris, parati semper ad satisfactionem omni poscenti vos rationem de ea, quæ in vobis est spes*: Quomodò enim parati sumus ad satisfactionem omni poscenti reddendam, si nescimus, & si ad sciendum non tenemur?

209 Confirmatur. Scotus *in 3. dist. 27. Quæst. vnica §. ad primum principale* quærit vtrum Theologica fides de medio participet? Respondet virtus Theologica est propriè media nō ex parte obiecti vt potē infiniti, sed ex parte excessus, in quantū potest tendere in obiectum actu immoderato, idest vel leuiter quia firmiter credit quod nō est credendum iuxtà illud

Tum etiam quia fides participat de medio,

qui citò credit leuis est corde; vel pertinaciter nimis resistens credendis, ac nolens assentirè nisi per rationem naturalem ostendatur, quod venit credendum. Vitium ergo est in fide leuiter credere, vel omninò ad credendum rationem inquirere, medium saltem aliqua rationabilitate credere *vt sit rationabile obsequium vestrum*; nos ergo si tenemur ad credendum virtute Theologica, tenemur etiam rationabilitatem cócipere & credebilitatis saltem rationem reddere.

Componitur huiusmodi obligatio cum Diuina Misericordia.

300 Nec dicas primò grauissimum esse iugum obligationem sciendi, ac officere conceptui Diuinæ Misericordiæ, qua Deus clementissimè se gerit. Secundò magis ignorantiam ac scientiam iuuare ad Religionem conseruandam, tum etiam ad tollendas hæreses, ac pacem & regnorum stabilita-

tem

tem fulciendam. Quia Diui-
na Misericordia maximè vi-
get in eo quod facilem, sua-
uimq; reddat inuentu Reli-
gionem; adiuuando deindè
per dona, & illustrationes
fidelium mentes, vt possint
citò credebilitatis motiua
concipere; & sicuti obliga-
tio ad credendum, ad præce-
pta seruanda &c. cum infini.
Dei componitur misericor-
dia, ità optimè conciliatur
obligatio ad motiua scienda
cum Diuina Misericordia.
Ignorantia deindè ad veram
fidem non iuuat, imò multum
aduersatur. Veritas in luce
est falsitas in tenebris; sic
Mahumetana Religio, quia
falsa ignorantia gloriatur,
scientiam prohibet. Secta-
rij ad latibula recurrunt in-
terna tamquam ad prima
credendorum principia. Hæ-
reses scientia non ignorantia
tolluntur. Ignari regna præci-
pitant, non conseruant. Re-

Iuuat ad conseruandam Religionem.

quiritur quidem ignorantia Mysteriorũ non motiuorum, & reuelationis, quod promulgauit Apostolus, *Scio cui credidi, & certus sum*. Hæc autem scientia non est huius mundi sapientia, hanc Paulus increpat. *Nonne stultam fecit Deus sapientiam huius mundi? Placuit Deo per stultitiam predicationis saluos facere credentes*, vocat prædicationem stultam, quia predicatio quę annunciat non probat, quia ad credẽdum proponit, sed cum motiuis credebilitatis, & scientia reuelationis. Cæterum Deus populorum negligentiam condonat, vel miraculis ac signis, quibus omni ætate veram fouet Religionem, supplet confirmando, & noua motiua fidelibus præbendo væræ Christianæ Religionis.

211 Quod si inuenirentur, vel in siluis Pastores, vel in remotissimo Pago homines

nes ita ignari,& rudes vt neque ex Patribus rationabilitatem fidei recepissent, nec ex se ipsis apti essent ad inueniendam, his teneretur Diuina Prouidentia mittere Angelum ad docendos, ac instruendos, sicuti legitur fecisse Cornelio Centurioni in actibus Apost. cap. 10., vel intùs dare sufficientes illustrationes ad concipiendum, quę vera sunt, vel desiderium & inclinationem ad quærendum ab exteris, vel alio modo nobis occulto, reddere scientes eorum ad quę tenentur. Quod si auxilijs consentirent benè, aliter in pœnam negligentiæ relinqueret illos Deus in reprobum ipsorũ sensum, ita S.Th. 2. 2.q 2.a 6. 7.& Scotus in 1. dist 28. q. 1. *respondens ad principale*. Hanc autem internam locutionem haud Deus alijs, qui aliundè Mysteria, ac eorum rationabilitatem comparare possent, concedit. VI-

Tenetur Deus dare alia media ad sciendã Religionem, si omnia defecissent.

VIGESIMA TERTIA PROPOSITIO.

Conditiones, quæ ex Sanctis Patribus, & cõmuni Doctorum placito requiruntur ad Fidem, inueniuntur in actu Fidei etiam supposita euidenti notitia reuelationis.

212 DIuus Thomas 2.2. ar.1. quærit vtrum competenter data fuerit ab Apostolo definitio fidei: *Est substantia sperandarum rerum argumentum non apparentium*. Ad difficultatis enodationem nõnulla supponens, alia explicans, vltimò Paraphrasim facit definitioni, dicendo: *Fides est habitus mentis, quo inchoatur vita æterna in nobis, faciens intellectum assentire non apparentibus*, & determinat Fidei conditiones, nempe primò, Fides distinguitur ab opinione

Definitio fidei ab Apostolo tradita exponitur.

nè, suspicione, & dubitatione, quia est argumentum, per quod firmiter intellectus adhæret alicui; Secundò distinguitur à Fide communiter sumpta, quæ ad beatitudinem speratam non ordinatur, & etiam à Fide naturali, quæ ab habitu supernaturali non procedit. Articulo deindè secundò determinat Fidem esse actum intellectus, & in hoc tamquam in subiecto subiectatur. Quartò ad actum Fidei prerequiritur iudicium credibilitatis antecedens voluntatem credendi secundum substantiam naturale, principatiuè supernaturale; Gabriel in 3. distin. 24. dub. 1., & Almayn dub. 1., Ocham quodlib. 4. quæst. 10. Quintò præter iudicium credibilitatis necessaria est specialis illuminatio Spiritus sancti, quæ vt est intellectu, supernaturalis est, & in voluntatem etiam redun-

Conditiones actus fidei recensentur.

dundant, cuius munus est intellectum excitare ad credendū, & voluntatem etiam ad imperandum; ita D. Th. 2. 2. q. 2. a. 9. ad 3. dicens: *Ille, qui credit habere sufficiens inductiuum ad credendum: inducitur enim ad credendum authoritate diuinæ doctrinæ miraculis confirmatæ; & quod plus est interiori instinctu Dei inuitātis:* Quod ex Tridentino etiā comprobatur apertè, nam session 6. cap. 6. ait: *Disponuntur autem ad iustitiam, dum excitati diuina gratia, & adiuti Fidem ex auditu cōcipientes liberè mouentur ad credendum;* ex quibus deducitur præter auditum, quo audimus quæ sunt Fidei, requiri diuinam gratiam excitantem, & adiuuantem, qua liberè moueamur ad credendum, quam internam excitationem Concilium vocat Sanctam illuminationem,

à

à qua dixerat capite quinto sumi exordium salutis. De hac sancta cogitatione loquitur, & Concilium Arausicanum cap. 5. dicens: *Affectus credendi est ex gratia*, & Tridentinum Can. 3. *Neminem posse credere sicut oportet, sine Spiritus sancti præuenienti illuminatione, & inspiratione.* Non dissimilis est Augustini doctrina l. 2. cont. duas Palagian. Ep 8. & q. 2. ad Simplicium, Et lib de dono Perseuerantiæ cap. 13., & 14., & Epistol. 107. Gregorius homil. 3. in Euangelium, &c. Necessitas ergo ad ponendam illuminationem Spiritus sancti suprà credibilitatis iudicium, non est, vt præcisè credibilitatis iudicium producatur, hoc enim haberi sufficiéter potest sine gratia hac excitante, sed ad hoc, vt iudicium simul cum ipsa gratia moueat voluntatem ad credendum; & est

mens

indiscriminatim Gentilibus, ac Hebræis Verbum Dei annuntiabant, suadebant. Ità Paulus Egregius prædicator Epistolas scripsit non ad doctos Corinthios; sed ad Corinthios, idest, ad omnes, ad Romanos, &c. sic ex decreto Concilij Tridentini sess. 24. cap. 7. compactus fuit Cathechismus maxime pro populo instrendo & Clemens 3. recogn. *Putas quod in terram defossam absconderit Deus veritatem, & Montes ei super imposuerit; vt ab his qui in profundum fodere valent tantumodò inueniri possit. Non ità est &c.*, & verè Deus potuit veritatem in candelabro, vt luceat omnibus qui in domo sunt; ergo omnes modum iueniendæ Religionis concipere possunt, & maximè expositum, vt potè facillimum & conuincentem, qui quidem meo iudicio opti-

optimus est ad infideles disponendos, vt veritatem Christianam recipiant, quia illo semel appræhenso non habent vndè reluctent ex parte tùm reuelationis Mysteriorũ, tùm credebilitatis eorundem; idicircò cum Dominus omnibus per auxilia sufficientia, ac piam in voluntate affectionem adsit, statim fidem circa Mysteria consequentur. Aduertendum tamen est, modum istum Religionis inueniendæ non ita necessarium esse vt sinè ipso fides heberi non possit, quia primò pueri antè perfectum rationis vsum credunt sinè motiuorum ratione. Secundò Adulti possunt credere sicuti de facto multi credunt, & est communis Teologorum sententia; per reuelationem Mysteriorum creditam, non scitam, innixi tantumodò in credibilitate, quam refundunt signa in Religionem.

ei omnes possunt scire, tenentur scire rationem reuelationis.

208 Et hic non otiosè quærendum venit, an omnes si possunt, teneantur etiam rationem scire de Religionis veritate, quæ saltem consistat in eo quod habeant credebilitatis motiua suprà alias Religiones, vel abundè propriæ satisfaciant obligationi, per hoc quod veram credant Religionem? Respondendum videtur si omnes possunt scire, omnes tenentur scire saltem credebilitatis motiua. Moueor quia Mahumethanus à peccato non excusatur negans Christianam Religionem; ergo non nisi, quia tenetur scire, & rationem reddere, ac inuestigare; nam præcisã obligatione - si suam sequeretur, non esset vnde peccatum illi imputaretur. Tùm quia fideles & si rudes possunt esse Hæretici & pertinaces; ergo oportet cognoscant Ecclesiam à qua recedunt; sin minùs nulla est per-

Nonnullis rationibus probatur.

ti-

tinacia, quia contumacia non est relinquere quod non cognosco, nec concipere teneor: Deindè si puniũtur excommunicatione, culpæ sunt capaces. Nulla culpa sinè cognitione, & obligatione, quis enim peccat trasgrediendo ea, quæ non cognoscit, nec cognoscere tenetur? Tum quia Christus docet, Iudæos omnes etiam indoctos esse execusatione destitutos. Lucæ 13. *Tunc incepietis dicere manducauimus coram te & bibimus, & in plateis nostris docuisti; & dicet vobis nescio vos vndè sitis, discedite à mè omnes operarij iniquitatis*; ergo quia poterant, & tenebantur scire quæ nouæ legis erant. Accedit nos teneri legem credere corde, illam ore confiteri. Diuus Paulus cap. 10. 9. *Quia si confitearis in ore tuo Dominum Iesum,, & in corde tuo credideris quod illum Deus suscitauit*

Et authoritate Scripturæ.

scitauit à mortuis, saluus eris. Corde enim creditur ad iustitiam, ore autem confessio fit ad salutem. At discrimen inter credendum corde, & confitendum ore, est; quia credere corde rationabiliter est credere, ex Diuina reuelatione cognita per credebilitatis motiua; credere ore sinè corde, non est verè credere. Hoc secundo modo credunt Sectarij Hæresiarcharum falsissima dogmata; hinc omni vento Doctrinæ agitantur, & mutantur ex respectuū mutatione: si Princeps ad Caluinismum accedit, vel aliud libuit, Caluinismum & subditi amplectūtur, si Lutherum Princeps exaltat, & Lutherum subditi extollunt; hinc corde non credunt, & si ipsis videtur credere, falluntur. Nos ergo tenemur credere corde, & fateri quod credimus ore; corde autem credi non potest

ni-

nisi credebilitas Mysteriorum concipiatur; ergo tenemur scire, & cognoscere iuxtà Petri Apostoli dictatum Epist. 3. 15. *Dominum autem Christum sanctificate in cordibus vestris, parati semper ad satisfactionem omni poscenti vos rationem de ea, quæ in vobis est spes*: Quomodò enim parati sumus ad satisfactionem omni poscenti reddendam, si nescimus, & si ad sciendum non tenemur?

209 Confirmatur. Scotus *in 3. dist. 27. Quest. unica §. ad primum principale* quærit vtrum Theologica fides de medio participet? Respondet virtus Theologica est propriè media nõ ex parte obiecti vt potè infiniti, sed ex parte excessus, in quantũ potest tendere in obiectum actu immoderato, idest vel leuiter quia firmiter credit quod nõ est credendum iuxtà illud

Tum etiam quia fides participat de medio,

qui citò credit leuis est corde; vel pertinaciter nimis resistens credendis, ac nolens assentirè nisi per rationem naturalem ostendatur, quod venit credendum. Vitium ergo est in fide leuiter credere, vel omninò ad credendum rationem inquirere, medium saltem aliqua rationabilitate credere *vt sit rationabile obsequium vestrum*; nos ergo si tenemur ad credendum virtute Theologica, tenemur etiam rationabilitatem cócipere & credebilitatis saltem rationem reddere.

Componitur huiusmodi obligatio cum Diuina Misericordia.

300 Nec dicas primò grauissimum esse iugum obligationem sciendi. ac officere conceptui Diuinæ Misericordiæ, qua Deus clementissimè se gerit. Secundò magis ignorantiam ac scientiam iuuare ad Religionem conseruandam, tum etiam ad tollendas hæreses, ac pacem & regnorum stabilitatem

tem fulciendam. Quia Diuina Misericordia maximè viget in eo quod facilem, suauimq; reddat inuentu Religionem; adiuuando deindè per dona, & illustrationes fidelium mentes, vt possint citò credebilitatis motiua concipere; & sicuti obligatio ad credendum, ad præcepta seruanda &c. cum infini. Dei componitur misericordia, ità optimè conciliatur obligatio ad motiua scienda cum Diuina Misericordia. Ignorantia deindè ad veram fidem non iuuat, imò multum aduersatur. Veritas in luce est falsitas in tenebris; sic Mahumetana Religio, quia falsa ignorantia gloriatur, scientiam prohibet. Sectarij ad latibula recurrunt interna tamquam ad prima credendorum principia Hæreses scientia non ignorantia tolluntur. Ignari regna præcipitant, non conseruant. Re-

Iuuat ad conseruandam Religionem.

quiritur quidem ignorantiá Mysteriorũ non motiuorum, & reuelationis, quod promulgauit Apostolus, *Scio cui credidi, & certus sum.* Hæc autem scientia non est huius mundi sapientia, hanc Paulus increpat. *Nonnè stultam fecit Deus sapientiam huius mundi? Placuit Deo per stultitiam predicationis saluos facere credentes*, vocat prædicationem stultam, quia predicatio quę annunciat non probat, quia ad credẽdum proponit, sed cum motiuis credebilitatis, & scientia reuelationis. Cæterum Deus populorum negligentiam condonat, vel miraculis ac signis, quibus omni ætate veram fouet Religionem, supplet confirmando, & noua motiua fidelibus præbendo væræ Christianæ Religionis.

211 Quod si inuenirentur, vel in siluis Pastores, vel in remotissimo Pago homines

nes ita ignari, & rudes vt neque ex Patribus rationabilitatem fidei recepissent, nec ex se ipsis apti essent ad inueniendam, his teneretur Diuina Prouidentia mittere Angelum ad docendos, ac instruendos, sicuti legitur fecisse Cornelio Centurioni in actibus Apost. cap. 10., vel intùs dare sufficientes illustrationes ad concipiendum, quę vera sunt, vel desiderium & inclinationem ad quærendum ab exteris, vel alio modo nobis occulto, reddere scientes eorum ad quę tenentur. Quod si auxilijs consentirent benè, aliter in pœnam negligentiæ relinqueret illos Deus in reprobum ipsorũ sensum, ita S.Th. 2. 2. q 2. a 6. 7. & Scotus in 1. dist 28. q. 1. *respondens ad principale*. Hanc autem internam locutionem haud Deus alijs, qui aliundè Mysteria, ac eorum rationabilitatem comparare possent, concedit.

Tenetur Deus dare alia media ad sciendã Religionem, si omnia defecissent.

VI-

VIGESIMATERTIA PROPOSITIO.

Conditiones, quæ ex Sanctis Patribus, & cõmuni Doctorum placito requiruntur ad Fidem, inueniuntur in actu Fidei etiam supposita euidenti notitia reuelationis.

Definitio fidei ab Apostolo tradita exponitur.

212 DIuus Thomas 2.2. ar. 1. quærit vtrum competenter data fuerit ab Apostolo definitio fidei: *Est substantia sperandarum rerum argumentum non apparentium*. Ad difficultatis enodationem nõnulla supponens, alia explicans, vltimò Paraphrasim facit definitioni, dicendo: *Fides est habitus mentis, quo inchoatur vita æterna in nobis, faciens intellectum assentire non apparentibus*, & determinat Fidei conditiones, nempe primò, Fides distinguitur ab opinione

nè, suspicione, & dubitatione, quia est argumentum, per quod firmiter intellectus adhæret alicui; Secundò distinguitur à Fide communiter sumpta, quæ ad beatitudinem speratam non ordinatur, & etiam à Fide naturali, quæ ab habitu supernaturali non procedit. Articulo deindè secundò determinat Fidem esse actum intellectus, & in hoc tamquam in subiecto subiectatur. Quartò ad actum Fidei prerequiritur iudicium credibilitatis antecedens voluntatem credendi secundum substantiam naturale, principatiuè supernaturale; Gabriel in 3. distin. 24. dub. 1., & Almayn dub. 1., Ocham quodlib. 4. quæst. 10. Quintò præter iudicium credibilitatis necessaria est specialis illuminatio Spiritus sancti, quæ vt est intellectu, supernaturalis est, & in voluntatem etiam redun-

Conditiones actus fidei recensentur.

dun-

dundant, cuius munus est intellectum excitare ad credendũ, & voluntatem etiam ad imperandum; ita D. Th. 2. 2. q. 2. a. 9. ad 3. dicens: *Ille, qui credit habere sufficiens inductiuum ad credendum: inducitur enim ad credendum authoritate diuinæ doctrinæ miraculis confirmatæ; & quod plus est interiori instinctu Dei inuitãtis*: Quod ex Tridentino etiã comprobatur apertè, nam session 6. cap. 6. ait: *Disponuntur autem ad iustitiam, dum excitati diuina gratia, & adiuti Fidem ex auditu cõcipientes liberè mouentur ad credendum*; ex quibus deducitur præter auditum, quo audimus quæ sunt Fidei, requiri diuinam gratiam excitantem, & adiuuantem, qua liberè moueamur ad credendum, quam internam excitationem Concilium vocat Sanctam illuminationem,

à

à qua dixerat capite quinto sumi exordium salutis. De hac sancta cogitatione loquitur, & Concilium Arausicanum cap. 5. dicens: *Affectus credendi est ex gratia*, & Tridentinum Can. 3. *Neminem posse credere sicut oportet, sine Spiritus sancti præuenienti illuminatione, & inspiratione.* Non dissimilis est Augustini doctrina l. 2. cont. duas Palagian. Ep 8. & q. 2. ad Simplicium, Et lib de dono Perseuerantiæ cap. 13., & 14., & Epistol. 107. Gregorius homil. 3. in Euangelium, &c. Necessitas ergo ad ponendam illuminationem Spiritus sancti suprà credibilitatis iudicium, non est, vt præcisè credibilitatis iudicium producatur, hoc enim haberi sufficiéter potest sine gratia hac excitante, sed ad hoc, vt iudicium simul cum ipsa gratia moueat voluntatem ad credendum; & est

mens

mens Augnstini epistol. 107. , vocantis illuminationem doctrinam internam, per quam Deus ita mouet sensum, vt accommodet assensum.

Vltima conditio est libertas

213 Vltimò actus Fidei debet esse liber quoad exercitium, & quoad specificationem, quia posito quocunque credibilitatis iudicio, potest homo credere. & non credere; probatur Actorũ 17. ,32. *Cum audissent autem resurrectionem mortuorum, quidam quidem irridebant, quidam verò dixerunt: Audiamus te de hoc iterum*. Christus Marci vltimò: *Prædicate Euangelinm, qui crediderit saluus erit, qui nõ creddierit condemnabitur*. Paulus ad Rom. 10. *Domine quis credidit auditui nostro? &c.* & subiungit *non omnes obediũt Euangelio*; ex quibus apertè deducitur libertas Fidei, quia si liberi non essent homines ad credendum, posi-

to

to auditu credendorum, omnes crederent, vel omnes non crederent. Tùm etiam Fides non vocaretur obedientia, de cuius conceptu est libertas. De hac libertate clarè edisserit Tridentinum sess.6.cap.6. vbi ait homines disponi ad iustitiam: *Dum Fidem ex auditu concipientes liberè mouentur in Deum credentes*. Clariùs Toletanum quartùm cap.23.dicens infideles non debere cogi ad Fidem, *quia Fides debet esse libera*. Communis est etiam Patrum sententia præcipuè Irenei lib. 4. contrà hæreses nap.72., & Augustini lib. de Prædestinatione Sanctorum cap.2.,& sequentibus de Spiritu, & Littera cap.23., & libro 1. ad Simplicianum quæst.2.,& tract.26. in Ioannem. Idem confirmat ratio in eo fundata primò, quod infidelitas sit peccatum; ergo libera; adeòque ex opposito

Iuxta Conciliorum definitionem.

to

to libera etiam erit Fides. Secundò Fides est meritoria ad Rom. 4. *Credidit Abraham Deo. & reputatum est illi ad iustitiam*; ergo libera.

214 Igitur summariè consensus Patrum, & Doctorum, tùm etiam Scripturarum est, ad Fidem diuinam requiri quod sit certa, & non sit scientia. Secundò, quod sit ad beatitudinem ordinata, & originem ducat ab habitu supernaturali. Tertiò, quod actum Fidei præcedat iudicium credibilitatis non supernaturale quoad substātiā, ergo saltē supernaturale principatiuè, Quartò, necessaria est specialis Spiritus sancti illuminatio, quæ sit in intellectu, ac in voluntatem redundent. Quintò, requiritur in actu Fidei libertas quoad execitium, & specificationem. At qui hæc omnes conditiones verificantur in actu Fidei, etiam posita noti-

Posita euidenti notitia reuelationis actus fidei consequens omnibus gaudet requisitis conditionibus.

ti-

titia euidenti reuelationis; ergo notitia euidens reuelationis non obstat ad verùm, & perfectum actum Fidei: Minor ostenditur: Suppono me credere Trinitatem propter Dei testimonium euidenter cognitum; tùm sic actus iste Fidei est certus, & non scientificus; secundò, est ordinatus ad beatitudinem, ac originem ducit ab habitu supernaturali: Tertiò ad ipsum pręcedit iudicium euidens credibilitatis, quo iudicaui Trinitatem esse à Deo reuelatam, adeòque propter diuinum testimonium credibilem: Quartò, Iudicium est principiatiuè supernaturale, quia supponit, vel diuinam illustrationem, vel loco illius dona Spiritus sancti: Pono deindè sanctam illuminationem excitantem intellectum ad actum Fidei, & redundantem in voluntatem, vt imperet: Vltimò actus

ipse

ipse est liber mediata libertate, quia vtpotè actus intellectus est liber in voluntate potente imparare, & non imperare, vt in propositione septimà abundanter dictum fuit; ergo omnes veræ Fidei conditiones verificantur in actu Fidei ad quem præcedit iudicium euidens credibilitatis; ergo notitia euidens Diuini testimonij compatitur cum actu diuinæ Fidei, quod fuit suprà insinuatum.

Ex D. Thoma Dæmones coacti credũt quia signorum habent euidentiã.

215 At contrà hanc presumptam libertatem, & si multa soluimus suprà, quæ ab aduersurij obijciebantur. alia noua difficultate ex Sancti Thomę doctrina deprompta, nunc insurgere tentant, quam referre opus est, & euacuare. Diuus Thomas 2. 2. quæst. 2. artic. 2. quærens an in Dęmonibus sit Fides, motus ex secunda Iacobi: *Dæmones credunt, & contremuscunt*. Respondet affirma-

ma-

matiuè, nempè in Dæmonibus non est Fides, qua ex imperio voluntatis in bonum tendētis, intellectus ad assentiendum moueatur, est tamen in illis coacta quædam Fides, qua ex naturali sua perspicacitate, & signorum euidentia doctrinam Ecclesiæ à Deo profectam esse credere coguntur. Quod explicat duplicem modum credendi, distinguens: Primùs modus est ex ordine voluntatis ad bonum, & sic credere est actus laudabilis. Alius modus, quia intellectus conuincitur ad hoc. quod iudicet esse credendum his, quæ dicuntur, licet per euidentiam rei non conuincatur. Primò modo credunt Fideles: Secundò modo Dæmones; hinc credunt quasi coacti, & ideò Fides non pertinet ad laudem ipsorum. Ex qnibus clarissimè infertur, nos si haberemus euiden-

Duplex modus credendi.

den-

dentiam in attestante, non minùs, ac Dæmones ad credendum esse coactos absque actus laudabilitate; quod si coacti non libri.

Argumentum militans contra omnes Catholicos.

216 Hoc eodem argumento vtitur nouissimè Doctissimus Maurus contrà Elizaldam. Sed primò, data doctrina æquè militat contrà omnes credibilitatis euidentiam ponentes, per quam iudicant credendum esse, quod euidenter est credibile, consequenter omnes soluere tenentur. Secudò, Diuus Thomas per ly coactè ibi intelligit actum siue charitate, qui enim credit non amando, non mouetur ex ordine voluntatis ad bonum, vndè veluti coactè, non amicabiliter credit. Hæc dicta sint Sancti Doctoris, verba venerando, quia ex Magistri Sententiarum verum, & fundatum habeo discrimen inter nostram, ac Dæmonum fidem optimè

Explicatur D. Thomas.

cum

cum supra narrata methodo componibile. Magister igitur *lib.3. dist.23.* diuidit credere, in hoc, quod est credere in Deum, credere Deo, credere Deum. Credere Deo est credere vera esse, quæ Deus loquitur. Credere Deũ est, quod ipse sit Deus, credere. Credere in Deum est credendo Deum amare, in Deum ire, ei credendo adherere, eiusque membris incorporari. Primò, & secundò modo credunt impij, & Dæmones quia informiter, idest sine charitate credunt, cum hoc tamen discrimine, quod impij si Christiani, adhuc sine charitate supernaturaliter credunt actu supernaturalizato ab habitu Fidei. Dæmones verò credunt informiter, & dumtaxat naturaliter. Boni verò Christiani vltimò modo credunt, idest in Deum, per quam Fidem iustificantur, vt deindè ipsa

Triplice modus credendi ex Magistro Sententiarum.

Fi-

Fides incipiat per dilectio-nem operari, ac ideò dilectio opus Fidei dicitur, sicuti Astolus ostendit: *Si habuero omnem Fidem, itaut Montes transferam, charitatem autem non habuero, &c.* Differentia ergo inter Fidem Dæmonum, & bonorum Christianorum non est, quia Dæmones coacti coactione opposita libertati credunt, aliter, & impij, qui vniformiter, ac Dæmones credunt, coactè crederent; solùm ergo discriminantnr, quia credunt informiter sine charitate, & dilectione, qua in Deum peterent, illique adhererent; quod si placet cum D. Thoma confundere lycoactè cum amoris defectu, non inficior, & coactè Dæmones eredere, in quo sensu nullum poenè absurdum ex euidenti reuelationis Mysteriorum notitia sequitur, sicuti apparet.

Modus quo Dæmones credunt, concluditur.

FINIS.

Menda ſic emenda.

Primus numerus Paginam, ſecundus Paragraphum, litera M. marginem, O. denique corpus Paragraphi indicat.

Pag. 28. 13. M. deputat, diſputat.
54. 39. M. deducitur vnitatem. deducuntur rationes.
73. 52. M. Aſtrologorum ſeſitētia. Aſtrologorū ſententia,
114. M. Sententia reuclationis. Scientia reuelationis.
113. M. Tota controuerſiæ. Tota controuerſia.
136. 88. M. Et Sancti Paties. Et Sancti Patres.

Pag. 18. Propoſitionis XI. M. Senſum fallibilitaſuum. Sēſuum fallibilitatem.
20. 113. M. Nulla ratio exiſiti. Nulla ratio extitit.
31. M. Doctores in pugnando. Doctores impugnando.
30. M. Macchiauellum. Macchiauellus.
50. 132. M. non fuerunt falfa. non fuerunt falſa.
78. 149. O. quia aliā. quia aliud.
89. M. expobtionem. expoſitiorum.
99. 165. M. Propheticnm haberut. Propheticum habuerunt,